HARALAMB ZINCĂ

Jurnal de front

eeplu

Coperta de *I. Petrescu*

HARALAMB ZINCĂ

Jurnal de front

EDIȚIA a II-a

EDITURA DE STAT PENTRU
LITERATURĂ ȘI ARTĂ

Lui Semion Zaverniaev — flăcăul din Briansk — căzut în luptă pentru apărarea viitorului comunist.

Cuvînt înainte

Nu demult, o femeie îmbrăcată într-un palton vechi, demodat și îmbrobodită cu un șal negru, bătrînesc, a intrat în redacția Vieții Romînești. Spre marea mea bucurie, am recunoscut-o de îndată pe Maria Constantinescu, fosta mea gazdă. M-a îmbrățișat, apoi, cuprinsă de o ușoară neliniște, m-a întrebat :

— Unde putem sta de vorbă ?

Am poftit-o într-un colț liniștit al redacției.

— Te caut de multă vreme continuă ea, de astă dată cu un glas molcom, cumpătat. Iți amintești de caietul ăsta ?

. . . .

...În primăvara anului 1944, împrejurările mă forțaseră să părăsesc orașul natal și să mă mut la București. Aveam nevoie de o gazdă. De la bun început, prietenii mă îndreptaseră către Maria Constantinescu. Îmi amintesc. Am găsit-o acasă aplecată deasupra mașinii de cusut ; cosea pierdută, cu gîndul departe, într-o lume a ei neștiută de nimeni altcineva. Cînd i-am spus pentru ce am venit la dînsa, s-a ridicat de lîngă mașină apropiindu-se de mine. Am văzut-o atunci mai bine.

Era o femeie scundă, puțin încovoiată, cu trupul istovit de muncă. Fața mică și ovală, brăzdată de cute adînci, trăda o mare suferință. M-a privit cu ochi neliniștiți și triști...

— Poftim, acesta este patul dumitale... cîndva a fost patul băiatului meu...

Cuvintele: „a fost patul băiatului meu" mi-au rămas întipărite în minte pentru totdeauna. Chiar din prima zi, Maria Constantinescu a început să se îngrijească de mine ca de copilul ei. Purtarea gazdei mele mi se părea din ce în ce mai ciudată, mai ales că uneori, noaptea tîrziu, întorcîndu-mă de la fabrică, o găseam plîngînd stăpînit, așa cum numai mamele știu să plîngă. O dată, luîndu-mi inima în dinți, am întrebat-o de ce este atît de mîhnită. Mi-a răspuns. În noaptea aceea am aflat povestea fiului ei Niculae. Femeia povestea strivindu-și lacrimile cu o batistă mare, bătrînească.

— ...De mic a dus-o greu. Lui Niculae îi plăcea să citească, să învețe. Visa să intre la liceu, dar n-a avut parte de el. Copil încă, a intrat ucenic. Muncea din zori și pînă-n noapte. Trăia o viață aspră, plină de necazuri, însă tăcea mîlc, nu scotea o vorbă despre suferințele lui. Acasă, aducea bănuții pe care-i cîștiga cu sudoarea lui de copil trudit prea de timpuriu. Avea Nicu și ceasurile lui libere, dar atunci nu-l vedeam jucîndu-se, ci citind. Mult îi mai plăcea să citească. Apoi — asta a fost cam prin toamna lui 40 — cu un grup de ucenici, prieteni de-ai lui, a trecut Prutul în Uniunea Sovietică. La despărțire nu mi-a spus decît: „mamă, să mă ierți, mamă", și de-atunci nu l-am mai văzut. Pînă la izbucnirea războiului mai primeam vești de la el. Îmi scria: „Mamă, învăț. Sînt la școală... Am de toate, și casă, și masă, și carte." Și eu eram tare fericită. Dar a izbucnit blestematul ăsta de război și nu mai știu nimic despre el...

Două luni mai tîrziu, Armata Sovietică elibera capitala patriei noastre. Maria Constantinescu, laolaltă cu celelalte femei din cartier, a ieșit în întîmpinarea armatelor eliberatoare. Zi și noapte umbla pe străzi iscodind chipurile ostenite ale ostașilor sovietici, doar-doar o da peste băiatul ei. Se-ntorcea acasă deznădăjduită. Nu eram în stare să scot o vorbă de la ea. Tăcea ferecată în suferința-i fără margini. Doar din cînd în cînd, o auzeam murmurînd: „Da, băiatul meu nu mai trăiește".

Vremea trecea. Într-o primăvară de neuitat războiul s-a terminat. Îmi venea greu să plec de la Maria Constantinescu. Mi se părea că la fiecare pas vedea în mine propriul ei copil și nu doream să o necăjesc.

Îmi aduc aminte, într-una din zilele grele ale anului 1946, la ușa Mariei Constantinescu a bătut un tînăr locotenent sovietic însoțit de un civil. Ofițerul — un bărbat de statură potrivită, cu o față vioaie, surîzătoare — a sărutat mîna femeii și și-a spus numele:

— Locotenentul de gardă Vorobiov.

— Tovarășul Vorobiov l-a cunoscut pe fiul dumneavoastră, Niculae Constantinescu, lămuri în romînește însoțitorul ofițerului, în vreme ce acesta ne cerceta cu ochii lui limpezi de culoarea frunzei.

— Pe Niculae al meu?! murmură Maria Constantinescu, izbucnind în plîns.

Atunci Vorobiov a luat mîna slabă a femeii în mîna lui mare, prietenească, a mîngîiat-o și, după un timp, a început să povestească cu vocea stinsă:

— Niculae a luptat cot la cot cu mine, cu ostașii noștri. Era un soldat bun. În clipele cele mai grele își amintea de țara lui, de dumneata. Avea încredere în viitor, iar noi îl iubeam și-l respectam. Niculae, romînul — cum îi spuneam noi — a

căzut eroic alături de ostașii sovietici lîngă portul Pilau, în Prusia...

Încet, cu mișcări șovăielnice, locotenentul a desfăcut un pachețel: erau distincțiile și decorațiile sovietice ale lui Niculae Constantinescu. Ofițerul a mai scos dintr-o geantă militară de cîmp un caiet cu scoarțe albastre și file îngălbenite. Răsfoind o clipă caietul, cu gîndul parcă dus departe, în lumea amintirilor sale ostășești, Vorobiov a mai adăugat:

— Acesta este caietul cu însemnări al fiului dumitale. Aducîndu-vi-l, îndeplinesc o dorință fierbinte a fostului meu tovarăș de arme. Ultimele lui cuvinte mai stăruie încă în amintirea mea... Pe dumneata te ruga din suflet să-l ierți că ți-a scris atît de puțin. Mai spunea în ultimele lui clipe că, de fapt, aici, în acest caiet, sînt scrisorile lui către dumneata, către țara pe care a iubit-o și nu i-a mai fost dat s-o revadă...

Din acea zi, camera Mariei Constantinescu a devenit și mai copleșitoare prin tristețea sa. Pe bătrîna mea gazdă o găseam mereu citind și recitind însemnările fiului ei. O dată, mi le-a dat și mie să le citesc, și eu am îndrăznit s-o sfătuiesc:

— Tovarășă Constantinescu, caietul acesta trebuie dat spre publicare.

Ea însă mi-a respins sfatul.

— Nu, mai vreau să fie încă al meu.

N-am stăruit. Și, nu mult după această discuție, a trebuit să plec din nou în orășelul meu de baștină. Cu mare durere în suflet am părăsit-o pe Maria Constantinescu...

. . . .

...De atunci au trecut ani. Și iată, acum am din nou în fața mea caietul cu însemnările fiului ei.

— Ți-am adus caietul. Peste puțină vreme se-mplinesc zece ani de la eliberare. Te rog publică-l, îmi vorbi ea blînd, ca-ntotdeauna.

...Am recitit însemnările lui Niculae Constantinescu, pregătindu-le pentru tipar. Subsemnatul n-a făcut altceva decît să împartă materialul în capitole și să le dea titlurile corespunzătoare. A mai îndreptat pe ici, pe colo cîte-un cuvînt.

H. Z.

12 februarie 1954

Capitolul I

SPRE FRONT

Alma-Ata! Ce sunet tainic au aceste două cuvinte!

E noapte. Stau de santinelă. Cerul e spuzit de stele albe, strălucitoare. Deodată, aud plutind de departe cîntec trist de dombră, care se apropie. Puţin mai tîrziu, prin faţa postului meu, trece o caravană; zece cămile încărcate cu baloturi de bumbac. În fruntea caravanei, cămilarul — un cazah a cărui faţă n-o desluşesc — cîntă la dombră atît de ciudat, de parcă ar trimite nopţii semne de vrajă.

Urmăresc legănarea leneşă a cămilelor. Umbrele lor pier la celălalt capăt al străzii. Luna plină le luminează calea.

Pe cîmpul de instrucţie, într-o clipă de răgaz, i-am povestit lui Abdurasil-uzbecul despre caravană şi dombră. Prietenul meu a zîmbit, ochii i s-au făcut mici, apoi mi-a spus într-o rusească stîlcită:

— La noi, la Sredni-Azia, iubim cîntăm la dombră... Mergem pe „işaak"[1] şi cîntăm... La noi, fiecare uzbec, turcmen, cazah, un Djambul.

Vorbele lui Abdurasil-uzbecul mi-au amintit de cîntăreţii noştri populari, de bătrînii cobzari ai satelor noastre. M-a cuprins o tristeţe grea, dureroasă, pe care n-am putut s-o înfrîng.

*

Ne sculăm în zorii zilei. Aerul de munte e rece, tăios. Dezbrăcaţi pînă la brîu, alergăm la izvorul ce curge nu departe de cazarmă. Ne spălăm soldăţeşte, chiuind de plăcere. Un ceas mai tîrziu, echipaţi de luptă, ne îndreptăm spre cîmpul de instrucţie. Străbatem oraşul cîntînd. Copiii, ca de obicei, se iau după noi şi ne însoţesc o bună bucată de drum.

Soarele arde. Brandurile sînt grele. Săpăm tranşee, atacăm, ne apărăm. Ne instruim mereu şi fiecare strop de sudoare aminteşte cuvintele lui Suvorov: „Mai multă sudoare la instrucţie, mai puţin sînge în bătălii".

Bătălii!

Nu e ostaş care să nu se gîndească la viitoarele lupte. Nu e ostaş care să nu numere zilele rămase pînă la sfîrşitul instrucţiei.

Da, au rămas puţine zile.

*

Munţii masivi care împrejmuiesc oraşul Alma-Ata sînt acoperiţi cu zăpadă şi iarna, şi vara. Privindu-i, am senzaţia că de pe înălţimile lor aş putea zări Ceahlăul. Atunci, mă cuprinde dorinţa de a urca în grabă spre crestele argintate de nea şi de soare.

*

---

[1] Catîr.

Astăzi am primit prin poştă un pachet. La început credeam că e vorba de o greşeală, însă, citindu-mi numele pe mandat, am rămas nedumerit.

Am desfăcut cu înfrigurare pachetul. Spre bucuria mea, am dat peste lucruri trebuincioase soldatului: ciorapi, obiele, trei batiste mari, colorate, un prosop. Am găsit în colet şi două pungi, una cu stafide, alta cu caise uscate, ceea ce m-a bucurat şi mai mult.

Un bileţel, scris de-o mînă stîngace, pitit între două batiste, a avut darul să-mi lămurească taina pachetului:

„Stafidele sînt gustoase; la fel şi caisele. Mănîncă-le sănătos. Mama lui Abdurasil."

I-am arătat prietenului meu cele primite. Abdurasil-uzbecul a ridicat din umeri:

— La mine nu ştie nimic... nimic! Mama ştie!

*

Ni s-au dat uniforme noi. Băieţii bănuiesc că într-o zi, două vom pleca. „Veteranii" din unitate sînt de aceeaşi părere. Noi „bobocii" ne strîngem în jurul lor şi ascultăm tot soiul de istorioare soldăţeşti. Ne şi vedem în vîltoarea luptelor.

*

Mamele şi-au condus feciorii la gară. Sîntem mulţi. Pe drum, zîmbetul lor de despărţire s-a alăturat cîntecului nostru. Cît e de bine să te simţi flăcău al acestei mulţimi!

În gară, o fetiţă cazahă s-a apropiat de mine şi mi-a dăruit cîteva mere mari, rumene...

— Vazmi! [1]... Mere de Alma-Ata...

---

[1] Ia!

O comandă, un şuier scurt de locomotivă, apoi cîntecul de despărţire al fanfarei. De pe umerii marilor clădiri, drapelele roşii îşi fîlfîie salutul lor, urîndu-ne „drum bun".

— Rămîi cu bine, Alma-Ata... oraş al merelor... Rămîi cu bine, oraş al acînilor...

În vagon.

Cîntecele zgomotoase ale fanfarei au rămas în urmă, departe. S-a făcut întuneric. Iscoditor, privesc în jurul meu. O linişte neobişnuită s-a furişat în mijlocul nostru, încătuşîndu-ne. Un soldat aprinde o lumînare. Sîmburele luminii e palid. Pîlpîirile lui dănţuiesc sălbatic peste chipurile soldaţilor culcaţi pe podea.

Vagonul trepidează, scîrţîie şi parcă îngînă ceva nedesluşit. Poate o melodie. Bătaia sacadată a roţilor, asemenea unei voci ciudate, le ţine isonul. Şi mi se pare că această voce îmi şopteşte într-una: Spre front... viaţă... spre front, moarte... spre front...

Mă strîng lîngă Abdurasil. Adorm legănat de ritmul cîntecului: spre front... spre front...

Uşa enormă a vagonului este dată la o parte. Cît vezi cu ochii nisip, buruieni, pustiu. Din depărtare, lanţul pietros, cenuşiu al munţilor Ţian-Şan pare un hotar uriaş, de netrecut, între cer şi pămînt.

Cîntăm. Locomotiva aleargă... aleargă.

Petia are 21 de ani. E violonist. A părăsit arcuşul şi, voluntar, a intrat în rîndurile Armatei

Roșii. Sufletul și mîinile îi sînt comoară nepre-țuită. De nenumărate ori l-am ascultat la Alma-Ata, de nenumărate ori i-am admirat degetele, acele degete lungi, cîndva albe, jucînd iscusite pe strunele viorii. Și de fiecare dată m-am întrebat: „Oare vor putea apăsa aceste degete pe trăgaciul greu al mitralierei?"

Astăzi, Petia a venit lîngă mine, m-a privit cu ochii lui profunzi, inteligenți, apoi m-a întrebat:

— Îți place muzica?

— Da.

— Cunosc un mare compozitor romîn... Pe Ciprian Porumbescu. Știi ce? Povestește-mi ceva despre el...

Am roșit deodată pînă în vîrful urechilor. Ce puteam să-i răspund? Niciodată în amărîta mea copilărie nu auzisem de Ciprian Porumbescu. Am lăsat capul în piept.

— Să vezi, Petia, eu nu știu prea multe, n-am decît patru clase primare. La noi, în capitalism...

Petia a roșit și el. A înțeles în ce încurcătură mă băgase. Mi-a vorbit apoi mult, cerîndu-și parcă iertare...

— Are o baladă... Am cîntat-o la conservator... Frumoasă, dar tristă.

*

Karaganda.

Orașul s-a ivit în zori, treaz și strălucitor de rouă. Din depărtare, escavatoarele uriașe păreau gheare înfipte în zarea vînătă a dimineții. Karaganda! Comoara neagră a Kazahstanului!

Trenul a oprit. Cobor. Dintr-o privire încerc să cuprind totul. Cîtă măreție! Karaganda e atît de frumoasă și puternică! Nu reușesc să prind decît

vuietul motoarelor și, parcă, respirația minerilor care atacă neîncetat straturile de cărbune dătătoare de energie.

*

Cel mai tăcut soldat din vagon e ucraineanul Petrenko. Toată ziulica stă într-un colț și nu scoate o vorbuliță. M-am apropiat de el și l-am întrebat la ce se gîndește. Mi-a răspuns în șoaptă, de parcă nici el însuși n-ar fi vrut să-și audă glasul :

— Am primit vești din satul meu... Hitleriștii mi-au ucis părinții, mi-au deportat surorile, nici neamurile nu mi le-au lăsat în viață. Optsprezece oameni număra familia mea...

*

În timpul somnului, un șuierat prelung și asurzitor m-a făcut să tresar speriat. Mi-am închipuit : e alarmă aeriană. M-am înșelat. În noapte, șuieratul nu era decît vaierul dureros al locomotivei.

*

După ora mesei, am organizat un festival artistic. Actorii eram noi, soldații din vagon. Spectatorii tot noi. Comsomolistul Serghei Potapenko a expus situația fronturilor : ofensiva din Carelia continuă cu succes.

Întunericul serii ne-a surprins cîntînd marșuri ostășești.

Și locomotiva aleargă... aleargă. Bine spune Abdurasil-uzbecul :

— Locomotiva plămîni oțel are...

*

Am deschis ochii și am privit la cei din jur. Unii sforăiau, alții visau cu ochii deschiși. E liniște. Tiptil, gîndul se furișează. Îl urmăresc. Cu cîtă ușurință sare peste ani, peste mări și țări. Încet, poposește la un capăt de uliță. E mahalaua în care am copilărit. Colbul drumului mi-a dăruit jocul și jucăriile. Case mici, încheboșate, cu ferestrele oarbe, acoperite cu ziare îngălbenite, mă privesc mustrător: „Ne-ai părăsit, ștrengarule!" Iată, la numărul 17, și casa părintească. Ce-o fi făcînd mama? O văd în odaia mică și strîmtă, aplecată deasupra mașinii de cusut. Bătrîna coase și oftează. Nimic nu s-a schimbat în odaia asta: nici figurile negre, fantastice, desenate de igrasie, nici patul bătrînesc, acoperit cu țoale peticite de mîna harnică a mamei.

Ușor, gîndul mai face un salt. Pe scîndurile negre ale vagonului se aprinde o nouă imagine. Văd castanii de pe dealul Mitropoliei înmugurind și mai văd o fată: e Lena. Întind brațele și, fericit, o cuprind la pieptul meu.

Am adormit lăsînd gîndurile să se prindă în hora visurilor.

*

Trenul oprește într-o gară mică din stepă. Face cruce cu un tren sanitar. În vagonul nostru pătrunde miros de cloroform. Cîntecele au încetat. Totul e nou și dureros. Răniții se uită la noi prin ferestrele vagoanelor și ne zîmbesc, urîndu-ne curaj.

Unii întreabă:

— Hei, e printre voi careva din Voronej?

— Dar din Tambov?

În eșalonul nostru sînt soldați și din Voronej și din Tambov, din întreaga Uniune. Aud următorul dialog:

— Şi zici că eşti din Voronej?
— Din Voronej.
— Eh! Voronej, Voronej... De patru ani lipsesc de-acasă...
De undeva răzbat gemete, iar mai tîrziu, în uşa unui vagon, apare o soră de caritate. Are părul blond, nasul cîrn şi o căutătură obraznică. Privirile noastre se întîlnesc. Ea ne zîmbeşte. Zîmbim şi noi.
Cîte puţin, trenul sanitar se depărtează. De-a lungul terasamentului rămîn pansamente şi bucăţi de vată.

*

Intr-o gară cobor după apă. Deodată, mă aud strigat pe nume. Mă întorc şi-n faţa mea văd un invalid de război sprijinit în cîrje. Nedumerit, îl privesc cercetător: mai întîi faţa albă, lividă, apoi uniforma veche, dar bine îngrijită şi, pe ea, decoraţiile.
— Niculae, nu mă mai recunoşti? Să mă fi schimbat într-atît?
Invalidul îmi vorbeşte într-o moldovenească caldă, melodioasă şi-mi zîmbeşte într-una. Unde am mai văzut acest zîmbet?
— Hai, hai, aminteşte-ţi odată de mine — mă îndeamnă omul din faţa mea — acuşi îţi pleacă trenul...
Brusc, surîsul lui amar îmi trezeşte în minte un trecut nu prea îndepărtat. Izbucnesc:
— Crăciun... Petre... preşedintele „osoaviahim"[1]-ului.
— Eu, oftează uşurat invalidul.
Mă reped să-l îmbrăţişez, dar mă împiedic de cîrjele în care se sprijină. Ne aşezăm pe o bancă şi abia atunci ne îmbrăţişăm.
De cîtă vreme nu ne-am mai văzut!!

[1] Asociaţia pentru sprijinirea apărării antiaeriene şi chimice.

— Ţii minte unde ne-am întîlnit ultima oară? mă întreabă Crăciun.

— Cum să nu ţin minte? Ce-i drept, de atunci au trecut multe zile şi nopţi de război! Ultima oară ne-am întîlnit pe malul Nistrului! Şcoala în care învăţasem ardea... Ardea oraşul, tinereţea noastră. Cum să nu ţin minte!

Zarea era roşie de sînge şi flăcări. Artileria detuna necontenit. Femei şi copii se strînseseră pe malul Nistrului şi aşteptau pontonul. Aşteptau cu înfrigurare trecerea pe celălalt mal. Pe neaşteptate, au apărut avioane hitleriste. Cădeau în picaj asupra populaţiei. Au mitraliat, au bombardat. Au rupt cablul pontonului. Pe pontonul aflat în larg erau mame şi copii.

Cum să nu ţin minte, bunul meu prieten? Tu, fără zăbavă, ai sărit în valurile repezi ale Nistrului şi-ai scăpat viaţa unui copil, a unui cetăţean sovietic...

— Şi pleci pe front, Niculae?

— Da, spre front.

— Ţi-i teamă oleacă?

— Nu ştiu.

— Să nu-ţi fie teamă. Cînd ţi-o fi mai greu, să te gîndeşti la şcoala noastră mistuită de flăcări, la examenul de sfîrşit de an pe care l-am dat în timpul alarmelor aeriene... Să te gîndeşti la ceea ce mi-ai spus odată! Ţii minte?

— Ţin.

— Ei, hai să văd, ţii minte?

— Ţi-am spus în ziua aceea că am avut o copilărie grea, zbuciumată... Şi că zilele cele mai frumoase, mai emoţionante, le-am trăit în şcoala sovietică.

Locomotiva şuieră, dîndu-mi de veste plecarea. Tampoanele se ciocnesc. Apuc să-l mai întreb pe Crăciun:

— Şi tu, încotro?

Nu i-am mai auzit răspunsul.

Sînt din nou în vagon, aplecat asupra caietului meu. Scriu şi abia acum îmi dau seama că Petre Crăciun avea fire cărunte în părul altădată negru.

*

Raniţa lui Abdurasil e lîngă raniţa mea. Sîntem nedespărţiţi : un romîn şi un uzbec. Astăzi el m-a întrebat :

— La tine, ştii basme ?

— Ştiu.

— Basme „iahşi" [1]... povesteşte la mine...

Amîndoi vorbim o rusească stîlcită. Totuşi ne înţelegem. Cu chiu, cu vai, i-am povestit Harap Alb. Abdurasil m-a ascultat cu răbdare. Se bucura copilăreşte la toate victoriile voinicului, se încrunta la faptele spînului. Cînd am terminat, a exclamat :

— Oh, cum vrea la mine să lupt la front la Rumînia...

*

Eşalonul nostru se îndreaptă spre nord. Cerul e morocănos, închis, indiferent. Cîntecele au căpătat culoarea tristă a văzduhului. Stropi reci răcoresc trupul înfierbîntat al locomotivei.

*

Nu m-am dat jos din vagon. Am văzut totul printr-o despărţitură a scîndurilor. Uitîndu-se la noi, o femeie cu faţa încreţită de bătrîneţe plîngea. Cînd şi cînd, îşi ştergea lacrimile cu o broboadă neagră. Petia a zărit-o şi s-a apropiat de ea. I-a şoptit ce i-a şoptit, a îmbrăţişat-o, iar după

---

[1] Bun, frumos (în uzbecă).

un timp a început să îngîne o melodie rusească, tulburătoare ca stepa ce se întinde cît vezi cu ochii. Unii soldați s-au alăturat și ei cîntecului. Bătrîna a zîmbit printre lacrimi și a oftat:

— Copiii mei, copiii mei!...

*

Cred că ne apropiem de front. Opririle sînt din ce în ce mai dese. Mitralierele antiaeriene de pe acoperișurile vagoanelor pîndesc cerul înnorat. Așteptăm cu înfrigurare întîlnirea cu frontul.

Aici, pînă nu demult, a fost o gară, un oraș. Acum nu se văd decît grămezi de moloz, case năruite, bîrne negre, încercate de foc. Totuși trenul a opri încet-încet, ca în fața unui sarcofag. Coborîm. Pe fețele tovarășilor mei citesc o ură fără margini.

Pornim pe fostele străzi ale unui fost oraș.

Cărămizile dărîmăturilor sînt încă fierbinți. Ascunși în cenușă, cărbunii mocnesc. În aer plutește mirosul dulceag, greoi, al cadavrelor carbonizate... Ruine... Pe drum, tancuri hitleriste incendiate, căști găurite de schije și copaci răsturnați cu rădăcinile spre cer.

Plouă peste ruine. Un bătrîn, ținînd de mînă un băiețaș, a ieșit dintr-un bordei acoperit cu tablă ruginită, găsită pesemne undeva în drum. Se vede că a ghicit amărăciunea noastră și se apropie de noi. Abia acum îi zăresc ochii roșii, umflați de nesomn. Ne vorbește:

— Viasma nu moare, băieți... Țineți minte. Cu brațele astea o s-o înălțăm iară, mai frumoasă, mai trainică...

Semn că e încă voinic, bătrînul ne arată palmele sale mari, muncite. Cu o mișcare scurtă, ucraineanul Petrenko s-a aplecat și i-a sărutat bătăturile aspre ale palmelor lui bătrînești.

*

Ruinele orașului Viasma mă urmăresc. Îmi șoptesc mereu: „Nu uita... nu uita"...

*

Dormeam. Trenul a oprit brusc. A răsunat o comandă severă:

— Jos din vagoane...

Sărim din vagoane înviorați de gîndul: „Am ajuns". Ne întîmpină noaptea neagră. Undeva, pe cer, fulgere urmate de bubuituri sparg bezna. Răsună o nouă comandă...

— Încolonarea... 'arș!

Ne încolonăm în tăcere, trăgînd mereu cu urechea la detunăturile artileriei. Pornim. Ne îndreptăm într-acolo unde cerul se deschide bucuros și se închide mîniat. Ranițele și mantalele atîrnă greu. Căștile de oțel ne dau aspectul unor vechi combatanți și asta ne bucură.

*

Am mărșăluit toată ziua și toată noaptea. Bubuiturile se întețesc și sînt din ce în ce mai aproape de noi. În calea noastră am întîlnit sate prefăcute în scrum și mormintele ostașilor noștri căzuți.

*

A căzut primul om...

...Dimineața am intrat într-un sat. Era locul destinat popasului. Pe neașteptate a apărut, parcă din adîncul unui nor, o escadrilă de păsări negre, fasciste. Din pămînt începură să bată antiaerienele. Proiectilele se spărgeau în văzduh, deasupra satului. Ne-am împrăștiat. Am căzut lîngă peretele unei case. Avioanele veneau în picaj. Aveam senzația că cerul se prăvălește peste pămînt. Urechile îmi vuiau de-o melodie stranie. Am mai auzit-o cîndva, în bătaia sacadată a roților de tren... „Spre front... spre front"...

Avioanele au fost împrăştiate. M-am ridicat. Din pricina încordării, genunchii îmi tremurau. Fum negru înecase hudiţele satului. Am auzit gemetele unor răniţi, apoi un strigăt :

— Petia !

Am alergat şi eu într-acolo unde soldaţii se strînseseră în jurul unui ostaş căzut. Era Petia. Schijele bombei explodate îi ciuruiseră pieptul. Căzuse pe spate, urmărind parcă zborul avioanelor vrăjmaşe. I-am privit mîinile... Se odihneau liniştite, ca după un concert obositor.

În livadă sîntem noi, tovarăşii lui Petia. Cercetători, ochii caută de-a lungul şi de-a latul livezii.

— Aici... pe locul ăsta... Lui Petia îi plăceau mestecenii.

Vocile răsună trist şi stăpînite de emoţie. Lepădăm mantalele. Pămîntul e reavăn, primăvăratic. Lopeţile se înfig uşor. Sap şi eu, iar în răstimpuri mă uit pe furiş la Nikita, prietenul cel mai apropiat al lui Petia. Deseori îi vedeam împreună. Discutau cu aprindere, se certau, după care iarăşi se împăcau. Petia îi dăduse porecla „bătrînul soldat". Porecla i se potrivea. Nikita lupta din primele zile ale războiului. Fusese de patru ori rănit, ceea ce îi înăsprise chipul şi-l maturizase.

Sapă şi Nikita, nervos. Se opreşte, înjură, apoi oftează. Un fior de vînt se desprinde parcă din adîncul necunoscut al cerului. Frunzele proaspete ale mestecenilor, cioplite parcă din cleştar, încep să tremure, murmurînd o rugă tainică.

— Ajunge ! şopteşte Nikita.

Puţin mai departe, sub un arbore, zace Petia, acoperit cu o manta soldăţească, pătată de sînge. Ne apropiem. Foşnetul frunzelor acoperă bătăile repezi ale inimilor noastre.

— Încet... încet... aud glasul stins al lui Nikita.

Pleoapele lui Petia sînt trase. Violonistul pare adîncit într-o ascultare firească și totuși neobișnuită. Îl mai surprinsesem astfel în cazarmă: asculta un concert la pîlnia unui difuzor.

Groapa primește lacomă trupul soldatului căzut. Ne despărțim de tovarășul nostru.

Primul aruncă țărîna Nikita, apoi ceilalți. Îmi șterg ochii. Prin ceața lacrimilor văd parcă chipul unei bătrîne. Cîtă asemănare! Aceleași fire de păr încărunțite, același zîmbet blajin! Și mi se pare că mama lui Petia seamănă mult cu mama mea.

*

La lumina unui opaiț, Nikita a terminat scrisoarea către părinții lui Petia. Ne-a citit-o cu glasul său stins, îndurerat. Apoi am semnat-o cu toții. Nikita n-a dormit toată noaptea. De cîte ori mă trezeam, îl vedeam trăgînd cu urechea la chemarea frontului din apropiere.

*

Cînd soarele alunecă de partea cealaltă a cerului, părăsim satul. Departe, pe cer, se iveau primele stele. Pîlpîiau timid, apoi rămîneau încremenite în strălucirea lor. Pe cîmpuri, camuflate sub straie verzi, primăvăratice, tunurile de calibru greu priveau, cu gurile căscate, lăsarea amurgului. Nu departe de mine mergea Nikita. Am grăbit pasul cu dorința de a-l ajunge, de a-l smulge din tăcere. M-a privit mîniat.

— Ce vrei de la mine?

Ochii îi erau obosiți. Cele două cute din jurul gurii se adînciseră, urîțindu-l.

— Nikita, am vrut doar...

— Lasă-mă...

M-am depărtat de dînsul. Trebuie să fi fost tare obosit! De ce voiam să-i vorbesc? Simțeam că în noaptea asta, în care ne afundăm kilometru după kilometru, va începe adevărata noastră viață de luptători.

*

La un popas, Nikita a venit lîngă mine:

— Te-ai supărat, Niculae?

— Nu...

S-a așezat lîngă mine și a început să tragă din țigară. Pe drum, treceau cînd și cînd autobuse sanitare, lăsînd în urmă miros greu de medicamente.

— Mă iartă că te-am repezit... Sînt amărît. Sînt din același oraș cu Petia, am copilărit cu el. Am făcut parte din același detașament de pionieri. Mai tîrziu, eu am participat la primirea lui Petia în Comsomol, apoi, el, comsomolist, a luat parte la intrarea mea în rîndurile membrilor de partid. El a urmat conservatorul, eu am devenit strungar... Viața noastră a fost frumoasă. Îmi plăcea să-l ascult cum cînta, îl iubeam... Petia a avut un suflet mare, a oftat el plin de amărăciune...

*

Exploziile obuzelor au izgonit păsările cîntătoare din această pădurice. Numai ciori croncănitoare pe ramuri. Schijele s-au înfipt adînc în sufletele copacilor și ei totuși trăiesc. Rănită mai e și pădurícea asta!

Se vorbește că aici vom rămîne cîteva zile. Nikita mă lămurește că eșalonul nostru va fi împărțit diferitelor unități din linia întîi. Vestea asta mă întristează. Cum adică, să mă despart de Abdurasil, de Nikita, de Petrenko?

Prima linie e numai la patru kilometri de noi. Abia își trădează vecinătatea.

*

Sîntem sfătuiți să ne săpăm obișnuitele gropi individuale de apărare. Le săpăm pe lîngă trunchiurile groase ale copacilor. Trîntiți în aceste gropi, dormităm și visăm... Încerc să-mi închipui cum va fi prima luptă, apoi încerc să-mi reamintesc tot ce-am învățat la Alma-Ata. Aud parcă glasul instructorului : „Trage rar și precis..."

Printre frunze, limpezimea cerului abia se zărește. Mînate de vînt, crengile copacilor se apleacă deasupra culcușurilor, ca și cînd ar voi să asculte frămîntarea gîndurilor noastre...

...Așteptăm.

Abdurasil mă întreabă :

— La tine știi cum se zice la uzbecă te iubesc ?

— Nu, îi răspund.

— Vrei să știi ?

— Vreau.

— Ascultă : Men senghia iahși kuramen...

Da, prietenul meu a început să mă învețe uzbeca. Are o răbdare de fier. Știu să număr pînă la zece. Abdurasil mai zice că mi s-ar potrivi ca nevastă o uzbecă.

Are haz Abdurasil. Astăzi, prietenește, mîncam dintr-o gamelă plină ochi. A cîntărit ce a cîntărit gamela, apoi mi-a spus în șagă :

— A dracului... gamela mică... foarte... mănîncă la ea doi ostași... pușca mare... foarte mare... un soldat duce... Asta nu-i iahși...

Gluma s-a răspîndit cu iuțeala vîntului.

*

Razele soarelui străbat pieziș pădurea. Frunzele copacilor s-au acoperit de argint. Nechezatul cailor e neliniștitor. Tîrziu, o voce groasă a strigat :

— Ia, măi băieţi, sculaţi, să mai stăm puţin de vorbă!

Ieşim din tranşee. Uniformele noastre noi au început să se boţească. Ne aşezăm sub un stejar care, în ciuda războiului, trăieşte şi a început să dea ghindă.

— Ei, fraţilor, care mai spune o poveste...

Punga cu mahorcă trece din mînă în mînă. Văd bine chipurile tovarăşilor mei. Sprîncenele lui Petrenko sînt veşnic încruntate. Nu are chef de vorbă. Faţa măslinie a lui Abdurasil s-a luminat. Nikita îşi aprinde o ţigară şi pare mai odihnit. Cît sîntem de tineri!

— Să povestească Igor!

— Lăsaţi-l pe Igor. El ne-a spus şi ne-a tot spus... Să mai auzim şi-un siberian... Cine vrea?

— Eu...

— Ştii poveşti?

— Numai adevărate...

— Ei, atunci grăieşte...

Fumînd, ostaşii ascultă cu luare-aminte. Printre arbori, amurgul se strecoară furînd argintul frunzelor.

— S-a întîmplat în iarna anului '41 — începe povestitorul — ţineţi minte, era o iarnă grea. Fasciştii ajunseseră la marginea Moscovei. Copiii Leningradului mureau de ger şi de foame. Zăpada cu fulgi grei se aşternea ca o povară peste viaţa Ucrainei. În Urali, la noi, din coşurile înalte ale uzinelor, fumul se înălţa ameninţător pentru duşmanii noştri, însă plin de nădejde pentru oamenii căzuţi sub „ordinea" hitleristă...

Povestitorul se opreşte pentru o secundă. Priveşte în stînga şi-n dreapta, apoi, pesemne mulţumit de cele văzute, reia firul:

— În aceste zile de neuitat au plecat pe front voluntari tată şi fiu: Ivan Nikolaevici Demidov şi fiul lui, Andrei. Tată şi fiu luptau împreună în linia întîi. Împreună mergeau la atac, împreună

în recunoaştere. Amîndoi erau viteji. Ivan Nikolaevici Demidov era soldat, nu glumă. Da, da, bătrînul care luptase în vremea revoluţiei îl învăţa pe fecior să apere revoluţia. O dată, în toiul unei recunoaşteri, Andrei a fost rănit la picior. Tatăl l-a scos de pe cîmpul de luptă, ducîndu-l opt kilometri în spinare. Aşa om era Ivan Nikolaevici Demidov!

— L-ai cunoscut? întrerupse cineva.

— Taci, mă, nu fi prost, lasă-l pe om să povestească.

O clipă, se face iarăşi linişte. Se auzeau frunzele fremătînd înfiorate de răcoarea înserării.

— Băiatul se însănătoşi. Îi mulţumi tatălui, după datina noastră rusească, cu plecăciune. Şi iarăşi tată şi fiu porniră la luptă. De astă dată, fu rîndul feciorului să-şi scape părintele. În timpul forţării Niprului, sub foc de artilerie vrăjmaşă, au vîslit unul lîngă altul. Cam pe la mijlocul apei, o schijă îl lovi în piept pe bătrîn, care se prăvăli în valurile Niprului. Andrei sări în apă şi-şi salvă tatăl... Dar o dată...

Ostaşul care vorbea nu-şi termină povestea. E întrerupt de un şuierat înfricoşător de obuz. Proiectilul nimereşte într-o căruţă. Căruţaşul este rupt în bucăţi. Un cal a rămas întins la pămînt, cu gîtul lungit şi cu picioarele înţepenite.

— A fost un obuz rătăcit, mă lămureşte „bătrînul soldat".

Voi mai auzi oare sfîrşitul povestirii despre Ivan Nikolaevici Demidov şi fiul său Andrei?

*

Ne-am retras. De ce? Nu ştiu. Mi-e necaz că nu pricep încă nimic din aceste mişcări. Satul în care ne găsim e un trup fără suflet. Nici ţipenie de civil.

Astăzi am început din nou instrucţia. Ni s-au dat arme. Aşteptam un brand, dar mi s-a încre-

dințat o pușcă-mitralieră. Numărul doi e Abdurasil-uzbecul.

*

Nikita a avut dreptate. Drumurile eșalonului nostru s-au despărțit. Am rămas numai cu Abdurasil. Nikita mi-a strîns tovărășește mîna.

— Ne despărțim, Niculae, mi-a spus el. Tu poate nu știi sfîrșitul povestirii lui Petrov. Noi însă îl știm. Povestea vieții lui Ivan Nikolaevici Demidov e povestea lui Petia, a familiei lui Petrenko, a lui Abdurasil. E povestea vitejiei oamenilor sovietici. Ține minte această poveste și, dacă vei rămîne în viață, spune-o tuturor oamenilor. Povestește-le cum o dată, tatăl și fiul, pornind în recunoaștere, au fost prinși de hitleriști... Povestește-le cum tatăl și fiul au fost arși pe rug, unul în fața celuilalt, dar nu și-au trădat patria socialistă.

Ne despărțim, Niculae, dar vom fi aproape... Cred că foarte repede intrăm în foc.

Ne-am îmbrățișat.

*

Comandă. Sărim din culcușuri. E beznă. Copacii dorm. Doar cîteva frunze stau la pîndă neliniștite. Abdurasil mă întreabă :

— Niculae, acum gata, ha ?

Ce să-i răspund ? La orizont, brațe uriașe de flăcări unesc pămîntul cu cerul. In noapte, împușcăturile se aud din ce în ce mai limpede. Deodată, huruitul unui avion inamic zgîrie liniștea nopții. Un soldat cu o voce răgușită strigă cît îl ține gura :

— Pitește țigara, n-auzi ?

Incordați, ascultăm bîzîitul fascistului. Aeroplanul atîrnă deasupra capetelor noastre. Tra-

soare pornite din cele patru laturi ale întunericului încearcă să-l repereze. Avionul se pierde în depărtări.

— 'Nainte, marş!

Comanda străbate pădurea. Sîntem o coloană uriaşă, formată din soldaţi, tunuri, branduri, căruţe. Drum de ţară, drum îngust. Mult praf. În dreapta şi-n stînga, ogoarele cenuşii se mărginesc cu zări necunoscute.

Drumul se înfundă: coloana se opreşte. Soldaţii se odihnesc.

Acum sîntem Regimentul 40 Puşcaşi, decorat cu „Steagul Roşu". Abdurasil îmi şopteşte:

— Ioc Nikita... ioc Petrenko, ioc nostru regiment...

Da, din vechea companie a eşalonului nostru am rămas puţini.

*

Comandantul grupei noastre, un sergent venit anume din linia întîi, ne-a explicat misiunea de luptă. În zori, intrăm în foc. Urmează să completăm forţele regimentului. Hitleriştii atacă.

Capitolul II

ÎN LINIA ÎNTÎI

Şuieratul obuzelor e ca un chiot de moarte. Cad pe burtă. Am senzaţia că pereţii tranşeei îmi înăbuşă respiraţia. De ce mă lipesc aşa la pieptul pămîntului ? Mă răsucesc într-o rînă. Zborul obuzelor ondulează văzduhul, scarmănă norii. La cîţiva paşi de mine, un „veteran" stă în picioare şi fumează liniştit. Mă cuprinde ruşinea. Mă ridic brusc în picioare şi-i cer „veteranului" o ţigară.

*

Atac... sfîrîie schijele. Atac... urlă pămîntul. Atac... se ciocnesc în aer undele. Atac... vibrează sîrmele ghimpate. Atac... atac... atac...

Prin ambrazura tranşeei viaţa parcă a împietrit. Nimic nu mai mişcă : norii cu broderii de lumină, soarele, timpul.

Dinspre poziţiile hitleriştilor o tobă a dat semnalul. Fanfarele trîmbiţează un marş. Un marş, ca la paradă. Văd acum rînduri de hitlerişti bătînd pas de defilare. *Eins... zwei* [1]... cadenţează fanfara.

A-t-a-c ! Îmi zvîcnesc tîmplele. A-t-a-c ! îmi scriu pe frunte broboanele de sudoare. Ca prin vis, de

---

[1] Un... doi...

undeva din dreapta mea, aud vocea liniştită a comandantului de grupă.

— Atac psihic... aveţi grijă de boboci.

Îmi aduc aminte fulgerător că citisem despre asemenea atacuri.

— Muzică!! De ce muzică? mă întreabă Abdurasil, nedumerit şi el. Paşii teutoni se apropie. Ecoul fanfarei a devenit mai zgomotos. Hitleriştii vin în rînduri dese, aliniate. Sînt aceiaşi hitlerişti care au cotropit pămîntul ţării mele, care l-au ucis pe Petia.

O mitralieră singuratică, parcă speriată, a scăpat o rafală. Trei hitlerişti au descompletat rîndul din faţă.

Aud din nou glasul comandantului:

— Lăsaţi-i să se apropie... să se apropie...

Parada continuă. Cadenţa paşilor teutoni îţi încearcă răbdarea... *Eins... Zwei... Eins...*

— Fii liniştit! îmi şopteşte cineva cu voce părintească.

Încerc să mă stăpînesc. Îmi dau seama că hitleriştii vin ameţiţi, îngîmfaţi. Un fascist a călcat pe o mină. Explozia îl saltă puţin în aer, apoi, cu picioarele zdrobite, cade la pămînt. Fanfara cîntă. Valurile de uniforme verzi se apropie. Văd chipurile sălbatice ale celor ce au omorît oraşul Viasma...

— Foc!

Au pornit să răpăie zeci de mitraliere. Foc nimicitor. Totuşi fanfara prusacă nu-şi încetează marşul.

O uniformă verde, cu o faţă rumenă, trandafirie, de gefreiter sătul, vine spre mine, spre ochiul fierbinte al puştii-mitraliere. Fascistul rînjeşte, se apropie. E lîngă zidul de sîrmă ghimpată.

— Trage! mă scutură Abdurasil.

Neamţul se pregăteşte să arunce o grenadă. Apăs trăgaciul. Puşca împroaşcă foc. Fascistului

îi scapă arma din mînă și se prăbușește peste sîrma ghimpată. Casca i-a căzut de cealaltă parte a sîrmei. Prusacul mai încearcă un spasm, după care rămîne înțepenit, cu bărbia sprijinită într-un ghimpe de fier. Pare că privește în ochii mei, reproșîndu-mi : „Tragi bine, bolșevicule".

— Foc de baraj ! răsună o nouă comandă...

Mă trezesc în jocul trepidant al armei. Abdurasil e iute din fire ; mă aprovizionează într-una, apoi îmi zice :

— Lasă-mă, și eu trag...

Îl las. Brandurile noastre deschid și ele focul, tăind drumul hitleriștilor.

Un neamț, cu un „walter" în mînă, țipă cît îl ține gura :

— *Zurück !*

A împușcat soarele, apoi s-a prăvălit peste alte leșuri. Parada a fost împrăștiată.

— Fug ! chiuie Abdurasil. Fug...

Amîndoi privim mitraliera încinsă ca pe un tovarăș drag.

— Blestemații, de mult n-au mai dat atacuri psihice... Ei, bobocilor, cum a fost ? ne întreabă comandantul de grupă.

Răspunde Abdurasil :

— Iahși a fost...

*

Abdurasil a rămas de caraulă. Eu m-am ghemuit într-un colț al bordeiului și am încercat să ațipesc. Am adormit și am visat...

...Hitleristul căzut pe sîrma ghimpată nu-și mai ia privirea de la mine. Are părul blond și ochi albaștri. Clipește și zîmbește. În jurul gurii, sîngele i s-a închegat. Începe să-mi vorbească. Bolborosește, dar nu-l pricep. Într-un tîrziu, disting :

— Și zi, nu mă cunoști ? Îmi pare rău ! Păi, sînt neam cu Goethe.

— Minţi ! îi strig eu.
— Nu mint...
— Ai acte ?
Capul de pe sîrma ghimpată rînjeşte, vorbeşte :
— Cine nu mă cunoaşte ? Chiar şi prietenul tău, Petru Crăciun... Şi bătrînul acela de la Viasma, cum îi spune, parcă Ivan Nikolaevici Demidov...
...Am deschis ochii buimăcit. Luminiţa opaiţului mă privea parcă încremenită de spaimă. Un soldat mai în vîrstă, să fi avut patruzeci şi cinci de ani, mi-a vorbit liniştit :
— Şterge-ţi sudoarea de pe frunte...
M-am supus. El mi-a spus iară :
— Ai visat ?
— Da.
— Aşa e întîia oară ! Ai să te obişnuieşti. Hai la aer...
Am ieşit în tranşee.

*

De ce i se spune acestui soldat „tătucul Ceapaev" ? Nu pricep ! Nici măcar nu seamănă cu Ceapaev.

*

Copacul de colo, de pe teritoriul nimănui, cu şira spinării frîntă, are o cracă rămasă în viaţă. Vîntul a luat-o în braţe şi-o leagănă într-una. Vînt nestatornic. Cînd bate, cînd stă. Se furişează, dispare — ca după puţină vreme să se ivească iară. Mai să nu-l recunosc ! Acum e mult mai aspru şi mai puternic. Pare un voinic lat în umeri. Cu cîtă uşurinţă cară în spinare norii grei, asemenea unor stînci. Cară... cară necontenit şi, parcă anume, le aşază peste capetele noastre. Văzduhul devine cenuşiu. Stîncile se ciocnesc între ele şi,

scăpărîndu-și mînia, bodogănesc ceva împotriva tunurilor de calibru greu.

Vîntul a pierit.

Plouă... Plouă cu găleata.

Ne refugiem în adăposturi. În tranșee nu rămîn decît caraulele. Plouă și în adăpost. Ne strîngem paiele sub șezut și ne înghesuim unul în altul...

— Dacă o ploua și-n spatele frontului, e bine. La noi, pe vremea asta, grîul are nevoie de apă.

Cît ai zice pește, se încinge o discuție despre semănăturile de primăvară, despre agronomie, despre seceriș... Fiecare vorbitor își laudă colhozul, brigada, președintele.

Ascult, apoi îmi las capul pe umărul unui soldat. Omul mă privește și-mi face semn :

— Ațipește, dacă vrei. Închid ochii.

— Dacă o ploua așa, stăm mai departe locului, oftează cu jale un soldat.

— N-ai grijă, Kiril, cînd o să fie, pornim noi și pe ploaie și pe ninsoare. La Smolensk, cum a fost ? Pe zloată s-a stîrnit atacul.

E glasul tătucului Ceapaev.

— De-ar începe odată ! Ehei, ce știi mata, tătucule ? Satul meu e dincolo de pădurile care se văd acolo în spatele dealului.

Deschid un ochi. Cel care vorbise ultimul, Kiril, stătea rezemat de perete, cu privirea pierdută. Gîndurile îi zburau departe, iar buzele-i păreau că sărută ca într-un vis o imagine, pe care numai el o vedea și o pricepea.

...Plouă.

*

N-a stat. Plouă într-una. Tătucul Ceapaev se uită la mine, își răsucește mustața făcută „po gvardeiskomu" [1], plescăie din limbă și începe vorba :

[1] Soldați de gardă.

— Şi zi aşa, eşti romîn ?
— Da.
— De unde ?
— Din Bucureşti.
— Aha... aha... mda...

Tătucul tace încurcat. Mi se pare că ezită... „să continue ori nu discuţia ?" Chibzuieşte ce chibzuieşte, apoi, cu ochii aprinşi de-o ciudată bucurie, spune :

— Eu ştie romîneşte !

O clipă rămîn năuc. Oare tătucul să fi rostit aceste cuvinte uşor stîlcite, dar romîneşti ?! Nu e cu putinţă ! Totuşi, el le-a rostit. Cîte puţin, discuţia se înfiripă. Aşa aflu că tătucul, pe adevăratul său nume Vasile Nikolaevici Lipioşkin, a fost pe meleagurile ţării noastre încă în anii primului război mondial. Pe acea vreme era artilerist şi luptase la Focşani şi Mărăşeşti...

Tătucul îşi aprinde o ţigară groasă de mahorcă...

— Mămăligă cu smetană... apă rece la fontană... mai zice el în romîneşte, după care urmează într-o rusească frumoasă, melodioasă : Mămăligă şi pelagră... multă pelagră. Cum ne mai tăvăleam în mizerie, şi ai noştri, şi ai voştri ! Cînd a izbucnit revoluţia şi ne-am prins la căciuli cocarde roşii, mulţi soldaţi romîni şi-au prins şi ei cocarde. Iar unii au plecat cu noi în Rusia şi au luptat împotriva albilor, pentru revoluţie...

Fum de mahorcă, iute de te îneacă, pluteşte în bordei, învăluindu-ne.

— Da, flăcăule, am amintiri frumoase din Romînia. Îţi cunosc ţara, oamenii... Romînii au un suflet apropiat de cel al slavilor... Sînt aprigi la mînie, dar şi buni la suflet...

Tătucul Ceapaev a tăcut, cufundat în propriile sale amintiri.

*

Plouă! Toarnă cu găleata. Un mănunchi de raze, izvorîte din soare, a încercat să pătrundă printr-o crăpătură a norilor. S-a topit însă repede, în aburul umed al văzduhului.

Zgribulit lîngă puşca-mitralieră, stăteam de caraulă împreună cu Abdurasil-uzbecul. Ploaia îi şiroia pe obrajii tuciurii, iar el îmi povestea minunata legendă despre dragostea tînărului Farhad pentru frumoasa Şirin.

★

Astăzi, nimeni n-a mîncat nimic. Înainte de a se crăpa de ziuă, un obuz a lovit bucătăria companiei. Bucătarul a fost omorît. Soldaţii trag în piept tutun.

★

Plouă. Umezeala a pătruns la piele. În tranşee apa e pînă la glezne. O scoatem cu gamelele.

L-am întîlnit pe Petrenko. Ne-am îmbrăţişat ca doi vechi prieteni. E de nerecunoscut. S-a luminat la faţă şi... zîmbeşte. Ca agent de legătură, nu stă o clipă locului şi asta îl bucură nespus. De la el am aflat că Nikita se află în stînga noastră, la compania vecină.

★

E trecut de miezul nopţii. Fără veste, nemţii deschid un foc ucigător de mitraliere. Ne repezim pe poziţii. Rachete albe încearcă să îngenuncheze bezna, pentru a lumina calea plumbilor.

Urmăresc cu atenţie manevra hitleriştilor, dar nu izbutesc s-o înţeleg, să-i dau de fir. Pe cine întreb îmi răspunde:

— Aşteaptă...

— Ai răbdare...

Mitralierele vrăjmașe continuă să tragă. Comandantul grupei noastre ne ordonă:

— Înălțați rachete!

Lumini lăptoase smulg din întuneric barajul de sîrmă ghimpată, apoi cîmpul desfundat și mustos de atîta ploaie. Minutele trec... cinci... zece.. poate cincisprezece. Deodată, cineva strigă:

— O umbră!... Văd o umbră...

Înălțăm zeci de rachete. Fîșia de pămînt dinaintea parapetului nostru se luminează, se face ca ziua. Zăresc și eu umbra: aleargă spre noi. Un soldat, pesemne speriat de vedenie, trage o rafală din arma sa automată. În aceeași clipă, un strigăt disperat de femeie izbucnește din adîncul nopții:

— *Bratță, ne streleaite, bratțăăă!* [1]...

Încremenesc. Cine o fi? Mitralierele hitleriste au amuțit. Și-n liniștea ce se lasă auzim un geamăt, apoi același strigăt înfiorător.

— *Bratță... pomoghite, bratță!* [2]...

Sergentul Petrov ne măsoară cu privirea. Ordonă:

— Kiril!

— Aici, tovarășe sergent.

— Acționează... fii cu ochii-n patru... să nu fie vreo capcană...

Kiril sare cu ușurință peste parapetul tranșeei. Îl urmăresc pînă ce umbra lui se mistuie în beznă.

S-a reîntors după un sfert de ceas. Gîfîie de oboseală. Poartă pe brațe o femeie mai mult moartă decît vie. A dus-o într-un bordei.

La lumina felinarului o zăresc. E plină de noroi din cap pînă-n picioare. Părul bogat și despletit îi cade în valuri pe umerii mici, ca de copil. Doi ochi mari, arzători, ne privesc îngroziți. După o clipă, izbucnește în plîns, murmurînd fericită:

---

[1] Fraților, nu trageți, fraților!...
[2] Fraților... ajutați!...

— *Bratță... Bratță... moii... Jivu !...* [1]

I s-a adus o cană cu ceai și, tremurînd, începe să soarbă băutura. Povestea ei este simplă. Trăia într-un sat din apropierea frontului. Peste cîteva zile, nemții urmau s-o deporteze laolaltă cu alte fete. Au hotărît să fugă, să treacă de partea cealaltă a frontului, „pe marele pămînt". Prietenele ei au fost prinse. Ea a scăpat cu viață...

Douăzeci de ani avea fata, dar părea mult mai în vîrstă.

În zori, nemții au început să atace flancul nostru stîng. Trag cu urechea la exploziile obuzelor și mă gîndesc la Nikita. Ce-o fi făcînd „bătrînul soldat" ?

Tătucul ascultă și el canonada și-mi șoptește :

— Tatonează neamțul... n-o să-i meargă.

*

Iarăși plouă. Luptele la flancul stîng continuă cu înverșunare. Stăm de veghe. E cu putință ca nemții să tatoneze și la noi.

— Tătucule, așa-i că nu-ți place ploaia ?

— Te înșeli, feciorule : celor din stepă li-i dragă și ploaia și ninsoarea, și iarna și vara. Mi-i numai de mahorcă. A prins olecuță de umezeală.

Și, ridicîndu-și într-un zîmbet „mustața pîrlită", tătucul Ceapaev își curăță mai departe țigareta lihnită după tutun.

Spre seară, ploaia s-a potolit. Ceața țesută din fire umede cade încetișor peste cîmpul plin de băltoace.

*

E noapte. La flancul stîng, acalmie. Atacul nemților n-a izbutit.

Pămîntul umed miroase a munte scăldat în rouă. Rachetele își urcă și-și coboară siluetele lor lumi-

---

[1] Fraților... frații mei... trăiesc !...

noase pe spatele negru și uriaș al nopții. Sînt de strajă și scrutez teritoriul nimănui.

Pozițiile nemților sînt pe un deal. Trei sute de metri ne despart de ele.

Blestemații, au poziții bune. Controlează întregul sector.

Liniștea nopții aduce cu sine frînturi de vorbe nemțești, strigăte, duruitul unor căruțe.

Timpul se scurge greu. O mai fi mult pînă la ivirea zorilor? Un ceas mai tîrziu, văd cum soldații, unul cîte unul, ies din culcușurile lor și se îndreaptă spre bordeiul sublocotenentului Danilov, locțiitorul politic al companiei. Îl văd și pe tătucul Ceapaev. Îngrijorat, îl întreb:

— Ce-i cu mișcarea asta, tătucule?

— Avem ședință de partid.

— La ora asta?

— Cînd e nevoie, feciorule.

*

Ne-am strîns în jurul comandantului de pluton. El ne explică misiunea de luptă.

— Mîine, la ora 6 dimineața, compania a doua de la flancul stîng (o clipă, înaintea ochilor îl văd pe Nikita) va ataca pozițiile nemților. Compania a doua are misiunea să cucerească dealul din fața noastră, printr-o lovitură de flanc. Compania noastră va susține atacul... Trebuie să curățim cîmpul de mine, în dreptul tranșeelor. Pionierii vor intra în acțiune o dată cu întunericul. De asemenea, cercetașii vor face recunoaștere...

Cercetașii grupei sînt Matveev, un bărbat înalt, voinic, și Fatîhov, un tătar, mic de statură, dar bine legat. Amîndoi au la un loc șaizeci de ani. Fatîhov mai este poreclit și „șahtiorul" [1].

---

[1] Minerul.

O dată cu lăsarea nopții, în tranșee, frămîntarea crește. Urmăresc cu emoție pregătirile. Pionierii — curajoșii culegători de mine — sînt gata. Fatîhov stă pe vine și, gînditor, fumează. Lîngă el, Matveev încearcă lama cuțitului finlandez.

Vremea e limpede. Cerul e plin de stele. Tăcerea nopții este apăsătoare. După un timp, un bîzîit de avion tulbură liniștea. Cuțitul unui reflector taie o fîșie din beznă. Singuratic, un tun antiaerian împușcă stele. Bîzîitul avionului se pierde. Reflectorul se stinge. Noaptea parcă s-a prins și mai zdravăn cu o mînă de cer și alta de pămînt.

Fatîhov și Matveev pleacă urmăriți de privirile noastre.

— E greu la Fatîhov și Matveev? mă întrebă Abdurasil.

— E greu, aca!

— Frică este la tine?

— Este, Abdurasil!

— Și la mine este.

Nimeni nu doarme. Toți sîntem pe poziții. Pîndim întunericul. Minutele se scurg încet, greoi. Sergentul Petrov se uită la ceas și, în răstimpuri, întreabă:

— Nimic nou, băieți?

— Nimic...

Nici un semn de la cei plecați. Mă dor ochii. Bezna asta e atît de obositoare! Fatîhov și Matveev întîrzie. Deodată, ecoul unor explozii înfundate ajunge la urechile noastre.

— Ați auzit, tovarășe sergent?

— Am auzit... grenade...

Două rachete ale inamicului se încrucișează în văzduh, împingînd întunericul spre pămînt. Altele nu se mai ridică. O rafală de mitralieră ciuruie orbește noaptea. Apoi, liniște. Un gînd mă frămîntă din ce în ce mai mult: „Se întorc ori nu?"

S-au întors. Mai întîi pionierii și, mult mai tîrziu, cercetașii. Pe fața lui Fatîhov sîngele se inche-

gase. O schijă de grenadă îl lovise peste ochi. „Şahtiorul" tăcea. Strîngîndu-şi cu palmele rana, întrebă doar atît :

— A început să se lumineze de ziuă ?

Cînd primul strop de lumină începu să se întindă pe bolta neagră a nopţii, se porni atacul pentru cucerirea înălţimii.

★

După cinci ore de lupte înverşunate, atacul nostru a fost respins. Sîntem plini de noroi. Avem morţi şi răniţi.

★

Atacul nostru s-a repetat, de astă dată cu mai mult succes. Compania din stînga a reuşit să-i izgonească pe nemţi de pe unele poziţii. Noi însă nu. Ne-am întărit în noroiul din faţa tranşeei inamice. E o situaţie grea. Dacă nemţii nu dau înapoi, punem în pericol compania a doua. Sergentul Petrov ne-a avertizat :

— Băieţi, hitleriştii vor contraataca...

★

Nemţii au trecut la contraatac. Mai întîi au deschis foc de artilerie, apoi de branduri. Rezistăm.

★

Abdurasil-uzbecul a fost rănit. O schijă de mină l-a lovit în braţ. L-a bandajat o sanitară, pe care o chema Valea. Sergentul i-a ordonat să se retragă în spatele liniei, dar el a refuzat, spunînd :

— La mine, multă putere... La mine aici (Abdurasil şi-a arătat inima) multă viaţă...

Totuşi, a trebuit să plece. Pierduse mult sînge. Era mîhnit şi furios. La despărţire, mi-a vorbit cu voce stinsă. Îl podidiseră lacrimile :

— Niculae, vii la mine, musafir la Uzbekistan. La noi mult soare, iarna ioc... La mine nu uit Harap Alb...

Nu mai e nici Abdurasil!

Nemţii contraatacă pentru a şasea oară. Întărîtaţi de rezistenţa noastră, prusacii s-au dezlănţuit din toate ungherele şi toate ascunzătorile. Tătucul Ceapaev rîde şi-şi freacă mulţumit barba încărunţită :

— S-au trădat, blestemaţii... Asta înseamnă, flăcăule, luptă de recunoaştere... Să-l faci pe inamic să-ţi arate, ca-n palmă, toate punctele de foc...

Hitleriştii ne atacă cu forţe însemnate. Puşca-mitralieră funcţionează bine. Lipseşte însă Abdurasil. Singur încarc discurile şi singur le descarc. Se spune că ne va veni în ajutor compania a doua, Nikita. Nu văd cum...

★

Stau în faţa caietului şi încerc să-mi amintesc tot ce s-a petrecut cu mine în ultimele douăzeci şi patru de ore. Dintr-un colţ al bordeiului, tătucul Ceapaev cată surîzător la mine, parcă îndemnîndu-mă : „Hai, scrie, nu te ruşina de noi!" Îi ascult îndemnul...

...Hitleriştii veneau spre puşca mea mitralieră, valuri-valuri. Focul de artilerie şi aruncătoarele de mine le sprijineau atacul. Şuierele fioroase ale proiectilelor umpleau cerul de o furtună înfricoşătoare. Obuzele se spărgeau în spatele nostru. Îmi amintesc. Am auzit zborul năprasnic al unui proiectil. O flacără orbitoare a ţîşnit pe neaşteptate, azvîrlindu-mă într-o prăpastie fără fund...

Cînd m-am trezit, un cerc de foc îmi strîngea capul. Deschid ochii. Găsesc o mare de întuneric

și o tăcere adîncă, sfîșietoare. Sub mine este glodul moale și respingător. O întrebare mă străfulgeră: „De cînd zac în acest pat cleios?" Neliniștit, mă ridic cu greu în capul oaselor. „Unde mă aflu?" La orizont, vîlvătăi uriașe de flăcări mistuiau întunericul nopții. Ceva mai departe de mine, îmi zăresc pușca-mitralieră, apoi mai zăresc un soldat de-al nostru, căzut pe spate, cu brațele răstignite. Brusc, îmi amintesc de contraatacul nemților, de tirul artileriei, de atacul companiei a doua. O clipă mă sperie gîndul că sînt rănit. Îngrijorat, încep să-mi pipăi brațele, picioarele, pieptul... Nu, nu sînt rănit.

„În care parte o fi tranșeea noastră? Înainte? Înapoi?"

Hotărăsc, înainte! Mă smulg din strînsoarea glodului, cu gîndul de a mă strecura la ai mei. Fac o mișcare, dar în același moment aud un geamăt prelung de durere. Tresar. Scrutez bezna și aud din nou vaietul trist. Nu, nu mi se pare. Un om geme...

— Oooo... Oooo... se aude în șoaptă.

Vaietul vine de undeva, nu departe de mine. Cine o fi? Oricine ar fi, trebuie să iau o hotărîre. Nu trece mult și gemetele se schimbă într-un horcăit de moarte. Mă ridic în picioare. Simt o vîjîială neîntreruptă în urechi. Mă clatin cuprins de o amețeală ușoară. Și vaietele rănitului mă cheamă în ajutor. Fac primii pași. Aud limpede horcăitul.

— Ooooo... *Bratță*... oooooo...

Un soldat de-al nostru! Nu e departe de mine. Bezna asta blestemată! De-ar țîșni o rachetă... una singură. Mă împiedic, cad, dar mă ridic de îndată. Cîte puțin, ochii-mi se obișnuiesc cu întunericul. Deodată, la o depărtare de cîțiva metri, văd o mogîldeață neagră, asemenea unei umbre, răsucindu-se cînd într-o parte, cînd în alta, gemînd și horcăind.

Mă apropii. Rostesc:

— *Slîşişi*[1], soldat!

Rănitul m-a auzit. Cu un icnet de durere îşi întoarce faţa spre mine. Mă aplec spre el, dar mă dau înapoi speriat. Totul mi se pare o nălucire de groază. Fără să vreau strig:

— Nikita...

— Eu, bîiguie rănitul cu o voce moale, stinsă.

Sălbatic, îi cuprind capul, mîngîindu-i şi sărutîndu-i obrajii.

— Nikita... Nikita...

M-a recunoscut. Schiţează un zîmbet dureros, apoi horcăie:

— Pieptul, Niculae, pieptul...

Nikita are pieptul strivit. Ce să fac? Din depărtare, în răstimpuri, răzbate duruitul căruţelor. Îmi vine să strig... să strig... Nikita se roagă...

— Apă... apă...

Îi scot bidonul prins de centiron şi-l duc la buzele-i uscate, cuprinse de fierbinţeală. Soarbe înghiţiturile cu lăcomie, apoi îmi şopteşte:

— Am venit în ajutorul vostru... la tine mă gîndeam, Niculae.

Nikita tace. De durere, maxilarele i se încleştează. Trebuie să fac ceva. Nu putem rămîne în cîmp. Îl voi lua în braţe. Mă strîng lîngă dînsul, în noroi.

— Nikita, apucă-mă pe după gît...

„Bătrînul soldat" a priceput. Braţele lui sleite de putere se prind în jurul gîtului meu, într-o sforţare disperată.

— Gata?

O mişcare bruscă. Nikita horcăie scurt:

— Încet... încet...

Suliţi luminoase îmi sparg vederea, după care, bezna se întinde din nou, rece şi dispreţuitoare. Acum văd limpede cerul. Stele de jar se înghesuie

---

[1] Auzi.

una în alta, anume ca să vadă necazurile pămîntului.

Înaintez greu, dar înaintez. Nikita geme. Urc înălțimea pe care cu cîteva ceasuri în urmă am apărat-o. Urc, și un nume îmi stăruie în minte: „Ivan Nikolaevici Demidov". Apoi, în ureche îmi răsună cuvintele lui Nikita: „Povestea vieții lui Ivan Nikolaevici Demidov e povestea lui Petia, a familiei lui Petrenko, a lui Abdurasil. E povestea despre vitejia oamenilor sovietici. Ține minte această poveste și, dacă vei rămîne în viață, spune-o oamenilor."

Urc... urc... Zăresc sîrmele ghimpate răvășite de explozii. Iată și-un hitlerist. A rămas înțepenit între sîrme ca o sperietoare de ciori...

— *Stoi, kto tam?*[1] strigă cineva la mine.

Am ajuns. Simt cum emoția îmi strînge ghem gîtlejul uscat. Îmi vine să plîng. Reușesc să răspund cu voce tremurîndă:

— *Svoii, bratță!*[2]

Îmi sar în ajutor doi soldați. Brațele lui Nikita înghețaseră în jurul gîtului meu. Cu greu le-am desfăcut din strînsoarea lor. Nikita nu mai geme. Ochii lui ne privesc, cerînd parcă iertare.

O geantă mică de campanie îi atîrnă de centiron.

Carnetul de partid, ciuruit de gloanțe și pătat de sînge, trece din mînă în mînă, într-o tăcere solemnă. Cîteva clipe se odihnește și-n palmele mele. Cu inima strînsă de durere, citesc numele comunistului căzut: „Nikita Dimitrievici Riabinin".

---

[1] Stai, cine-i acolo?
[2] De-ai noștri, fraților!

Cîte zile au trecut de la plecarea noastră din Alma-Ata? Nu știu! Nu vreau să le număr. Știu un singur adevăr: flăcările Marelui Război pentru Apărarea Patriei au trecut și prin sufletul meu, călindu-mă. Niciodată nu mi-a fost mai clar gîndul pentru ce lupt și trăiesc. Lupt și trăiesc pentru a-mi cuceri o tinerețe asemănătoare cu cea a lui Petia, Nikita, Abdurasil, Fatîhov, Petrenko.

*

Am deschis geanta lui Nikita. Am găsit un creion, un carnețel de cîntece și o scrisoare neterminată către o prietenă.

Pe prima pagină a carnețelului am găsit o însemnare:

„Mă întrebați ce e fericirea? Luptă!"

*

Luptăm. Înălțimea este în mîinile noastre. Nemții contraatacă nebunește. Îi respingem.

Am mîncat cașă din gamela unui soldat pe care-l vedeam pentru întîia oară. Acesta înfulecа și rîdea, încrețind fața pe care, din această pricină, se scorojea noroiul uscat. Tot zîmbind, mi-a spus că-l cheamă Semion Zaverniaev și că e telegrafistul companiei. Nostim flăcău.

Stăm în noroi și tătucul Ceapaev înjură că nu poate să-și aprindă o țigară de mahorcă.

*

Pe neașteptate, ca o vijelie, s-a dezlănțuit ofensiva Armatei Roșii. O armată ieșită ca din pămînt desfășoară un uragan de foc nimicitor. De unde au apărut așa, dintr-o dată, atîtea tunuri, atîtea tancuri, atîția soldați? Cînd s-au apropiat de linia frontului?

(Nu ştiu cum oi fi ca soldat, dar ca strateg las foarte mult de dorit.)

Pe cer, soarele rîde cu toată fierbinţeala lui.

— Am pornit-o, flăcăi, rîde tătucul şi trage din ţigară. Ian ascultă, romînule, glasul catiuşelor... Auzi cum mai bubuie zeul războiului...

Volbură de foc zguduie văzduhul. Mii şi mii de obuze întorc pe dos întăriturile hitleriştilor. În plină bătălie, l-am întîlnit pe Semion Zaverniaev. Casca îi lunecase pe o sprînceană. M-a întrebat, aşa, prin surprindere:

— Vrei să fim prieteni?

— Vreau... şi nu ştiu de ce, vorbele lui parcă semănau cu întrebarea unui copil care îl cheamă pe altul la joacă.

Două ceasuri mai tîrziu, trei rachete roşii ne arătau încotro e drumul spre victorie.

Un „urra" rusesc, mai puternic decît toate bubuiturile artileriei la un loc, a cutremurat văzduhul...

Noi, pehota, [1] regina cîmpurilor, porneam la atac.

*

Apărarea hitleristă a fost dată peste cap. Ceas cu ceas, sprijiniţi de artilerie, tancuri, aviaţie, lărgim această poartă spre Berlin.

Mi-e dor de Abdurasil.

Soarele e fierbinte. Iarba e neagră, pîrlită de explozii. Sînt însă şi locuri unde iarba e verde. Atunci mă aplec şi trag în plămîni mirosul proaspăt al verdeţii.

*

„Tigrii" hitlerişti au trecut la contraatac. Ameninţător, huruitul motoarelor se apropie de întăriturile noastre. Tancurile, din mers, trag în noi foc direct. Proiectilele răscolesc pămîntul din ju-

---

[1] Infanteria.

rul nostru şi ridică în aer vîrtej de fum înecăcios.

Sergentul Petrov, alergînd de la om la om, ordonă:

— Pregătiţi grenadele antitanc!...

Tătucul Ceapaev îmi strigă:

— Ţin'te bine, măi romînule, astăzi o să fie cam greu...

Mă bucur că „deadea"[1] e lîngă mine. Întotdeauna, dîrzenia şi calmul lui mă liniştesc şi-mi dau mai multă siguranţă în luptă. Am convingerea că omului acestuia nu i se poate întîmpla nimic.

Zgomotele blindatelor hitleriste cresc şi se multiplică monstruos de repede. Kiril numără: „Un tanc... două... trei... patru"... apoi trage o înjurătură; sînt prea multe ca să le numeri.

Urechile-mi vuiesc de huruitul sfredelitor al „tigrilor". Mă ridic prevăzător în picioare. Soarele a căzut în spatele pădurii, lăsînd doar o coroană roşie pe fruntea brazilor. Tancurile se apropie. Tunurile lor fumegînde aduc cu nişte ochi negri, răi, cuprinşi de tremurul morţii. Şenilele par măsele flămînde. Simt un fior de gheaţă de-a lungul şirei spinării. Fulgerător, îmi aduc aminte de Alma-Ata, de muzeul închinat celor 28 de panfilovişti care, cu preţul vieţii lor, au oprit înaintarea tancurilor hitleriste spre Moscova.

Semnalul de luptă a fost dat. Un tun de vînătoare antitanc a ieşit din văgăună şi a ripostat cu îndrăzneală. Îl urmează zeci de „vînători" de tigri. Începe duelul. Un tanc a luat foc. A luat şi al doilea. Totuşi, şenilele altor maşini se învîrtesc înainte, spre noi.

Tătucul şi-a terminat mahorca. Calm, îşi împinge casca pe spate, îşi şterge cu palma mustaţa ruginită şi-mi face semn: „grenadele". In aceeaşi clipă, aud ordinul comandantului:

---

[1] Unchiul.

— Grenadele... foc!

Scuipîndu-şi în palme, întocmai ca un gospodar obişnuit cu treburile gospodăriei, tătucul apucă pachetul de grenade. Îl văd; ca un adevărat vînător caută gura fioroasă a „tigrului". Aruncăm în acelaşi timp şi-l aud strigînd:

— Na! Ţine! De rezişti, ataman te fac...

Ne lipim de peretele tranşeei. Aşteptăm. Explozii. Lovit în şenile, un tanc se răsuceşte nervos. Zici că vrea s-o ia la fugă înapoi. Flăcările răsărite ca din pămînt îi cuprind laba de fier, înlănţuindu-l. Capacul turelei se ridică. Hitleristul încearcă o scăpare. Nu izbuteşte: cade învins peste maşina învinsă.

Tătucul apucă un alt pachet de grenade. Lupta devine mai crîncenă. Obuze vrăjmaşe nimeresc într-un tun „vînător", zdrobindu-l cu servanţi cu tot. Vaietele răniţilor abia se aud.

Tancurile aprinse încep să arunce „artificii". Dintr-o maşină incendiată, se tîrîie un tanchist. Alunecă peste turelă, învăluit în fum, apoi peste şenile. Hitleristul a luat foc. Arde din tălpi pînă-n creştet. Căzut la pămînt, încearcă să înăbuşe limbile de foc. Îşi vîră nasul în pămînt, scormoneşte, pînă rămîne încremenit.

Aud un soldat strigînd:

— Aşa, trage-n nas... Trage... neam de neamul tău să nu uite mirosul pămîntului rusesc!

— Zii, că-i zici bine! îl îndeamnă tătucul.

Căldura strînge frontul într-o chingă de foc. Amurgul întîrzie, ori mi se pare mie? Pe cîmpul din faţa noastră, „tigrii" incendiaţi aduc cu nişte făclii uriaşe, aprinse întru întîmpinarea nopţii. E tîrziu. Atacul blindatelor fasciste a fost respins. „Tigrii" au fost puşi cu botul pe labe.

Să fi fost miezul nopţii cînd am pornit înainte. În urmă, rămînea o noapte de vară, care se pierdea în flăcări.

*

Fortificațiile inamicului s-au năruit. „Porțile" spre Berlin sînt în stăpînirea noastră. Tătucul mi-a strîns mîna:

— Hei, Niculae, ai trecut botezul... mîndrește-te...

★

Armatele fasciste sînt încercuite. A început lichidarea „pungii". Murdari, nebărbieriți, plini de păduchi, „cuceritorii" schiaună pe toate drumurile:

— Kaput... Hitler kaput...

★

Într-un sat, am văzut zece spînzurători. Zece oameni sovietici atîrnau de funii: zece luptători pentru cauza fericirii pe pămînt.

Jur să nu uit niciodată aceste spînzurători!

★

Satul prin care am trecut e distrus. Au rămas în picioare doar hogeagurile cuptoarelor. Țăranii ieșiți de prin ascunzători au fețele de culoarea grîului chinuit de secetă. Pe drumul cu camioane răsturnate și leșuri de cai, un băiețaș s-a apropiat de mine. Zdrențe atîrnau pe trupul lui firav, schelețic. După ce m-a iscodit din cap pînă-n picioare, mi-a vorbit cu duioșie:

— Și tata meu e ostaș roșu... și tata meu e la Armata Roșie... Nene, nu-l știi?

L-am strîns la piept, sărutîndu-i cîrlionții murdari. Pe un acoperiș, ca prin minune rămas întreg, un soldat a înfipt drapelul roșu al puterii sovietice...

Fîlfîirea liberă a drapelului şi lacrimile băieţaşului m-au însoţit cale lungă pe front.

*

Pe şosea, trec coloane cu prizonieri. Sînt mii şi mii. Merg încet, împovăraţi, cu capetele în pămînt. Trec prin satele şi oraşele ruinate, ca printr-un uriaş cimitir.

La ce gîndesc ei acum, cînd trec prin faţa ruinelor, ogoarelor arse, spînzurătorilor ridicate ? La ce gîndesc ? Gîndesc la revanşă, ori la soarta lor nenorocită ? Gîndesc la decăderea lor morală, ori la înălţarea unor noi lagăre de exterminare, mai perfecţionate ?

Da, înţeleg destul de bine. Numai viitorul îmi va putea răspunde la ce a gîndit fiecare prizonier din această coloană fără de sfîrşit.

*

Am poposit la marginea unui lan de grîu. M-am aşezat lîngă Semion Zaverniaev. Aveam chef de vorbă :

— De unde zici că eşti, Semioane ?

— Din Briansk. Auzit-ai de pădurile Brianskului ?

Dau din cap afirmativ. Răspunsul nu l-a mulţumit. Aici, la o piatră de kilometru între azi şi mîine, mi-a povestit despre eroismul luptătorilor din pădurile Brianskului. La şaptesprezece ani, Semion intrase în rîndurile partizanilor. In ultimii ani, fusese de două ori rănit şi decorat de trei ori.

Povestindu-mi, s-a întins pe pămîntul uscat de soare, cu faţa în sus, scrutînd văzduhul. Arşiţa încinsese cerul, decolorîndu-l. Un spic de grîu, frînt din tulpină, îi gîdila pleoapele, obrajii arşi, buzele. Rîdea flăcăul din Briansk de parcă-l mîngîiau palmele moi ale mamei.

— Simţi, Niculae, cît de frumos miroase pămîntul? Uite colo! zise el deodată.

Prin lanul de grîu, un pui de vînt se pitula hoţeşte, tulburînd liniştea spicelor date în pîrg.

— Acum e vremea secerişului... Ca pionier, ieşeam la culesul spicelor cu întregul detaşament... Era tare frumos. Eh, fasciştii ăştia, cîte zile minunate ne-au furat!

Semion a oftat bătrîneşte. Apoi aşa, fără veste, m-a întrebat:

— Da' tu de unde eşti? Vorbeşti o rusească ciudată! Stai, stai, nu-mi răspunde! Lasă-mă pe mine să ghicesc... Din Caucaz?

— Nu.

— Din Lituania?

— Nu. Din Romînia.

— Din Romînia? Dintr-o ţară capitalistă! Tu ai trăit într-o ţară capitalistă?

Mi-a cerut să-i vorbesc despre viaţa mea. I-am povestit cum, la vîrsta de unsprezece ani, am intrat ucenic. Dimineaţa am dat examenul de absolvent a patru clase primare, iar după-amiază am încasat prima bătaie de la primul meu jupîn. Îmi făcuse o saftea bună. Din ziua aceea, în cei şase ani de ucenicie, am schimbat cincisprezece stăpîni. De meserie, nici pomeneală! Învăţasem cu totul altceva: să curăţ podelele, cratiţele, să bat covoarele, iar din cînd în cînd, să plimb odraslele stăpînilor.

Semion m-a ascultat cu luare-aminte, iar cînd am terminat mi-a spus:

— Vezi tu, Niculae, eu m-am născut într-o ţară liberă. Cînd tu intrai ucenic, eu eram pionier şi visam să plec într-o mare expediţie la Polul Nord... Da, da, da, nu rîde, visam să fac o mare descoperire... şi-am plecat, dar miliţienii m-au întors din drum. Plecasem singur, fără mamă, fără tată, şi un copil n-are voie să facă aşa ceva.

Am rîs și am vorbit multă vreme, de parcă războiul s-ar fi sfîrșit.

— Bună-i liniștea după bătălii, îmi zise Semion. Aș mai vrea să stau de vorbă cu tine.

Am îndrăznit să-i fac o propunere...

— Semion, știi ce ? Hai, cere-te în grupa noastră de pușcași... să fii cu mine la mitralieră... Vrei ?

— Vreau... numai de mi-ar da voie. Nu uita, sînt telefonist...

Ne-am ridicat. Cîntărind din ochi lanul de grîu rămas nesecerat, Semion a oftat iarăși...

— Bună-i liniștea după bătălii.

*

Abia astăzi am observat-o mai bine pe Valea, sanitara companiei noastre. E tînără, frumoasă și foarte vioaie. Îmi pomenește mereu de Abdurasil.

*

Mărșăluim spre apus.

— Mai poți s-o duci, tătucule ?

— Nu te necăji, feciorule. O duc pînă la Berlin și mă mai întorc să văd și de treburile colhozului.

Tătucul Ceapaev rîde plin de tinerețe.

— Lasă, tătucule, nu te mai lăuda ! încearcă un soldat să-l necăjească.

— Tu vorbești, mă ? Vezi că-ți pierzi pantalonii ; și tu te mai lauzi că ești comsomolist.

Cel dojenit rămîne în urmă. Vorba tătucului e întotdeauna ascuțită și plină de umor.

*

Mărșăluim... Orașele, pădurile, mlaștinele Bielorusiei rămîn în urmă. Gonim cu cîte cincizeci de kilometri în douăzeci și patru de ore. Nu întîlnim o rezistență organizată. Cînd obosesc, închid pleoa-

pele. Picioarele continuă singure să meargă înainte. Din cinci în cinci kilometri, ne oprim pentru cîteva minute. În clipele acestea ne trîntim pe unde apucăm. În bocanci, picioarele ard. Ațipești. Dar un gînd te trezește, poruncindu-ți :

— Înainte !

*

Răscruce de drumuri. De undeva s-a ivit o unitate fascistă în retragere. A urmat o luptă scurtă. Inamicul a rămas zdrobit la răscruce de drumuri.

*

Am stat iar de vorbă cu Semion. De astă dată, lîngă o fîntînă cu apă rece, bună de băut. Ne-am așezat în apropierea ei. Semion era vesel...

— Știi, Niculae, am vorbit cu tovarășul comandant. Să vedem, poate viu în grupa ta...

Semion are un fel copilăresc, spontan de a vorbi. Rîde, clipește, se încruntă... Uneori mi se pare că ia războiul drept o joacă, dar mă înșel ; e mult mai matur decît pare.

— Vom fi împreună, „capitalistule" ! glumește el, așezîndu-și ranița sub cap.

Ranița lui e întotdeauna doldora și asta mă miră foarte mult. Îl întreb :

— Semioane, nu ți-i prea cald cu ranița asta doldora ?

— Mi-i cald, însă o duc... Ehei, de-ai ști ce car în spate !

— Și, mă rog, ce cari ?

Semion duce două degete la gură :

— Secret militar, apoi îmi răspunde în șoaptă : Sst, să n-audă nimeni ; o comoară.

— O comoară ?

— Ahî ! clipește ștrengărește.

— Mi-o arăți și mie ?

Fără să mai aştepte vreo altă rugăminte din parte-mi, Semion desface gura raniţei şi scoate la iveală „comoara". Pe lîngă lucruri trebuincioase soldatului, în raniţă se mai găseau trei cărţi : „Aşa s-a călit oţelul", „Versuri alese" de Maiakovski şi un volum gros, „Lirica" de Puşkin. Mi le întinde :

— Na, uită-te prin ele...

Cîntăresc în palme cărţile apoi, cu drag, încep să le răsfoiesc. Cît de îngrijite sînt! Intr-adevăr le păstra ca pe o comoară.

După o vreme, discuţia noastră s-a încheiat într-un fel curios. Aşa, tam-nesam, m-a întrebat :

— Ascultă, Niculae, îţi place Valea, sanitara?

— Păi... eu...

— Mie da... zău îmi place... chiar foarte mult...

*

Molodensk.

Gara bombardată e întoarsă pe dos. E tare cald. Ne îndreptăm spre Lituania. De-a lungul căilor ferate, nemţii au construit adevărate linii de fortificaţii împotriva partizanilor.

*

Sîntem pe teritoriul Lituaniei Sovietice. Mergem înainte spre Prusia răsăriteană. Şoseaua e răscolită de bombe. Stîlpii de telegraf căzuţi de-a latul şoselei baricadează drumul. În întîmpinare ne vin grupuri de refugiaţi lituanieni. Sînt obosiţi şi plini de praf. Boccelele lor sînt mici. Copiii nu mai plîng.

Mărşăluim şi, noaptea, marşul mi se pare mai romantic. Glumele soldaţilor se aud de la distanţă. Orăcăitul broaştelor aminteşte de pace, iar răcoarea nopţii îmi întăreşte trupul încins.

*

Dimineața.

Bătălia a început în zori aici, pe malurile rîului Niemen. Nemții s-au întărit pe malul stîng al cursului. Speriate de canonadă, valurile Niemenului gonesc spre nord, spre marea liniștii lor — Baltica. Pionierii au început construirea podului. Muncesc sub cer de șrapnele.

Și noi ne pregătim să forțăm rîul. Lucrez și, în răstimpuri, aud frînturi de discuție:

— Leagă bine pluta!

— Știi să înoți?

— Sînt de pe Volga!

— Măi băieți, vedeți dealurile alea? Dincolo de ele e Prusia... bîrlogul!

Două scînduri legate trainic de alte două, și pluta e gata. Deslușesc glasul vijelios al valurilor. Niemenul e înfuriat, mîndru și sfidător.

Deodată, alarmă aeriană. În văzduh au apărut „muzicanții". Sînt șapte la număr. Obiectivul lor este podul. Cad în picaj asupra pionierilor. Artileria de pe pămînt se dezlănțuie împotriva cerului. Fumul proiectilelor plesnite punctează văzduhul încremenit. Soarele a urcat și mai sus, spre crucea bolții. Cu razele încinse și împrăștiate urmărește bătălia.

Antiaerienele sînt conduse numai de fete. Trag cu o precizie uimitoare. Lovesc în plin. Atins în coadă ori în bot, avionul vrăjmaș scoate o dîră neagră de fum. Cu aripi de flăcări părăsește lupta cu botul în jos. Neavînd încotro, Niemenul înghite bucățile de foc. De scîrbă, la fiecare înghițitură, scuipă o trombă de apă.

Tîrziu, „muzicanților" li s-a cîntat marșul funebru. Nestingheriți, pionierii își continuă munca.

După-amiază.

Totul e pregătit. Îmi aduc aminte de Moldova și Siret. De ce n-am învățat să înot atunci?! Niemenul mi-l închipui prăpăstios de adînc.

Un desant alcătuit din infanterişti a fost trecut pe malul celălalt în bărci de cauciuc. Sînt primii care se vor ciocni de întăriturile hitleriştilor. Printre aceştia se află şi un radiofonist — Gavril. Îl cunosc. Semion mi-a făcut cunoştinţă cu el. Gavril e un tînăr din Kazan, blond, cu un moţ în frunte şi cu boneta pusă întotdeauna într-o parte, şmechereşte. Are o misiune grea. Va coordona focul artileriei noastre.

Curînd, pe malul celălalt a început o bătălie grea, inegală. Întîmplător, mă găsesc lîngă observatorul grupului de artilerie, în apropierea centralei radiofonice. Din cutia verde cu ochi magic şi diferiţi butoni se aude limpede vocea lui Gavril :

— Repetitor... Repetitor... aici Glonţ... Glonţ... Cum mă auzi ? Trec pe recepţie.

Vreau să mă depărtez, însă convorbirea aeriană mă ţintuieşte locului.

— Repetitor... Repetitor... pe cota 104... pe cota 104... mai sînt trei care de asalt... Ferdinanzi. Deschideţi focul ! răsună glasul liniştit al lui Gavril.

Minutele trec cronometrate de explozii. Soldatul de pe celălalt mal raportează din nou :

— Repetitor... Repetitor... aici Glonţ... Glonţ... Focul bun... Ţintă precisă... repetaţi... Repetitor, cum mă auzi ? Trec pe recepţie.

Privesc peste Niemen zarea întunecată. Undeva, în adîncul ei, e bîrlogul fasciştilor şi, nu ştiu de ce, mi se pare că şi cei din bîrlog ascultă cu sufletul la gură tunurile ruseşti. Deodată, glasul radiofonistului se schimbă, devine grav.

— Comunicaţi-i lui 73... comunicaţi-i lui 73... Un batalion inamic ne atacă... ne atacă... Sînt sprijiniţi de tancuri... Alo... Repetitor... Repetitor... aici Glonţ... nu încetaţi focul pe pătratul trei.

Canonada continuă cu o intensitate din ce în ce mai mare. La o margine de cer, norii se îngrămă-

desc, de parcă cineva ar fi vărsat o călimară uriaşă de cerneală neagră pe azurul boltei.

Gavril transmite :

— Repetitor... Repetitor... aici Glonţ... aici Glonţ... Cum mă auzi ? Băieţii noştri au făcut cerc... Ne apărăm... avem pierderi...

Urmează cîteva minute de tăcere adîncă, după care aud din nou :

— Glonţ... Glonţ... aici Repetitor... rezistaţi... trimitem întăriri... rezistaţi... Alo, Glonţ... trec pe recepţie...

Obuze grele răscolesc necontenit pămîntul. Bătălia pare fără de sfîrşit. Totuşi, în ciuda vuietului, glasul radiofonistului Gavril străbate iarăşi văzduhul :

— Repetitor... Repetitor... aici Glonţ... Cum mă auzi ? Sîntem încercuiţi... Duşmanul atacă cu forţe mari. Sîntem încercuiţi... Alo... Repetitor... Deschideţi focul pe locul unde mă găsesc... Nu pierdeţi vremea... Deschideţi focul !...

Nu mai aud nimic. Văd doar antena vibrînd cu amărăciune. 73 — comandantul grupului de artilerie — şi-a lăsat capul în palme. Pare o stană de piatră. Trece un minut... apoi încă unul... şi încă unul. Ofiţerul îşi frînge încordarea. Ordonă... La comanda lui, zeci de tunuri îşi îndreaptă focul pe un singur sector.

Lîngă mine, radiofonistul centralei strigă fără întrerupere :

— Glonţ... Glonţ... aici Repetitor... Repetitor... Glonţ tace.

Chemarea se repetă de astă dată cu disperare...

— Glonţ... aici Repetitor... Glonţ... Gavril... Gavriuşka ... Gavriuşka...

Radiofonistul priveşte înmărmurit cutia verde, ochiul magic. Pe faţa lui se aşterne cîte puţin umbra unei dureri fără margini... Glonţ... Gavriuşa, prietenul lui, nu mai răspunde.

Din spatele unui deal, soarele îndurerat își culege razele. Pe cer, pata de cerneală s-a întins ca pe o sugativă...

★

Noaptea, s-a forțat Niemenul. Uzi din cap pînă-n picioare, am atacat pozițiile inamicului. I-am pus pe fugă.
Am aflat că a fost găsit corpul lui Gavriușa și că tovarășii lui de arme l-au îngropat pe coama unui deal.
Plutea încă ceața zorilor cînd am pornit în urmărirea trupelor fasciste.

★

Mulțumită forțării Niemenului, Kaunas a rămas în urmă, prins în cleşte. În cursul nopții, pe șoseaua care urca spre hotarele Prusiei, am fost atacați de avioane inamice. Au aruncat pachete cu grenade. Am avut morți și răniți.

★

Abia astăzi am observat. Pe ogoare, holdele au crescut sălbatic. Încolăcirile pătimașe ale neghinei sugrumă spicele de grîu. Unde au fost duși locuitorii? Auzisem că țăranii lituanieni sînt înalți și slabi, iar femeile lor la fel.
În marginea unui sat am dat peste un cimitir german. Doamne, cîtă simetrie în rînduirea mormintelor, crucilor de lemn și a căștilor de oțel!

★

Au început să se ivească posturile de avangardă ale hitleriștilor. Aici pămîntul e nisipos. Tranșe-

ele pe care le săpăm se surpă. Fire subțiri de nisip pătrund peste tot, și-n gură, și-n bocanci, și-n țeava puștii.

De vreo cincisprezece zile sînt nebărbierit. La naiba, dar oare cine-i bărbierit ?

M-a atras mirosul de fîn proaspăt cosit. Mi-am făcut culcuș într-un stog și-am adormit. Un bîzîit m-a trezit din somn. Era o caradașcă. Mi-am vîrît capul în fîn și am adormit iarăși.

*

Luptă de poziții. Ne batem pentru fiecare înălțime în parte. Un singur gînd ne frămîntă pe toți : să spargem dealurile din fața noastră și să ajungem cît mai degrabă în Germania.

*

Cît vezi cu ochii, dealuri ! Optsprezece kilometri ne despart de hotarele Prusiei. Stăm pe loc.

— Aici ne vom odihni pînă la ofensiva viitoare, îl aud spunînd pe tătucul Ceapaev.

S-a lăsat o liniște care te pune pe gînduri : „Nu cumva s-a terminat războiul ?!"

*

Nu, nu s-a terminat.

Noaptea săpăm tranșee adînci, construim bordeie solide, încăpătoare. Din depărtare, siluetele noastre aduc cu umbre harnice, pornite în căutarea unei comori. Calea laptelui, asemenea unui arc alb, împarte cerul în două. Un greier, nu știu de unde, a prins să cînte, amintindu-ne că trăim o noapte de vară. Ciulim urechile de parcă am asculta o ciudată simfonie. Niciodată nu mi-am închipuit că țiuitul unui greier poate tulbura atît de mult sufletele oamenilor.

Tătucul Ceapaev a oftat.

— Auzi-l !... Frumos mai cîntă. Cîntă ca-n vreme de pace...

În tăcerea nopții, auzeam țîrîitul pașnic al greierului și, uneori, de pe celălalt deal, înjurăturile potolite ale nemților... și ei săpau tranșee.

*

Linia de apărare e gata. Pionierii au minat sectorul din fața parapetului nostru, apoi au întins barajul de sîrmă ghimpată. Mi-e ciudă că ofensiva s-a oprit taman la granițele Prusiei.

*

Spre seară, așa fără veste, pe teritoriul nimănui a apărut un porc. Guița înfiorător de tare și, sălbăticit, alerga căutînd scăpare. Hitleriștii au început să-l vîneze. Trăgeau pînă și cu mitralierele grele. Urmăream prin ambrazura parapetului această stranie vînătoare. În cele din urmă, porcul a fost omorît. Mă întrebam ce vor face mai departe teribilii vînători.

Puțin mai tîrziu, cînd s-a întunecat, un hitlerist a început să se tîrîie spre vînat. Atunci, am auzit un lunetist de-al nostru spunînd :

— Se joacă cu viața fascistul ăsta...

A dus mîinile pîlnie la gură și a strigat în nemțește :

— Hei, Fritz, nu te juca cu viața, e război, lasă „Schwein"-ul în pace... întoarce-te în tranșee.

Hitleristul s-a oprit pentru o clipă, apoi, încurajat de liniștea care se lăsase în jurul său, și-a continuat „înaintarea". A răsunat de undeva o împușcătură. Vînătorul a rămas lîngă vînat, iar pe lunetist l-am auzit spunînd :

— N-a vrut să mă asculte...

A doua zi dimineaţa, scrutînd teritoriul nimănui, am constatat cu surprindere că porcul dispăruse. Numai leşul fascistului rămăsese locului, amintind vînătoarea de ieri.

Bine zice tătucul Ceapaev :

— Hitleriştii respectă porcii...

*

Urraaa ! Semion a fost detaşat în plutonul nostru. Ne-am îmbrăţişat, apoi şi-a rînduit lucrurile sale lîngă ale mele.

— Vezi, „capitalistule", m-am ţinut de cuvînt, îmi zise el rîzînd.

Semion, de-ai şti cîtă bucurie mi-ai făcut !

*

Nopţile sînt liniştite. Împreună cu Semion stau de veghe. Ne povestim unul altuia amintirile. Îmi place să-l ascult. Povesteşte frumos, cu pasiune. Uneori, ascultînd murmurul nedesluşit al depărtărilor, începe să şoptească versuri care te pătrund la inimă.

Are o memorie excepţională.

M-am pomenit şi eu vorbindu-i despre dragostea mea pentru literatură. Mă asculta cu luare-aminte, iar din cînd în cînd mă întreba : „Pe Gorki l-ai citit ?... Dar pe Cehov ?"

I-am povestit cum adevărata literatură universală am descoperit-o în ultimii ani trăiţi în Uniune. I-am mai povestit de cărţile citite, de autorul meu preferat — Alexandru Sahia, de Grigorie Dimitrievici, profesorul de literatură, care m-a încurajat în primele mele încercări. Într-un tîrziu, Semion m-a întrerupt :

— Şi zici că scrii ?

— Ei, scriu ?!! Încerc şi eu...

— Şi mie mi-ar place să scriu — mi s-a destăinuit el — eh, odată şi odată...

Pocniturile unor rachete au pus capăt discuţiei noastre. Pe teritoriul nimănui se tîrau patrulele germane.

*

Eram singur. Scriam. Între timp, Semion a intrat în bordei. Pesemne voia să-mi spună ceva. Văzîndu-mă că scriu, a ieşit în vîrful picioarelor. Credea că nu l-am zărit.

*

Se lumina de ziuă. Dinspre răsărit, prin ceaţa dimineţii, creştea o zi frumoasă, învăluită într-o pulbere trandafirie. Dintr-o dată, Semion începu să-mi povestească o întîmplare din viaţa lui. Am notat-o.

...La 3 iulie 1941, Semion avea şaisprezece ani. În zori, îşi condusese la gară părintele, care pleca pe front. Două ceasuri mai tîrziu, pe toate posturile de radio, se transmitea cuvîntarea istorică a tovarăşului Stalin. În case, pe străzi, pretutindeni, oamenii se strînseseră în jurul difuzoarelor.

Pe neaşteptate, sirenele paşnicelor uzine începură să vestească alarmă aeriană. Avioanele hitleriste aveau să bombardeze oraşul, dar oamenii stăteau de neclintit lîngă difuzoare şi ascultau cuvîntul partidului. Nici tovarăşii de la postul de radioficare a oraşului nu întrerupseră emisiunea. Bombardamentul începu : avioanele aruncau moarte, dar oamenii rămîneau mai departe în preajma difuzoarelor.

Semion, împreună cu mama lui, se adăpostise într-o pîlnie făcută de-o bombă. În apropiere, un difuzor căzut pe o grămadă de moloz rămăsese ca prin minune întreg. Lipiţi de pămînt, ascultau

chemarea la luptă împotriva cotropitorilor. Se înălțau primele flăcări, orașul ardea și lui Semion i se părea că glasul vine din inima vîlvătăilor de foc, din inima bătăliei...

Cînd a tăcut, l-am întrebat:

— De la tatăl tău ai vreo veste?

— Da. Ultima oară mi-a scris de lîngă Minsk.

*

Cîteodată, Semion dispare noaptea. Cînd se întoarce și-l întreb unde a fost, îmi răspunde:

— Am fost pe la sanitari. Bună fată Valea...

*

E noapte. Răsfirați prin tranșee, soldații stau la pîndă. Bezna e sfîrtecată de rachete luminoase. Ceață deasă și usturătoare plutește dinspre Baltica. Deodată, Semion îmi șoptește:

— Psst, Niculae, auzi?

Trag cu urechea. Un freamăt ușor devine perceptibil. Undeva, nu departe, unghii scormonesc pămîntul. Nu zărim nimic. Totuși simțim umbra tîrîndu-se spre noi. Încordați, așteptăm glasul tinichelelor agățate de-a lungul sîrmei ghimpate.

— Atenție, băieți...

În întuneric, o gură de foarfece vrea să muște ghimpii sîrmei. A atacat-o. Tinichelele încep să zburde speriate. Gura se dă înapoi. Ca la o comandă, rafalele mitralierelor noastre se încrucișează. Întunericul a urlat:

— *Zurück!* [1]

Liniște. Mitralierele se odihnesc. Dimineața, doi hitleriști dormeau somnul de veci lîngă tinichelele sîrmei ghimpate.

*

[1] Înapoi!

Însera. La o cotitură a șanțului de comunicație, l-am surprins pe Semion sărutîndu-se cu Valea, sanitara. Amîndoi au tresărit speriați. Primul, așa cum era și firesc, și-a revenit Semion. A zîmbit, apoi a zîmbit și Valea.

— Știi, Niculae — zise el cu un aer copilăresc, Valea și cu mine ne iubim...

— Să fiți sănătoși ! le-am urat eu pe romînește. Nu știu dacă mi-au priceput urarea. Știu însă că au izbucnit amîndoi într-un hohot de rîs.

*

Ieri noapte, pe o ploaie torențială, un grup de cincisprezece soldați nemți au trecut de partea noastră. Au adus cu ei, legat burduf, un ofițer înalt, slăbănog, cu *pince-nez.*

Ne-am adunat în jurul lor. Soldații nemți ne priveau cu seriozitate. Fețele lor uscate, obosite, spuneau parcă : „De mult ne-am gîndit la fapta asta, de multe ori am încercat, dar de abia în noaptea asta am izbutit". Printre ei, era un soldat mic de statură, rotofei și pesemne vesel din fire. Sărea mereu și, bucuros că trăiește, spunea :

— *Krieg ploho... oceni ploho... Friede harașo... harașo...* [1]

Ascultîndu-l, tătucul îmi șopti :

— Vezi, unii descoperă acest adevăr atît de simplu mai devreme... alții mai tîrziu... nemții au început să-l descopere.

*

Semion părea frămîntat de gînduri triste. Fuma, iar din cînd în cînd ofta. Într-un tîrziu mă întrebă :

— Ai iubit, Niculae ?

---

[1] Războiul e rău... foarte rău... pacea este bună... bună...

Deşi întrebarea mă surprinsese, răspunsei fără ocol :

— Da...

Prietenul meu se uită la mine cu o căutătură ce spunea : „Atunci mă înţelegi !"

— Nu mi-ai vorbit niciodată despre asta, nu mi-ai pomenit nici măcar de fotografia pe care...

— Cum ? sării eu în sus. Ştii de... ?

— Ştiu, mă întrerupse el. Te-am văzut... credeai că dorm... am vrut să ţi-o cer, dar m-am răzgîndit...

Semion tăcu. Fire de nisip strecurate printre buştenii care întăreau bordeiul i se cerneau pe umăr împrăştiindu-se. Lumina opaiţului clipea într-una ostenită.

— Semion, zău nu ştiu de ce nu ţi-am vorbit... Vezi, e o poveste...

— Eşti un prost, „capitalistule".

Semion veni lîngă mine, mă apucă de după umeri şi repetă :

— Eşti un prost... Uite, şi eu iubesc... da... da... iubesc şi nu mi-e ruşine s-o spun. E bine să iubeşti, chiar foarte bine... Hai, arată-mi fotografia.

Îi arătai fotografia Lenei. După un timp, el exclamă :

— Drăguţă fată... Şi tu taci... Nu se face una ca asta !

— Semion, fata asta nu mai trăieşte...

Prietenul meu se uită la mine uimit, apoi pe faţa lui vioaie apăru o umbră de nelinişte :

— Ce vrei să spui ? şopti el.

— Lena era ucenică la o fabrică din Bucureşti. Am cunoscut-o la o serată organizată de Ajutorul Roşu. Ne-am împrietenit. Într-o zi, a suferit un accident de muncă. N-a căpătat la vreme îngrijire medicală...

S-a făcut o linişte apăsătoare. Auzeam respiraţia greoaie a lui Semion. Mă ascultase fără să-şi ia ochii de pe fotografie.

— Poveste amară... tare amară! vorbi Semion, întorcîndu-se cu faţa către mine.

Apoi, liniştit, ca un om care cunoaşte toate căile vieţii, urmă:

— Niculae, asemenea poveşti nu trebuie să se mai nască pe pămînt, înţelegi? Iată de ce trebuie să trăim, să luptăm...

Un răpăit de mitralieră, scurt şi hotărît, răzbi pînă la noi în bordei, subliniind parcă adevărul vorbelor lui Semion Zaverniaev.

*

Aşa, tam-nesam, hitleriştii au deschis foc de artilerie. Nu l-au pornit nici noaptea, nici în zori, ci tocmai pe la ora prînzului. Tunurile vrăjmaşe n-au bătut linia întîi, ci spatele frontului. Obuzele au căzut într-un cătun unde se găsea gospodăria regimentului nostru. Focul a durat zece minute. Ghiulelele au nimerit cu o precizie uimitoare.

*

Astăzi, acelaşi grup de artilerie a duşmanului a deschis focul la aceeaşi oră. De astă dată, obuzele au căzut pe un alt obiectiv — Sanbat (Batalionul sanitar), care se află la şapte kilometri de noi.

*

Artileria hitleristă a lovit iarăşi, cu aceeaşi precizie. Tătucul Ceapaev spune că nu-i lucru curat la mijloc, iar Semion mi-a destăinuit că radiofo-

nistul batalionului a interceptat un mesaj cifrat al inamicului. Se fac cercetări.

*

La ordinul dat de comandantul regimentului, compania noastră a desfășurat o razie în satul lituanian N. Satul e distrus, părăsit și are un aspect jalnic. Acoperișurile caselor au fost smulse, pereții de scînduri desfăcuți.

Dintr-o biserică bombardată de vrăjmași n-a mai rămas decît o cruce de piatră mușcată de schije. Pretutindeni zac leșuri de cai.

Ne-am răspîndit în cerc și am răscolit ungher cu ungher. După cîteva ceasuri, într-o pivniță ascunsă sub o movilă de moloz, soldații au dat peste un spion. Hitleristul a încercat să se apere, dar un cunoscut ochitor al batalionului l-a țintit în braț. Agentul a fost prins viu. Tot acolo au fost găsite un post de emisiune și hărțile frontului.

— Ei, feciorule, ai văzut ce se petrece în liniște? îmi zise tătucul.

Am văzut. Blestematul, și cînd te uitai la el ai fi putut zice că nu e decît un biet sărman, peste care nenorocirile războiului au trecut fără milă.

*

Artileria dușmanului a amuțit. E iarăși liniște.

*

Dormeam. Cineva m-a trezit. Am deschis ochii. Tătucul Ceapaev, Semion și alți soldați din grupă și din pluton se uitau la mine într-un fel foarte ciudat.

— Tu dormi și la tine-n țară e revoluție! îmi vorbi tătucul privindu-mă pieziș.

Nu l-am înțeles. De ce m-au trezit? Toată noaptea stătusem de veghe. Eram chiar supărat.

— Semion, ia citește comunicatul! ordonă tătucul, continuîndu-și jocul.

L-am văzut pe Semion desfăcînd ziarul de front ca pe un papirus de mare însemnătate. Mă întrebam nedumerit ce-o mai fi și comedia asta. Semion începu să citească cu glas tare, solemn, ca un trimis al unui mare împărat:

„Romînia a capitulat... Poporul romîn a întors armele împotriva cotropitorilor hitleriști. Armata Sovietică a eliberat orașul Galați și se îndreaptă spre București."

Ca un apucat, i-am smuls ziarul din mînă și l-am străbătut în grabă. N-am mai putut rosti decît:

— Băieți, tovarăși, vă dați seama ce...

Ce caraghios am fost! Ei își dădeau seama foarte bine. Veniseră la mine pregătiți să mă sărbătorească. Cine pusese asta la cale, nu știu! Il bănuiesc pe Semion. Tătucul Ceapaev a scos la iveală rezerva de vodcă. Semion la fel. In bordeiul întunecos și strîmt am cinstit.

Primul a ridicat bidonul și a toastat tătucul:

— Pentru voi, măi feciorilor, că sînteți tineri...

Semion a toastat în versuri pușkiniene:

„Prietenia și iubirea
Prin negrele zăvoare-or trece
Așa cum glasul meu cel liber
Pătrunde-n ocna voastră rece.
Cădea-vor lanțurile grele
Și temnițele vor cădea.
Ieși-va-n cale libertatea
Și frații spadă vă vor da."

Un alt soldat cu o voce răgușită a propus:

— In cinstea romînului nostru, de trei ori ura!...

Am rămas singur. Citeam și reciteam comunicatul. Gîndurile mi se învălmășeau. Prin ceața lacrimilor încercam să-mi închipui cum arată Bucureștii în sărbătoare. Vedeam mulțimea năvălind pe străzi. Au ieșit la marea bucurie și oamenii mahalalei noastre. Undeva, printre ei, zăresc și pe mama. Și nu știu de ce mi se pare că mă caută printre ostașii sovietici asudați, plini de praf, ca după un marș lung și greu.

„Ieși-va-n cale libertatea
Și frații spadă vă vor da."

Vom ști să folosim această spadă?

*

Spre seară, au trecut pe la mine comandantul companiei și locțiitorul politic. Mi-au strîns mîna și m-au felicitat.

*

Scriu acasă, mamei. Aștern cuvînt după cuvînt, în vreme ce prin cap îmi trec o mulțime de gînduri. Scriu și, totodată, mă întreb: „Dac-ai fi acasă, la București, ce-ai face în aceste zile?" Și-mi răspund: „Aș hoinări pe străzile orașului în sărbătoare, aș chiui de bucurie în fața foștilor mei stăpîni, după care m-aș înrola voluntar în rîndurile armatei poporului meu".

Scriu acasă mamei și, o clipă, am impresia că o aud vorbindu-mi: „Mi-e dor de tine, copilul meu, mi-e tare dor. Știi, te-am căutat printre ostașii care mi-au eliberat orașul, dar nu te-am găsit..."

Rămîn multă vreme cu privirile pierdute în gol, apoi răspund glasului ei: „Mamă, va veni o zi

cînd voi bate la ușa dumitale și atunci mă vei îmbrățișa. În acea zi, voi purta uniforma ostașilor care ne-au dezrobit patria. Și tu vei fi mîndră. Da, mamă, mă despart de țara noastră sute de kilometri, totuși eu mă simt aproape de ea. Mă apropie lupta neîntreruptă împotriva aceluiași dușman de moarte: fascismul. Să știi, mamă, că și noi soldații din rîndurile Frontului 3 Bielorus am luptat pentru eliberarea Romîniei."

Ii citesc și lui Semion scrisoarea. Ii place cum am scris.

— Frumos... frumos. Mă lași și pe mine să-i spun cîteva cuvinte?

Îl las și el scrie:

„Țeluiu vas, mamușka. Drug vașevo sîna, Semion." [1]

★

În noaptea trecută Semion mi-a cerut să-i povestesc despre copilăria mea. La început m-am sfiit, dar, în cele din urmă, am dat ascultare îndemnului său. I-am povestit o întîmplare de demult. Poate cea mai frumoasă întîmplare din copilăria mea...

Eram în clasa a treia primară. Într-o bună zi am fost dat afară. De ce? Nu știu! Ce era să fac? Nu-mi rămînea decît să hoinăresc ori să bat mingea de cîrpă pe maidan. Și, așa cum era și firesc, m-am apucat și de una și de alta. Hoinăreala mea a ținut pînă-n clipa cînd l-am cunoscut pe bătrînul cizmar Zaharia. Era sărac lipit pămîntului cizmarul nostru. Îmi aduc aminte; bătrînul trăia într-o singură cămăruță. Acolo avea și atelierul, și bucătăria, și dormitorul. N-avea nici nevastă, nici copii. Toată bucuria cizmarului erau măsuța de lucru, scăunelul, uneltele și cînte-

---

[1] „Te sărut ,mamă. Prietenul fiului dumneavoastră, Semion."

cul. De altfel, cîntecul m-a atras spre el. Într-una din zile, m-am oprit în pragul atelierului, m-am așezat cuminte într-un colț și-am prins să-l ascult. Sprea marea mea bucurie, bătrînul nu m-a alungat, dar nici de întrebat cine-s și ce caut nu m-a întrebat. Țin minte, cosea petice la un pantof, cînta și, din cînd în cînd, mă iscodea cu coada ochiului. Numai a doua zi cizmarul mi-a vorbit:

— Hei, tu, piciule, nu cumva vrei să te faci cizmar?

I-am răspuns cu mîndrie și seriozitate, trădîndu-mi un vis copilăresc:

— Nu, eu mă fac marinar pe Marea Neagră...

Cizmarul s-a uitat la mine clipind hoțește.

— Marinar?!... Bravo! Da' busolă ai?

Aici meșterul m-a prins la colț: n-aveam busolă. Și-un marinar fără busolă, ce să mai vorbim, e ca un general fără sabie.

Și uite așa, de la o zi la alta, ne-am împrietenit.

Într-o seară, la lumina palidă a lămpii cu gaz, cizmarul aduse vorba...

— Ascultă, marinarule, n-ai vrea să călătorești într-o țară unde copiii, așa ca tine, trăiesc fericiți?

— Trăiesc fericiți?!!... Cum vine asta?! am întrebat eu, uimit de propunerea cizmarului.

— Da, într-o țară unde copiii nu sînt dați afară din școli, iar cînd se fac mari pot ajunge doctori, ingineri, marinari, ce doresc...

— Chiar dacă au părinți săraci?

— Acolo toți oamenii sînt bogați.

Eram convins că nu se află pe lume un asemenea țărm al fericirii. Totuși am întrebat iar:

— Este undeva o țară ca asta?

Da, în seara aceea, în atelierul sărăcăcios al cizmarului Zaharia, am auzit pentru întîia oară numele lui Lenin. Și bucuriile au venit una după

alta. Bătrînul știa nenumărate povestiri despre Lenin. Așa am aflat despre Proșka și despre scrisoarea către Vladimir Ilici, despre țăranul pornit în căutarea adevărului, și multe alte povestiri. Curînd însă am făcut o nouă descoperire: bătrînul avea o lădiță soldățească de campanie. În lădița asta, moș Zaharia ținea sub lacăt niște cărticele îmbătrînite de atîta lectură. Într-o zi, încheindu-și una din povestirile sale, cizmarul m-a întrebat:

— Să ți-l arăt pe Lenin?

— Da... da! am răspuns eu abia auzit.

Cu sufletul la gură, l-am urmărit pe cizmar. Mai întîi s-a îndreptat spre ușă și a zăvorît-o, apoi, cu mișcări încete, a ridicat capacul lădiței. De acolo, din paginile unei cărți, a scos o fotografie simplă, tăiată dintr-o revistă veche. Era Lenin, așa cum îl știm noi astăzi. Într-o tăcere deplină am privit îndelung fotografia. Nu m-am putut stăpîni și cu o voce sugrumată de emoție i-am cerut:

— Moș Zaharia, dă-mi mie fotografia, am s-o păstrez... am și eu o lădiță.

— Nu, marinarule, nu se poate... nu...

Știu, nu i-a fost ușor bătrînului să mă refuze. Abia mai tîrziu l-am înțeles.

Într-o noapte friguroasă de iarnă, în atelierul lui au năvălit agenții Siguranței. Au scotocit toate ungherele iar pe bătrîn l-au dus. De atunci nu l-am mai văzut pe moș Zaharia... Însă povestirile lui despre Lenin le port mereu în sufletul meu și nu le-oi uita cît oi trăi.

*

În noaptea ce s-a scurs, cercetașii hitleriști au năvălit în tranșeea noastră. A avut loc o luptă corp la corp. Au lăsat doi morți. Kiril a fost dat

lipsă la apel. Hitleriştii au izbutit să-l răpească, probabil.

Ce zi tristă am avut!

*

Se iveau zorile. Prin văi se înmlădiau pale de ceaţă. Cîte puţin, prin aburul dimineţii, începe să se zărească cîmpul arat de ghiulele. Deodată privirea mi se opreşte la barajul de sîrmă ghimpată din faţa apărării inamicului. Mă frec la ochi buimăcit. Nu-mi vine să cred ochilor:

— Semion, ia te uită!

Mai întîi văd un Crist răstignit pe cruce, apoi, din ce în ce mai limpede, desluşesc că răstignitul nu este decît un soldat de al nostru. E legat de mîini şi de picioare de-o cruce făcută în grabă. Capul îi căzuse pe piept, privind parcă valea ce se întindea la picioarele sale. Răstignitului, în batjocură, i-au pus în gură o lulea:

— Kiril! El e!... ţipă Semion.

Ciori negre dădeau tîrcoale crucii.

*

Am primit o carte poştală de la Abdurasil-uzbecul. Pentru prima oară, cu o mîndrie fără margini, am citit în colectiv o epistolă primită de mine. Am citit rîndurile scrise de mîna lui Abdurasil, de parcă aş fi citit un poem. Iată ce-mi scrie:

„Neculai aca, Salaam Alechum![1]

Scriu la tine din gospital. Mîna încă nu-i iahşi. Doctorul zice că o lună, două. Oh, dor la mine, vreau la front. Aici mănîncă, culcă, mănîncă, culcă... Pentru mine nu-i iahşi. Pentru mine, umbla... umbla... da, asta da. Neculai aca, eu povestit la gospital Harap Alb. Toţi soldaţii ascultă şi ofiţerii ascultă. Zice: «Frumos, Abdurasil!» Cu unul

[1] Frate Neculai, bună ziua!

certat foarte ioman.[1] Ce zice? Cum harap şi... alb? Ori alb... ori harap. Zice eu mincinos. Neculai aca, eu spus că n-are dreptate la el, că la Romînia estem harapi albi.

Eu primit de acasă scrisori. Mama salută la tine. Aca Ceapaev sănătos? Zdarova la toţi băieţii.

Sărut la tine,
Abdurasil."

Oh, ce rău mi-a părut că epistola era atît de scurtă!

*

Afară, ziua de mult şi-a stins lumina. Nori grei fac bezna şi mai apăsătoare. În bordei, stropul de lumină e jucăuş. Ciuguleşte din văzduh viaţă. Mîna chitaristului e noduroasă. Strunele chitarei trimit undele unei melodii triste de stepă. Glasul tătucului, cînd mai tare, cînd mai slab, cu mlădieri tremurătoare, însoţeşte cîntecul:

„Ah, stepă întinsă...
Stepă fără de sfîrşit."

Ochii soldaţilor urmăresc încolăcirile fumului de mahorcă, în vreme ce gîndurile lor urmează calea, parcă nesfîrşită, a cîntecului.

Cîntăreţul a tăcut. Se aude un îndemn:

— Mai zi, tătucule, mai zi...

Tătucul Ceapaev se uită lung la degetele roase şi murdare ale chitaristului. Strunele îşi urzesc mai depare cîntecul lor, dar cîntăreţul tace adîncit într-un vis.

Semion se furişează în bordei. Tătucul îl zăreşte şi, cu o prefăcută mînie, se răsteşte la el:

---

[1] Rău.

— Ia vino-ncoa, nătărăule! Unde mi-ai fost pînă la ora asta?

— Cer iertare, tătucule, am fost reținut... treburi importante de stat.

Soldații izbucnesc în rîs. Toți știu că Semion a fost la Valea. Numai chitaristul e încruntat. Nemulțumit, își strînge chitara la piept ca pe o armă.

— Stai jos aici lîngă mine, îi ordonă tătucul.

— Bine, mă așez, tovarășe general...

— Așa! Ordon să ne spui imediat o poezie.

— Tătucule, eu...

— Spune cînd ți se ordonă, îl terorizează tătucul.

Semion își plimbă privirea șmecherește, de la un soldat la altul. Nu este ostaș care să nu-l iubească.

— Hai, spune, nu te mai fîțîi atît! îl îndeamnă și ceilalți.

Pe fața mare a lui Semion apare o căutătură vioaie. Își lasă ușor capul pe umăr, ca și cînd ar voi să asculte frînturi dintr-o tainică melodie. Începe să recite. Ochii i se aprind de un foc întunecat. Glasul răsună limpede, duios. Și, deodată, simți cum bordeiul strîmt și umed devine din ce în ce mai larg, mai încăpător, mai însorit. Pe aripile stihurilor pușkiniene zburăm peste întinderile nesfîrșite ale stepei, peste înălțimile neatinse ale Caucazului. Iar atunci cînd glasul recitatorului devine energic, necruțător, în fața ochilor noștri învie o altă imagine. Auzim cadența de fier a celor o sută cincizeci de milioane de oameni ai lui Maiakovski, auzim cîntecele gărzilor roșii...

„Ne sperie oare vîrtejul?
Fii tare!
Putere ai multă.
Strînge-le cu mîna gîtlejul!

Sus, inimă, sus, vitejeşte !
Toate steagurile sus să se strîngă !
Cu dreptul cine păşeşte ?
Stîngul !
Stîngul !
Stîngul !"

S-a încheiat recitalul de poezie. Undeva, departe, bubuiturile unui tun singuratic frămîntă bezna. Tătucul trage fum de mahorcă, răsucindu-şi în neştire cele două inele ale mustăţii ruginii. Spune fără să-şi mai dreagă vocea :

— Cînd s-o termina războiul, tu, Semion, fecioraşule, să te faci artist... Artist de teatru, precizează tătucul. Şcoli la noi sînt destule, teatre la fel ; aşa, tovarăşi ?

Sîntem de aceeaşi părere cu tătucul. Semion însă se împotriveşte.

— Ai fi avînd dreptate, tătucule, nu zic ba... dar eu tot tanchist mă fac. Vreau să ajung general...

Vorbeşte serios, ori glumeşte ? Nici eu, prietenul lui, nu pot să-l dibuiesc.

*

Acalmie generală. Timpul trece greu. Tranşeea e adîncă şi îngustă. Vîntul freamătă dulce deasupra capetelor noastre. Ne odihnim.

*

Hitleriştii au început propaganda... Cîtă nerozie ! ! Nădăjduiesc să îngenuncheze printr-un difuzor ceea ce n-au reuşit să doboare prin bombardamente, incendieri şi masacre. Nu-i pentru întîia oară. Programul lor începe cu un disc languros : *Oci ciornîi,* după care, o voce sonoră de femeie străbate cîmpul de luptă :

— Atenţiune... Atenţiune... Transmitem apelul marelui stat-major german către generalii, ofiţerii şi soldaţii ruşi.

Semion nu se mai poate stăpîni. Izbucneşte :

— Huooo... Huooo...

Dar glasul veninos al propagandei naziste nu mai conteneşte :

— ...armata germană deţine o nouă armă secretă... ofiţeri, soldaţi ruşi, treceţi în rîndurile noastre, vă garantăm...

La această chemare, ostaşii noştri răspund prin rafale pornite din puşti, mitraliere, branduri. Nici puşca noastră mitralieră nu tace...

Emisiunea hitleristă se încheie cu un cîntec. De necrezut : „Katiuşa". S-a întîmplat însă ceva foarte hazliu. În apropierea noastră se află un observator al catiuşelor reactive. Indignat, ofiţerul de serviciu a ridicat receptorul şi a ordonat :

— Băieţi, ia să le cîntăm noi „Katiuşa" pe ruseşte... cîteva salve...

După cîteva minute, proiectilele de foc ale catiuşelor cădeau peste capetele hitleriştilor.

De fapt, cu această muzică s-a încheiat propaganda lui Goebbels.

*

Zi de zi, Armata Roşie şi unităţile militare romîneşti eliberează pămîntul patriei mele. Zilnic urmăresc comunicatele Frontului 2 Ucrainean, ba mai mult : decupez aceste comunicate şi le păstrez lîngă lucrurile scumpe mie.

Pentru această meteahnă, Semion, în glumă, mi-a mai dat o poreclă : „arhivarul de comunicate".

Noapte de noapte, cercetaşii nemţi tatonează linia noastră. Ca nişte şacali, aşa se tîrăsc pe teritoriul nimănui.

*

Fulgerul a înjunghiat norii. A început să plouă. Pămîntul se înmoaie. Mişcările soldaţilor devin anevoioase. Pereţii de lut, cleioşi. Mă ridic în vîrful picioarelor. Stropi mari liniază văzduhul cenuşiu. Valea ce ne desparte de duşmani e pustie. Deodată, zăresc ceva foarte curios. La cîţiva metri de la parapet, lîngă ciotul unui copac, pămîntul se umflă, se umflă, cît pumnul. Urmăresc cu interes fenomenul. Nu trece mult şi umflătura se sparge. Din pămîntul umed, o ciupercă îşi scoate sfidător pălărioara albă.

Am rîs de parcă aş fi văzut un ştrengar făcînd tumbe.

*

Bătălia a început printr-un „bună dimineaţa" dat de artileria germană. Tunurile noastre au răspuns. S-a încins o canonadă puternică. Ne-am dat la fundul tranşeei. Obuzele aducătoare de moarte se sparg cînd în faţa, cînd în spatele liniei. Lovit în piept, pămîntul tuşeşte, împroşcînd cu bulgări negri şi mari cerul tomnatic.

Trîntit lîngă mine, cu casca căzută peste ochi, Semion îmi vorbeşte :

— Să ştii că tătucul are dreptate... am să urmez conservatorul.

Tirul artileriei inamice devine din ce în ce mai periculos. Un obuz a scurmat adînc parapetul. Miros ameţitor de pulbere ne îneacă. Semion zîmbeşte şi-mi spune mai departe :

— ...să fii artist nu-i rău... Faci turnee... cunoşti lumea... îmi place să cunosc lumea...

Îi caut privirea. Ochii noştri se întîlnesc. În licărul ochilor săi găsesc aceeaşi dorinţă de-a trăi, de-a se bucura de tot ce e viaţă. Îi răspund :

— Ne aşteaptă o bătălie grea. Uite, încetează cîntecul başilor de la artilerie şi-i vine rîndul mitralierei noastre să ciripească.

— Aş ! nu-i nimic, o să ciripim...
Era limpede. După focul pregătitor al tunurilor inamice, urma atacul infanteriştilor. Nu ne-am înşelat. Comanda nu întîrzie prea mult :
— Pe poziţii !...
Intr-o clipă sîntem la mitralieră. Cu tot focul brandurilor noastre, hitleriştii, în rînduri rare, înaintează prin salturi scurte şi repezi spre poziţiile noastre. Semion urmăreşte liniştit acţiunile inamicului. Cînd şi cînd, îmi zice :
— Acuş, Niculae... acuş...
Iar ceva mai tîrziu, îmi strigă în ureche :
— Pe ei Niculae !...
Cel de al treilea tovarăş al nostru — puşca-mitralieră — intră în acţiune. In vuietul luptei aud strigătele lui Semion :
— Bine, „capitalistule" !... bine !...
In răstimpuri, îl privesc cu coada ochiului. Nici în luptă nu-şi pierde aerul său copilăresc. Se mînie cînd un glonte îi trece pe lîngă ureche şuierîndu-şi ura. Urmăreşte chiotul înfricoşător al obuzului pentru a vedea unde se sparge. Scoate strigăte de bucurie cînd puşca noastră loveşte în plin...
— Fug... Niculae... fug...
Şi bucuria lui îmi aminteşte de Abdurasil-uzbecul.

*

Nemţii au încercat o incursiune în noapte, dar n-au izbutit. Ziua, atacurile lor se succed unul după altul. Ii respingem.

*

Semion a primit o scrisoare de-acasă. In clipele de răgaz dintre două bătălii, mi-a citit-o cu ochii scăldaţi în lacrimi. L-am rugat să-mi dea

scrisoarea s-o trec în caietul meu. Nu m-a refuzat. Iat-o :

„Dragă Semion, frățiorul meu drag, fie ca rîndurile mele să te găsească bine și sănătos, în putere să lupți contra hitleriștilor cotropitori. Frățioare, am încredere în tine, nu mi-e teamă să-ți vorbesc deschis. O grea durere s-a abătut asupra familiei noastre. Tata a căzut, Semioane.

Mă pregăteam să mă duc la fabrică, cînd am zărit oprindu-se în fața porții un necunoscut. I-am ieșit în întîmpinare și, fără să vreau, am tresărit speriată. Necunoscutul, îmbrăcat într-o bluză militară, ofițerească, avea fața mîncată de flăcări și înspăimîntător de urîtă. A întrebat de tovarășa Zaverniaeva. L-am poftit în casă. A urcat scările sprijinindu-se de brațul meu, căci șchiopăta. În fața mamei, mutilatul și-a spus numele. Îl chema Alexandru Fedosenko și a fost ofițer de tancuri. Tata a murit în brațele lui.

Frățioare Semion, mi-era teamă că mama va izbucni în plîns, dar bătrînica s-a stăpînit. Numai la îndemnul ei, Alexandru Fedosenko a povestit despre moartea tatălui nostru. Tata a căzut lîngă Varșovia. Într-o bătălie care se dădea la marginea orașului, tancul condus de el a pornit la luptă împotriva tancurilor dușmane. Tancul i-a fost scos din luptă. Tot echipajul a fost omorît. Numai tata a scăpat. A rămas singur în tancul distrus. Între timp, hitleriștii au trecut la contraatac. Tata nu s-a pierdut cu firea. A scos mitraliera din tancul incendiat și-a luptat mai departe. Seara, l-au găsit căzut peste mitralieră. Mai trăia încă...

După plecarea lui Alexandru Fedosenko, mama a privit multă vreme lucrurile rămase de la tata. Erau printre ele carnetul de partid, cele două ordine, fotografia mamei și o carte poștală de-a ta. După asta, mama m-a chemat lîngă ea. Am înțeles, îi era și ei teamă că voi izbucni în plîns. M-a

îmbrățișat și m-a îndemnat: «Nadea, du-te la fabrică... ai să întîrzii». Da, frățioare, mama voia să rămînă singură cu lacrimile ei. Am ieșit din casă și, ore în șir, am umblat cu gîndul la tata, la tine, la Alexandru Fedosenko. Apoi m-am apucat să-ți scriu.

Dragă frate, durerea noastră-i mare, dar a țării și mai mare. Înțeleg, și acum cînd îți scriu nu mai plîng, ci urăsc cu tot sufletul meu fascismul.

Sora ta,
Nadea"

Briansk, 29 sept. 1944

*

Semion, prietene, eu te-aș putea ajuta? De-ai ști cît mă doare citind durerea din adîncul ochilor tăi buni.

*

Împușcăturile se potoliseră. În aer mai plutea încă fumul înecăcios al exploziilor. Osteneala ne înmuia oasele, dar noi continuam să pîndim linia dușmanului. În acest răstimp, îl văzui pe tătucul Ceapaev apropiindu-se de Semion...

— Spune, flăcăule, te ascult.

— Tătucule... murmură Semion, cu glas stins, de nerecunoscut, după care tăcu brusc.

— Spune, Semioane, spune tot ce ai pe inimă — îl îndemnă din nou tătucul.

— Tătucule, mata știi că eu sînt comsomolist? urmă prietenul meu, de astă dată cu mai mult curaj.

— Știu!

— Tătucule, îmi dai o recomandare?...

Vasile Nikolaevici Lipioșkin îl apucă de bărbie, îi ridică capul și, după ce-l privi cu bunătate și înțelegere în luminile ochilor, rosti:

— Adică vrei să intri în rîndurile partidului?
— Da — răspunse Semion cu hotărîre.
Cîteva clipe se scurseră într-o tăcere deplină.
— De ce vrei să intri în rîndurile membrilor de partid?
— Tatăl meu a fost şi el membru de partid. Pentru mine şi sora mea, el a fost o pildă de felul cum un om trebuie să-şi trăiască viaţa, o pildă de ceea ce înseamnă răspundere faţă de puterea sovietică... Tătucule... Vasile Nikolaevici, îmi dai recomandare?...
Tătucul îl îmbrăţişă strîngîndu-l bărbăteşte la pieptul său.
— Îţi dau, Semioane, îţi dau... Tot pe o vreme ca asta, grea, am intrat şi eu în rîndurile comuniştilor...

*

Am respins cinci atacuri la rînd. De cinci ori am folosit grenadele de mînă. Tot de atîtea ori, hitleriştii s-au retras suferind pierderi grele.

*

Cînd scriu aceste rînduri, Semion Zaverniaev, flăcăul din Briansk, nu mai e printre noi...
Începuseră pregătirile pentru contraatacul nostru. Semion, ferecat în durerea lui, rînduia discurile cu cartuşe. Avea buzele crăpate de sete. Casca i se lăsase pe o parte. Broboane de sudoare îi năpădiseră fruntea, faţa lui mare...
La comanda: „Înainte!" am sărit din tranşee cu armele gata de atac. Artileria noastră uşoară deschisese focul, uşurîndu-ne înaintarea. Brandurile fasciste grohăiau şi ele. N-auzeam nimic în jurul meu. Ştiam doar atît: Semion e lîngă mine, înaintam pe brînci. O mitralieră grea, nemţească ne secera calea. Ne-am strecurat într-o pîlnie.

Brusc, un „Ferdinand" ieşit ca din pămînt începu să tragă tir direct asupra noastră. Încremenit parcă pe înălţime, carul de asalt ne ţinu locului... Primul soldat care porni să înfrîngă „carul" căzuse. Căzu şi-al doilea... şi-al treilea...

— Eu îi vin de hac! îl auzii pe Semion şuierînd printre dinţi. Niculae, mă întorc imediat...

— Semion...

Nu m-a auzit. L-am văzut îndreptîndu-se către comandantul plutonului. Pesemne ceruse îngăduinţă să distrugă „Ferdinand"-ul. Apoi l-am mai văzut înaintînd în direcţia „carului de asalt". Nemţii îl observaseră. Înteţiră focul. Îl urmăream cu greu pe Semion prin trîmbele ridicate de explozii. Ici sărea, ici se tîra. Distanţa dintre el şi „Ferdinand" devenea din ce în ce mai mică. Curînd nu l-am mai zărit de loc. Într-un tîrziu, am auzit o explozie, apoi chemarea comandantului:

— Înainte!

Nu ştiu cînd am ajuns la tranşeea inamică. Încăierarea a fost scurtă, tranşeea cucerită. Am dat să-mi şterg sudoarea şi, din obişnuinţă, am spus: „Semioane, asta a fost!" Numai atunci mi-am dat seama că Semion nu era lîngă mine.

Peste front cădeau umbrele vinete ale înserării.

*

Noaptea pîndeşte prin ochii aprinşi ai rachetelor. Împreună cu tătucul îl căutăm pe Semion. Ajungem în dreptul „Ferdinand"-ului. Încă mai fumegă, dar Semion nu-i. Nu-i nici împrejurul carului de asalt.

— Poate colo...ajung pînă la mine, printre gîfîituri, vorbele tătucului.

La lumina unei rachete, zărim o mogîldeaţă. Ne apropiem. E un soldat de al nostru. Îl întoar-

cem cu fața spre cer și așteptăm o nouă rachetă. Nu, nu-i Semion...

— N-o să-l găsim acum, feciorule, o să încercăm cînd s-o crăpa de ziuă...

Ne-am întors în tranșee.

*

De dincolo de dealuri, cîntecul pițigăiat al unui cocoș ajunge pînă la noi. E încă întuneric. O jumătate de lună ieșită nu știu de unde luminează întinderile. Cîte puțin, întunericul piere, iar dinspre răsărit, soarele își arată printre neguri chipul vînăt. Mă ridic în vîrful picioarelor. Valea pe care am străbătut-o pare un obraz ciupit de vărsat de vînt. Văd bine sîrmele ghimpate răvășite. Văd morții, și ai noștri, și ai nemților. Din depărtare, totul aduce cu un tablou sîngeros, atîrnat pe peretele unui muzeu istoric.

Pornesc singur în căutarea lui Semion. E răcoare. Cobor valea. Ocolesc gropile adînci făcute de obuze grele. Dintr-o dată, la nu știu cîți metri de mine, zăresc o umbră. Umbra se apleacă. se ridică, ca apoi iarăși să rămînă nemișcată. Ochii mă ustură de nesomn. Mă frec la ochi. Fac cîteva sărituri într-acolo. Doamne, în fața mea e Valea, sanitara !

Mă apropii. Fără să se sperie de apariția mea neașteptată, Valea mă privește...

— Îl cauți și tu, uite-l !

Semion Zaverniaev, căzut pe spate, ca și cînd și-ar fi ferit de schijă cărțile din raniță, privește adîncul cerului fără culoare. În jurul capului său sîngele se închegase... Am căzut în genunchi alături de sanitară. Fata plîngea. Privesc în neștire. Aievea aud glasul frumos al prietenului meu. Mi se părea că în decorul sălbatic ce ne

împresoară, răsună glasul puternic al lui Semion Zaverniaev, flăcăul din Briansk.

Mi-am lăsat capul pe pieptul lui. Plîngeam și eu.

*

După cel de al optulea contraatac al inamicului, ultimul obuz căzu ca un punct pe i. Simfonia artileriei încetase. O liniște grea se întindea de-a lungul fronturilor. Trupurile vlăguite ale ostașilor se lăsau la pămînt căutînd odihnă.

Vreau să ațipesc, dar mi-e cu neputință. Ceva în adîncul sufletului mă chinuie. Îmi rezem capul de patul puștii, căutînd să-mi adun gîndurile. O întrebare îmi joacă cuvinte de foc pe dinaintea ochilor :

„Vor ține minte oamenii cîți tineri au căzut pentru apărarea tinereții omenirii ?"

*

Uneori, citindu-mi și recitindu-mi însemnările, mă întreb : „Cine va rămîne în viață, eu ori caietul ?"

*

Nori cenușii, triști, plămădiți parcă din lacrimi amare, omenești, plutesc deasupra capetelor noastre. Nori de toamnă. Culoarea lor se potrivește de minune cu petele negre ale ciorilor, care-și fac de cap gonindu-se una pe alta... Croncănesc... croncănesc mereu.

*

16 oct. 1944 ! Să trăiești ! Nu te voi uita niciodată ! Ofensiva a început în zori. Katiușa a dat

semnalul. Foc... foc nimicitor. Pentru Semion, Nikita, Petia. Foc nimicitor pentru eliberarea zilei de mîine. Rîd. Pînă și toamna rîde înfiorată de-o tainică primăvară...

*

Înaintăm, înaintăm trecînd dealuri peste dealuri.

*

Dealul pe care mă aflu e sovietic și a fost eliberat acum. Iar acolo unde se înalță limbile acelea uriașe de foc se pîrjolește sufletul militarist al Prusiei.

S-a înnorat. Cerne. E frig. Intru în casa unui lituanian, așezat pe partea cea mai înaltă a dealului. Casa, micuță și nenorocită, pare mai mult așezată pe palma unui braț care, voinicește, o înalță spre Dumnezeu, ca și cînd i-ar spune :

— Na, Doamne, holbează-ți și tu ochii, să vezi cum trăiesc oamenii...

O femeie uscată, cu pielea întinsă pe umerii obrajilor, mă întîmpină. În încăpere, mizerie. N-am văzut masă, scaun, pat. Am văzut doar paie umede așternute pe lutul podelei. Pe paie, trei copii. Unul dintre ei, bolnav, își izbea fruntea ritmic de podea. O clipă, copilul mă privi în neștire, apoi își reluă jocul nătîng. Cîtă mizerie ! De neînchipuit !

Am scos din raniță o pîine, o cutie de conserve, și-am fugit urmărit de bocăniturile surde ale unui copil damblagit.

*

Îmi aud bătăile repezi ale inimii. Tătucul Ceapaev nu-și lasă țigara din colțul gurii. Îmi zice :

— Bre, romînule, acum e acum...

Cerne mereu. Copacii se scutură. De aici, de la această piatră de frontieră, începe sărbătoarea ulițelor noastre. Uralele spintecă văzduhul. Chiuind, un soldat se repede la o piatră de hotar:

— Zău, nu vă mint, cu mîna mea am scris cuvintele astea: „Țineți minte, barbarilor, ne vom întoarce!" Vedeți, iscălește: Kolea, Mișa, Stepan — iunie 1941. Eu sînt Kolea, fraților, Kolea! M-am ținut de cuvînt, să mă ia dracul dacă mint!

Fostul grănicer sărută piatra și rîde cu lacrimi în ochi. De aici s-au aruncat hitleriștii asupra Uniunii Sovietice. Un soldat necunoscut, cu un nas cîrn, mă îmbrățișează, mă sărută și trece la altul.

Ținem mitinguri zburătoare. Un maior, îmbrăcat cu o manta ciuruită de schije, vorbește:

— Jurăm să îndeplinim ordinul comandantului suprem de a nimici fiara fascistă în propriul ei bîrlog!

— Jurăm! răspund într-un singur glas miile de soldați. Tătucul Ceapaev s-a așezat pe o movilă de pămînt. Cu o jumătate a gurii sloboade rotocoale de fum. Salvele unei catiușe salută intrarea noastră pe pămîntul dușmanului...

— O trăii și pe asta, feciorule. Cît de ușor le va veni acuma și altora să calce pe drumul bătătorit de noi!

Da, bătrînul soldat Vasile Nikolaevici Lipioșkin are multă dreptate. Omenirea va străbate mai ușor calea eliberată de Armata Sovietică.

Azi după-amiază, locțiitorul politic a adunat plutonul și ne-a vorbit despre tema: *Hitlerii trec, dar poporul german rămîne*. Citînd fapte și cifre, el ne-a vorbit aproape un ceas despre situația

grea a muncitorilor germani, despre viața conducătorului lor, Ernst Thälman, închis într-unul din lagărele naziste ale morții.

*

Lărgim și adîncim spărtura frontului. Se dau lupte grele. Unde situația e mai complicată, catiușele se aliniază, cîntă și situația devine clară.

*

În marșul nostru, am dat peste un conac părăsit. Se spune că ar fi fost conacul lui Göring. E posibil. Într-un grajd am găsit peste o sută de vaci. Toate priponite. Ugerele le plesneau de atîta lapte. Răgeau înnebunite.

*

Prusie! Prusie! Fiecare casă o fortăreață, fiecare pivniță o cazemată. Mă întreb: „Au trăit copii pe aceste meleaguri? Nu cred!"
Aici, femeile, la ordinele junkerilor, au născut militari, au crescut militari și acum îngroapă militari.

*

Ceață. Fum. Incendii. Ne îndreptăm spre orașul Goldap. Nici țipenie de civil. Toți au fugit. Unde? Și bîrlogul are un capăt!

*

Atacăm orașul Goldap. Lupte înverșunate se dau la marginea orașului. În vreme ce unele unități leagă lupte de stradă, noi ocolim orașul și-l lăsăm în urmă. Ne așteaptă o bătălie grea...

Capitolul III

SANITARII—GOSPITALUL

Însemnările ce urmează le-am scris într-un cort sanitar. Zăceam pe targă şi aşteptam să fiu dus într-un alt cort: sala de operaţii. Mă bucuram că nu mi-am pierdut caietul, mă bucuram că-l puteam scoate din raniţă, mă bucuram că puteam scrie cele întîmplate, aşa, cu mîinile tremurînd de slăbiciune...

...Îmi amintesc, mărşăluisem toată noaptea. Burniţa. Noaptea era umedă şi ceţoasă. Totul părea un marş fără sfîrşit...

— Ce naiba, nu mai ieşim din ceaţa asta?

— S-a oprit pămîntul în loc! glumea tătucul.

Dormeam. Picioarele continuau să meargă înainte. Ne-am oprit într-un sat pe care nemţii îl incendiaseră. Parcă anume, ziua nu se mai ivea. În beznă, ne-am desfăşurat poziţiile de luptă. Am format un cerc uriaş în jurul satului. În zori, nemţii se dezlănţuiră asupra noastră din trei direcţii. Atacul lor fu puternic şi neaşteptat. Urmă o încăierare crîncenă, de nedescris... Totul se petrecuse pe un cîmp semănat cu sfeclă de zahăr. Alergam către poziţiile hitleriste. Deodată am simţit o lovitură peste picior. Am căzut. Cît timp am zăcut, nu ştiu. Îmi amintesc însă delirul...

...Pe o cracă, un corb se umflă în pene. Croncăne. La chemarea lui, toți corbii cerului se strîng stoluri-stoluri. Copacul geme, plînge sub greutatea lor. Un corb mare și îndesat se hîțînă pe o cracă scîrțîitoare, bate din aripi, croncăne.

De ce s-o fi uitînd așa la mine? De ce-mi zîmbește batjocoritor? Vreau să țip, dar limba mi se împleticește, cuvintele îmi rămîn înțepenite în gîtlej. Păsările negre rîd de mine și bat din aripile larg desfăcute. Singura scăpare e să fug. Da, să fug cît mai e timp. Brusc, mă ridic și încep să fug. În urma mea, aud un croncănit sinistru, care parcă înseamnă:

— Puneți mîna pe el... puneți mîna!!

Corbii au devenit o singură pasăre mare, neagră. Mă urmărește cu un vîjîit sinistru. Cu siguranță va intra în picaj. Alerg. Nu trebuie să mă opresc. De m-ar ține picioarele... Fug din ce în ce mai iute. Și, dintr-o dată, mi se pare că și copacii se fugăresc. Mă înăbuș. Nu mai pot. Mă împiedic de-un buștean și cad. Cum de n-am văzut bușteanul ăsta? M-am lovit. Piciorul! Cum mă mai doare piciorul!

— Te-ai lovit, Niculae?

Cine să fie? Cine mă întreabă atît de blajin? Glasul mi-e cunoscut. Ah, da, e Valea... Valea, sanitara. Abia o zăresc în fumul incendiilor.

— Valea, apă... puțină apă...

Mi-e sete. Îmi dau seama că dacă nu-mi sting vălvătăile sînt pierdut. Limbi de foc, ca niște mîini ucigașe, mă strîng, pîrjolindu-mi gîtlejul. Și Valea nu mai vine. Unde e Valea? A dispărut? Nu! Aud pași... pași grei, militari. Pașii se apropie. *Eins... Zwei...* Cizmele teutone s-au oprit lîngă mine.

— Te predai? mă întreabă o voce.

— Nu... eu am fost opt ani la stăpîni.

— Te predai?

— Nu... nu...

În jurul meu se lasă o tăcere grea de țintirim. Aceeași sete mă chinuie. Bîigui :

— Apă... apă...

Stropi de apă mi se preling pe buzele crăpate. Ling strop după strop, apoi beau și iar beau. Mă răcoresc. Deschid ochii.

...Cîte puțin, prin ceața amețelii, deslușesc chipul dur al tătucului Ceapaev. Mă ține în brațe și mă mîngîie cu palmele sale aspre.

— Feciorașule, feciorașule...

Recunosc cu greu tranșeea și zvonul cîmpului de luptă. O întrebare mă chinuie : „Ce s-a întîmplat cu mine ? De ce mi-e atît de cald ?" Vreau să mă mișc, dar nu izbutesc.

— Stai liniștit, feciorule, ești rănit... Mi-ai dat de furcă... Cu chiu, cu vai, te-am scos de pe cîmp...

Aud vorbele și totul nu mi se pare decît un vis amețitor. Mai aud șuieratul unor obuze vrăjmașe și strigătul : „Nemții atacă !"

— Să fii cuminte, feciorule, îi respingem și viu din nou lîngă tine.

Tătucul a plecat. Iureșul bătăliei e lîngă mine. M-am zvîrcolit, am icnit, lovindu-mă de pereții tranșeului. Apoi am rămas întins pe spate și n-am mai știut nimic.

Tictac... tictac... aud limpede bătăile inimii. Deslușesc și mișcarea celor din jurul meu. Oamenii calcă în vîrful picioarelor. Așa mi se pare mie.

— Vera, pregătește seringa...

— E grav, doctore ?

— Trebuie operat. Nu putem să-i facem nimic...

Cuvintele oamenilor au un înțeles ciudat. Unde mă găsesc ? O clipă, am senzația că trompeta a

sunat de mult deşteptarea, iar eu continui să dorm. Aud iarăşi.

— Rănitul îşi revine.

E glasul liniştitor al unei femei. De ce a tăcut? Încerc să-mi răspund, dar fără succes! Tîrziu, simt cum o mînă uşoară îmi ridică braţul. Urmează o înţepătură. Un firicel subţire de viaţă mi se strecoară în vine. Sîngele e mulţumit. Tictac... tictac. Firul dătător de viaţă se întinde în tot organismul. Cineva geme. Totuşi, unde mă găsesc? Gîndurile aleargă nebuneşte fără să le pot rîndui.

Din nou se vorbeşte:

— Tovarăşe maior, au mai sosit trei căruţe cu răniţi.

— Ştiu... Pe ăsta luaţi-l.

Simt cum sînt luat pe sus şi aşezat în alt loc. Acum, glasurile oamenilor răzbesc ca dintr-o altă încăpere. Nu departe de mine cineva se vaită.

— Nu mai văd, băieţi, nu mai văd...

Urechile mi s-au desfundat de-a binelea. Rafalele şi exploziile din apropiere sînt dese şi înverşunate. În răstimpuri, pămîntul se cutremură. Din camera alăturată aud din nou:

— De unde vii?

— Compania II. Batalionul III.

— Ce-i nou pe la voi?

— Nemţii atacă mereu... sîntem încercuiţi.

— Desfă-ţi bandajul. Vera, mănuşile.

— Ce vrei să faci, doctore?

— Nimic... nimic... fii cuminte!

Soldatul mormăie, geme, apoi înjură. Încep să înţeleg unde mă aflu. Îmi amintesc de tătucul Ceapaev, de vorbele lui. „Eşti rănit, feciorule!" Cîte puţin, parcă aş da în lături capacul unui sicriu, desfac pleoapele. Cît de ciudat e alcătuită camera asta! Ameţesc brusc şi alunec, prăbuşindu-mă în gol. Targa pe care mă regăsesc e moale. Totuşi, nu mă las. Deschid ochii din nou, cu mai multă

îndrăzneală. Odaia şi-a recăpătat echilibrul. Razele de soare pătrund prin fereastră, tăind camera în două. Pe perete atîrnă tabloul unui prusac mustăcios, îmbrăcat în uniformă de general. Un glonte rătăcit a găurit tabloul. În firele de păianjen ale plesniturilor, prusacul pare el însuşi un păianjen cu cască. În faţa mea, zăresc o oglindă mare. Aduce cu un tablou viu, în care obiectele reflectate se mişcă gemînd. Conacul, transformat la repezeală într-un punct de prim-ajutor, este plin de răniţi. Culcaţi pe mantale, pe tărgi, pe scaune puse unul lîngă altul, printre mobilele răsfirate ale încăperii, soldaţii se frămîntă, plîng de durere, iar în răstimpuri, tăcuţi, urmăresc cu îngrijorare bătălia din apropiere.

— E greu, băieţi — oftează unul — tare greu.

Bătălia e în toi. Lumina soarelui a trecut în altă cameră. Întreb :

— Goldapul e în mîinile noastre ?

Mi se răspunde :

— De acolo vin. Aseară mai era în mîinile noastre.

Se bagă un al treilea :

— Ieşim din încercuire... Asta-i fleac, nu-i încercuire... în 41, lîngă Cernigov...

Rănitul cu ochii bandajaţi ascultă şi el. Apoi, puţin mai tîrziu, începe să se vaite :

— Ochii mei... ochii mei...

O soră în halat alb s-a apropiat de el. În oglindă îi văd mişcările. E tînără. Are o faţă palidă, suptă. Ia mîinile rănitului într-ale ei.

— Soro, s-au dus ochii mei... S-au dus...

Soldatul se îneacă într-un plîns nervos. Femeia îi cuprinde capul, strîngîndu-l la pieptul ei. Rănitul se linişteşte.

Bătălia nu mai conteneşte. În camera vecină o voce bărbătească raportează :

— Tovarăşe maior, nu mai avem locuri.

— Curăţaţi pivniţa...

Mă nelinişteşte un gînd. Sîntem încercuiţi. Se spune că hitleriştii atacă cu forţe mari şi cercul se strînge. Cum se va termina ? Pleoapele-mi devin grele ca de plumb. Camera se întunecă. De sub targa în care zac, febra mă trage la sînul ei. Adorm legănat de braţele moi şi fierbinţi ale febrei.

*

Obuzul a explodat în apropiere. O clipă, zidurile s-au urnit din loc. Cercevelele ferestrelor s-au cutremurat. O schijă, cît palma de mare, a străbătut camera înfigîndu-se în perete, ca un avertisment sîngeros.

Un alt obuz a lovit acoperişul, năruindu-l. Bucăţi din tencuiala plafonului au căzut peste capetele noastre. Aproape de tot începură să ţăcănească două mitraliere hitleriste. Din camera alăturată, pesemne camera de consultaţii, doctorul, cu masca la gură şi mănuşile de cauciuc în mîini, dă buzna peste noi... Ne strigă :

— Băieţi, fără panică. Îi respingem noi.

Cînd ajunge în mijlocul odăii, un glonte de mitralieră, străpungînd uşa, îl loveşte în frunte. Doctorul rămîne o clipă nedumerit, se răsuceşte într-un picior, ca şi cînd ar fi încercat să ne numere dintr-o privire. Apoi, căutînd un sprijin şi negăsindu-l, se prăbuşeşte, bătînd aerul cu mîinile sale deznădăjduite.

Doctorului nu i se poate da nici un ajutor medical. În cameră năvăleşte un ostaş. Are bluza ruptă, fruntea bandajată. În mîinile lui mari şi murdare ţine un automat gata să tragă...

— Nemţii sînt pe deal... toţi sanitarii la arme... fuga... după mine...

În salturi lungi părăseşte încăperea. Una cîte una, surorile trec prin faţa noastră cu carabinele în mînă. Rămînem singuri. Pe deal, ţăcănitul mitralierelor devine şi mai nervos. Între cei patru

pereți, viața a încremenit. Numai ochii și inimile noastre trăiesc. Ne iscodim și ne înțelegem din priviri, ca niște soldați încercați. Știm cu toții, panica e dușmanul nostru. Doar generalul prusac rînjește mulțumit din rama sa aurită.

Împușcăturile se aud din ce în ce mai aproape. Ne încearcă nervii. Un soldat cu capul și brațul înfășurat în vată se încumetă să rostească :

— Ce facem, tovarăși ?

Rănitul legat la ochi șoptește și el :

— Fraților, să nu mă lăsați... să nu mă lăsați...

Un altul ascultă ce ascultă împușcăturile, apoi se ridică și dă să fugă, săltîndu-se într-un picior. Vecinul său îl oprește.

— Stai... Fără panică... Dușmanul n-o să ajungă la noi... Ce dracu ! Parcă nu ne cunoaștem oamenii...

Închid și deschid ochii. Totul aduce cu un vis îngrozitor. Zăresc prin oglindă trupul doctorului rămas pe podea. Halatul alb i s-a năclăit de sînge. Degetele înțepenite în mănușile de cauciuc sînt galbene ca de ceară.

Împușcăturile s-au potolit. Sora Vera s-a reîntors. Gîfîie. Trage trupul doctorului în altă încăpere. Îi vine greu. Din pricina efortului, își mușcă buzele. Noi n-o putem ajuta cu nimic.

Prin fereastra din stînga mea, smucită parcă de mînia furtunii, întrezăresc un capăt de cer ca o pată neagră. Ai zice că geme de atîta toamnă închisă în adîncurile ei. Cîteva frunze vișinii par lipite de cerul vînăt.

Din depărtare se aud urale puternice. Tovarășii comentează :

— Sînt ai noștri.

— La baionete... corp la corp...

— Asta a fost, băieți.

Sanitarele s-au reîntors. Sînt ostenite. Sora Vera, ștergîndu-și sudoarea, ne vorbește ostenită :

— Sînteţi flămînzi, băieţi? Acuşi o să vă dăm ceva de mîncare...

N-am auzit mai mult. Doborît de atîta încordare, am închis ochii şi targa mea alunecă la vale ca o săniuţă.

*

În luptele de ieri au căzut trei surori. Au căzut pentru a ne salva viaţa. Sora Vera ne-a anunţat că mîine în zori vom fi îmbarcaţi în autocamioane şi evacuaţi în spatele frontului. Se pregăteşte o străpungere.

Mă doare piciorul rănit. Am temperatură. Cum am ajuns la punctul de prim-ajutor? Aştept cu nerăbdare ziua de mîine.

*

E frig. Dinspre Baltică suflă un vînt rece. În camionul descoperit sînt mulţi răniţi. Facem parte dintr-o coloană lungă de camioane şi vehicule. Stăm în cîmp deschis şi aşteptăm semnalul, clipa cînd vom ieşi din încercuire.

Pe locul fixat pentru străpungere se dă o luptă pe viaţă şi pe moarte. Tancurile noastre au misiunea cea mai grea.

Către prînz, avioanele inamice ne atacă, ne mitraliază. Ne înghesuim unul în altul şi aşteptăm. Nimeni nu mai geme. Avioanele sînt împrăştiate.

Amurgeşte. Semnalul a fost dat. Străpungerea a fost realizată. Camioanele pornesc în viteză. Iată poarta mult aşteptată. Aici am văzut o nouă faptă eroică a sanitarelor sovietice.

Ardeau tancuri... tancurile noastre. Aruncau „artificii". E primejdios să te apropii de o asemenea făclie. Explodează armamentul. În unele maşini au rămas oameni, ofiţeri sovietici. Din camion am văzut o fată, o sanitară. A sărit pe un tanc în

flăcări și, riscîndu-și viața, a salvat un tanchist. Ardeau amîndoi. Fata a început să se tăvălească prin țărînă; își stingea flăcările.

Camionul gonește în noapte... Încotro? Încotro?

*

O compresă rece așezată pe frunte mă face să deschid ochii. O femeie mă privește cu bunătate. Îi simt respirația. O șuviță de păr blond desprinsă de sub năframă pare o rază de soare.

— Cum te simți?

Unde am mai văzut chipul ăsta? Unde? Are nasul cîrn, obraznic, ochii albaștri. Aș vrea s-o întreb, însă altcineva o cheamă.

— Soro... soro...

Năframa albă se depărtează și-mi pare rău. Îmi rotesc privirile prin cortul lung, necunoscut și plin cu răniți. Îmi caut ranița, caietul...

*

Un soldat îmbrăcat și el în halat alb se oprește la gura cortului și strigă obosit:

— Următorul...

Sora se apropie de mine.

— Acum e rîndul tău, tovarășe...

Ascund caietul în raniță. Două perechi de brațe ridică targa în care zac. Sînt dus la operație. Sora mă conduce cu o căutătură încurajatoare. Unde am mai văzut chipul ăsta? Mi-am adus aminte! Într-o gară s-au întîlnit două trenuri. Unul se îndrepta de la Alma-Ata spre front. Altul se întorcea de pe front cu răniți...

*

Lumina puternică a becului cade răsfrîntă asupra mesei. Cortul acesta e mai mic decît celălalt. Și

mirosul e altul. Aer îmbibat cu cloroform. Nu suport cloroformul.

— Întoarce-te pe burtă, tinere...

Glasul doctoriţei este ostenit. Neputincios, cu gîndurile aiurea, mă supun. Piciorul mi-a înţepenit. Îl vor opera. Aud sunetul metalic al instrumentelor şi un gînd îmi trece prin cap... Nu cumva ?

— Hai, curaj, tinere !

Acelaşi glas, de astă dată energic şi hotărît, mă îmbărbătează. Doctoriţei nu i se zăresc decît ochii obosiţi de muncă.

— Tinere, curaj !

Masa de operaţie e îngustă şi acoperită cu un cearşaf alb. Cu braţele o cuprind pe dedesubt şi o strîng puternic la piept. Doctorii păşesc în jurul meu ca nişte stafii. Încep să mă opereze. Primele împunsături ale seringii mă fac să tresar, apoi scrîşnesc din dinţi. Medicii vorbesc între ei în şoaptă. Nu cumva...

— Curaj, tinere, curaj...

Ecoul acestui îndemn trezeşte în mine o amintire. Şi, fără să vreau, sub bisturiul chirurgilor văd înaintea ochilor un om. Moş Culai mutilatul. Aveam şase ani cînd l-am cunoscut. Şedea mutilatul într-un cărucior meşteşugit dintr-o cutie de zahăr şi zîmbea mereu, adunîndu-şi zbîrciturile feţei într-un singur loc. De dimineaţa pînă noaptea tîrziu cerşea la acelaşi colţ de stradă. El avea obiceiul să-mi spună :

— Curaj, puştiule, curaj...

— De ce, moş Culai ? întrebam eu.

— Să ştii de la mine : pe lîngă două picioare, în viaţă mai trebuie să ai şi curaj...

Ofta. Clipea des din pleoape, ca şi cînd ar fi ciugulit cu ochii din raza de lumină ce-i cădea pe obrazul măcinat de mizerie.

— Am curaj — ziceam eu — nu mi-e frică de întuneric...

Vorbele mele îl făceau să rîdă cu hohote. Şi parcă nu rîdea el, ci un om mult mai tînăr, cu picioarele întregi. Îmi era milă de moş Culai şi de cîntecul lui tînguitor...

— Fie-vă milă şi pomană de un biet invalid de război, decorat de maiestatea-sa... Bogdaprosti... Bogdaprosti...

Moş Culai avea multe decoraţii regale care-i împodobeau haina cîrpăcită şi jegoasă. Cerşea invalidul. Şedeam lîngă el şi priveam defilarea picioarelor. Cădeau în căciula mîncată de molii cîte un franc, doi. Cînd treburile mergeau prost, moş Culai îşi desfăcea cîrpele, scoţînd la iveală două cioturi cusute parcă de un cîrpaci şi le rezema de rama din faţă a căruciorului. Semănau cu nişte mingi de cîrpă, legate grosolan la un capăt...

— Şi nu mai cresc altele?

— Asta-i marea nenorocire, puştiule, nu mai cresc chiar dacă le ţin în ploaie.

Îl iubeam pe moş Culai şi cu dragă inimă îi împingeam căruciorul pînă la cocioaba în care locuia. Pe drum, povestea vrute şi nevrute despre primul război mondial, despre luptele de la Mărăşeşti, despre ghiuleaua care l-a lăsat fără picioare. Povestea cum, la spitalul în care zăcuse, venise într-o zi regina să împartă cruciuliţe şi să sărute pe frunte răniţii. Regina trecea de la un pat la altul. A ajuns şi la el. Atunci, moş Culai, răsucindu-se cu spatele în sus, a poftit-o pe regină să-l sărute într-un loc necuviincios. Pentru fapta asta l-au azvîrlit din spital ca pe un hoţ. Nu i s-a dat măcar un cărucior. Au venit neamurile şi l-au dus pe braţe acasă. După aceea s-a apucat de cerşetorie...

...E cald. Zăduf. Medicii nu mai prididesc. Nu simt nimic. Piciorul este amorţit.

— Auzi, Maria Ivanovna?
— Aud!
Avioanele zboară deasupra cortului. Sînt ale noastre ori nu? Nu pot desluşi. Curînd, avioanele se depărtează.
Mă uit în jur. Pe masa cealaltă de operaţii, un soldat respiră adînc şi numără.
— Unu... doi... trei... şapte...
Glasul se înăbuşă. Nu rămîne decît o respiraţie greoaie, bătrînească.
Doi doctori operează braţul fărîmiţat al rănitului. Acesta doarme şi uneori pare că priveşte ţintă cerul de pînză al cortului. Începe să bolborosească, să înjure, apoi tace.
Doctoriţa care m-a operat se depărtează. Tresar. Să fi terminat? Mă uit după ea. Îşi scoate masca, mănuşile de cauciuc. O clipă, îşi lasă fruntea în palme. Oftează. Cineva o sfătuieşte:
— Ar trebui să te odihneşti, Maria Ivanovna.
Maria Ivanovna nu răspunde. Se apropie de mine, îmi zîmbeşte...
— Gata, tinere, îţi doresc să te însănătoşeşti cît mai repede...
Îmi cercetez picioarele. Le am pe amîndouă. Ameţit, privesc în cele patru colţuri ale cortului şi nu ştiu încotro să-mi îndrept recunoştinţa.
Braţe puternice ridică din nou targa. Afară e întuneric. Un vînt rece de toamnă se încolăceşte în jurul copacilor negri. Nu ştiu de unde, o frunză ofilită mi-a căzut pe piept. O acopăr cu palma, hoţeşte, luînd-o cu mine.
Sînt urcat într-un autobus sanitar. Din urmă mă ajung cuvintele:
— Următorii la operaţie!...

*

În trenul sanitar.
Deschisă, uşa vagonului aduce cu un ecran cinematografic. Imaginile se succed una după alta cu

repeziciune. Bruma argintie a încărunţit ogoarele Lituaniei. Nici ţipenie de ţăran. Grupe răzleţe de pionieri curăţă pămîntul de mine. Pe aici vor creşte din nou holde bogate de grîu. Ici-colo vezi tunuri răsturnate, ciolanele carbonizate ale tancurilor, căşti, puşti. De aici s-a pornit ultima oară ofensiva noastră. Tranşee, ca nişte odgoane negre şi lungi, şerpuiesc cît vezi cu ochii.

Soare palid, de gheaţă, încearcă să urce pe cerul înecat în aburul dimineţii. În vagon unii dorm, alţii ascultă liniştiţi cadenţa roţilor. În mijloc, lîngă soba rece de tuci, rezemîndu-şi capul în pumni, moţăie sora, ţuguindu-şi buzele trandafirii. Cît a ostenit şi osteneşte în jurul nostru! Somnul ei e neliniştit. Tresare la cel mai uşor geamăt.

— Soră... soră...

Sora s-a ridicat. Ochii îi sînt umflaţi de nesomn. E foarte tînără. Se apropie de rănit. Îi duce la gură cana cu ceai rece. Vaietul se stinge. Revine la locul ei, lîngă soba de tuci. O cheamă Nadea. Îmi aduc aminte că şi pe sora lui Semion tot Nadea o chema. O fi sora lui Semion? Ştiu, nu poate fi ea. Totuşi o întreb:

— Nadea Zaverniaeva?

— Nu...

Îmi pare rău. Rînd pe rînd, îmi amintesc de Semion, de tătucul Ceapaev, de luptele grele din ultima vreme. Mi-e dor de tovarăşii mei de arme. Un fapt a rămas nelimpezit în capul meu. Ce s-a întîmplat cu mine după ce tătucul m-a scos de pe cîmpul de luptă? Cum am ajuns la punctul de prim-ajutor? Cine să mă fi adus pînă acolo? Oare tot tătucul?

Un rănit geme, apoi izbucneşte în ţipete:

— Saşa... trage... Saşa, fereşte-te... Oh, diavolii!

Rănitul s-a ridicat în capul oaselor. Ochii i-au ieşit din orbite. Se uită în jurul său, uluit. Recunoaşte legănatul vagonului şi cîntecul sacadat al

roţilor. Are obrajii încinşi de febră. Plescăie din limbă şi îngînă:

— Apă... apă.

Sora e lîngă el.

— Nadea... mă arde, Nadea...

Pe la prînz, trenul a oprit într-o staţie fără gară. Din unele vagoane sînt scoşi cîţiva morţi. Locomotiva şuieră îndurerată. Trenul porneşte din nou. Înaintăm mai departe, pînă în inima toamnei...

E linişte. Roţile vagonului se fugăresc. Mă înţeapă rana de la picior. Mă răsucesc. Apoi aud:

— Care are mahorcă?

— Să fumăm, tovarăşi.

— Halal de aşa pungă! De unde o ai?

— În dar... de la o fată din Georgia...

Cel rănit la mîna stîngă toarnă mahorca în cornetul mititel al celui rănit la mîna dreaptă. Unul ţine cutia, celălalt trage chibritul.

Un soldat înalt, voinic, s-a aşezat lîngă sobă. Cu ochi îngheţaţi cată aiurea. Mă uit la el iscoditor. Nu are nici o rană. Nici bandajat nu e. Ce-o fi cu el? Cineva se răsteşte la dînsul:

— Mă, treci la locul tău, ăla-i locul Nadiei.

Vlăjganului nu-i pasă. Se uită la burlanul sobei, ca şi cînd ar vedea pentru întîia oară aşa minunăţie...

— Mă, n-auzi?

Nadea îi ia apărarea:

— Lăsaţi-l în pace!

— Ce-i cu el?

— Contuzionat.

— Bombardament?

— Da!

Soldatul cu pricina, năuc, îşi roteşte ochii. Ai spune că încearcă să recunoască ceva. Deschide gura. Nici un sunet. Cu aceiaşi ochi încremeniţi urmăreşte în neştire fuga ogoarelor scurmate de explozii.

— Soră, *milaia!*[1] întoarce-mă pe partea cealaltă.

Cineva a început să îngîne o melodie. Cîntecul izbucnește lin, șerpuitor, ca un șuvoiaș de apă.

„Tovarăși, tovarăși,
Rănile mă dor,
Greu mă mai dor rănile..."

Cîntă tot vagonul. Cînt și eu. Ciudat. Am senzația că rana de la picior nu mă mai doare, deși cînt că mă doare.

Și trenul sanitar gonește... mereu gonește, trăgînd după el amurgul. Un amurg de plumb, cu inimă de plumb.

★

Povestea asta am auzit-o noaptea, pe întuneric, în vagon. Zăceam pe locul meu și dormitam. Un rănit, vecinul meu, povestea celuilalt.

— ...Și cum spuneam, îi goneam pe nemți. Dușmanul se retrăgea. Ce-i drept, încet, dar se retrăgea. În spaima lor, hitleriștii se agățau de fiecare deal, de fiece pădurice. Mai abitir se întăriseră într-un sat... Am atacat o dată, am atacat de două ori, dar el, neamțul, nu voia să părăsească satul, și pace. Unde mai pui că burnița. Către seară, uzi pînă la piele, o pornirăm la un atac. Nici de data asta nu l-am scos pe fascist din sat. Se ținea bine. Înjurau frații noștri de mama focului. Cum să nu înjure? I-am alungat pe hitleriști din atîtea orașe și taman de-un sat să ne împiedicăm? Ei, dar flăcăii nu-și pierdeau nădejdea așa, cu una, cu două. Căzuse noaptea. Ședeam în gropile noastre și așteptam semnalul noului atac. Abia în zori, să fi fost ceasurile patru

[1] Drăguțo!

ori cinci, nu mai ţin minte, se stîrni artileria. După jumătate de oră, am văzut semnalul atacului. Şi-am pornit-o. Satul l-am eliberat noi, dar aici ni s-a întîmplat ce ni s-a întîmplat.

Aveam un prieten, Vitea Zaiţev. În tot timpul atacului, Vitea era lîngă mine. Aşa, unul lîngă altul, am ajuns în mijlocul satului. Satul era numai ruine. Nu rămăsese nici o vatră întreagă. Deodată, prin pară şi ruine, la urechile noastre ajunse plînset de copil. Da ce mai plînset! Ţi se rupea inima de durere. Mă uitai la Vitea. El se uită la mine şi, fără zăbavă, îmi grăi: „Hai, nu-i lucru curat". Şi plînsul ne chema, măi frate, ne chema. Tot aşa, prin fum şi cenuşa zorilor, am ajuns la gura unui bordei militar. Se vede cît de colo că-l făcuseră nemţii pentru mai-marii lor. De acolo, din adîncul adăpostului, răzbea plînsetul copilului. Vitea se repezi în bordei, iar eu după el. Înăuntru, mai să nu-ţi crezi ochilor. Legată de stîlpul din mijloc, se afla o femeie. Era o rusoaică de-a noastră. Straiele îi erau rupte, iar capul îi căzuse pe piept. Era moartă femeia. Murise aşa, cătînd la copilul care, la picioarele ei, se zbătea şi plîngea. Pruncul era de ţîţă. Vitea se repezi să-l ridice. Ei, dar cui i-ar fi trecut prin cap că hitleriştii ne întinseseră o capcană? Bordeiul era minat, iar copilul şi mama anume puşi acolo. Vitea numai ce ridică copilul şi vru să-l îmbrăţişeze, şi-o detunătură puternică cutremură tot bordeiul. Mi se făcu negru în faţa ochilor. Ne-a acoperit cu pămînt. Pe Vitea l-au găsit mort cu copilul în braţe. M-au găsit şi pe mine. Trăiam... Şi uite, aşa am rămas fără o mînă...

Tampoanele se ciocniră scurt. Peronul lung, năruit de bombe ne-a primit rece. Departe, printre ruinele clădirilor, se zăreşte o fîşie de cer însîn-

gerat, sprijinit parcă pe vîrfurile semeţe ale plopilor.

— Unde sîntem ? întreabă unul.

— La Kaunas, nu-i aşa, soră ?

Cei care au picioarele nevătămate se împing spre uşă. Vor ca dintr-o privire să cuprindă ruinele acestui oraş.

— Cît popor !

Femei îmbrobodite, bătrîni sprijiniţi în bastoane, copii ţinîndu-se de fusta mamei privesc lung şi trist la eşalonul nostru sanitar.

— Plîng... femeile plîng... şopteşte un rănit.

Sora Nadea priveşte în ochii soldatului. Pentru a-şi ascunde emoţia îi aranjează moţul de păr, boneta. Totuşi, nu-şi poate stăpîni un oftat.

— De ce plîng, soro, de ce ? Trăim, mai sîntem buni pentru viaţă, pentru muncă, pentru luptă.

Nadea tace. De uşa vagonului s-au apropiat doi ofiţeri în halate albe. Cercetează vagonul. Dau instrucţiuni sorei.

— Aici rămînem, tovarăşe căpitan ?

— Da, băieţi.

Sora a coborît. Va pregăti debarcarea noastră. De vagon se apropie o bătrînă. Se uită ce se uită. Întreabă :

— Am un fecior pe front, Ion Kalupis, nu cumva ai auzit de el ? E un băiat înalt... e la artilerie... A, voi nu sînteţi de la artilerie ! şi îngînînd cuvinte lituaniene, greu de înţeles, mama artileristului trece mai departe, la vagonul următor.

Nadea s-a întors cu un braţ de cîrji.

— Coborîm, soro ?

— Da !

Sora împarte cîrjile. Îi cunoaşte pe toţi din vagon.

— Na, moţatule, ţine ! Tu, ăla de colo, vei coborî pe targă. Şezi liniştit. Tu la fel. Tu ?!? Nadea mă priveşte, încearcă să-şi aducă aminte de mine. Da, uitasem... na, ţine...

Primesc două cîrji. Sînt reci. Mă încearcă gîndul de a le înapoia. Mai bine să merg sărind într-un picior. Cînd eram mic, jucam la circul mahalalei noastre rolul acrobatului olog. Pe vremea aceea, aveam cîrji făcute dintr-o scîndură. Acum am două adevărate...

Fac primii pași. Piciorul rănit și operat atîrnă greu ca o buturugă. Amețesc. Scheletul gării se clatină și el. Fac primii pași și mi se pare că ziua asta, luminată de un soare cu dinți, se tîrîie și ea în cîrji.

Oare de azi înainte așa am să merg, sprijinindu-mă în brațele astea reci și fără viață?

Sîntem mulți soldați în cîrji. Femeile plîng. Copiii se uită după noi nedumeriți. Ostenit, mă așez pe o ladă. Sanitarii scot răniții din vagoane. Aceștia au fețele galbene ca de ceară. Alții poartă în obraji clocotul nemilos al febrei.

Copleșit, închid ochii. Abia acum îmi dau seama cît de mult îmi lipsesc tovarășii mei de arme, cît de mult ne-am obișnuit unul cu altul. Mă simt foarte singur... O mînă ușoară mă bate pe umăr.

— Hei, tinere, ce mai faci?

E glasul plăcut al unei fete. Brusc, îmi ridic ochii. Văd în fața mea o necunoscută...

— Mă iei drept altul, tovarășă, reușesc eu să îngîn.

— Păi, spune așa, tinere. Zău, m-ai speriat cu ochii tăi holbați.

Rîde și continuă să mă iscodească. Simt cum sîngele mi se urcă în obraji. De ce se uită așa la mine? Are ochi... din pricina zăpăcelii nu pot citi culoarea lor. E îmbrăcată în uniformă militară. Cu căciula dată puțin pe ceafă, figura fetei e nostimă, șăgalnică.

— Te-au operat? mă întreabă ea foarte prietenește, de parcă m-ar fi cunoscut de multă vreme.

— Da.

— Și nu mă cunoști?

— Nu!

— Nu te-ai întrebat cine te-a scos de la Goldap dintr-o tranşee, gata-gata să cadă în mîinile nemţilor?

Tîmplele îmi zvîcnesc dureros. Broboane de sudoare îmi năpădesc fruntea. Nu mă aşteptam la o asemenea întîlnire.

— Cînd te-am scos, tinere, bîiguiai într-o limbă pe care n-o pricepeam... Pierduseşi mult sînge...

De ce-mi spune „tinere"? Dînsa nu e tînără? Privesc în adîncul ochilor ei, căutîndu-i sufletul...

— Klava... Klava...

Necunoscuta din faţa mea se întoarce şi răspunde chemării.

— Îndată, Taniuşa, vin... Ei, soldăţoiule, la revedere... grabnică însănătoşire.

Fata-mi strînge mîna, apoi o ia la fugă de-a lungul peronului. M-am ridicat în cîrji şi am strigat din toată inima:

— Mulţumesc, Klava, mulţumesc...

De la celălalt capăt al peronului, Klava îmi răspunde printr-un zîmbet. Un zîmbet care a încolţit în sufletul meu.

★

În spital.

Astăzi, doctorii mi-au aşezat piciorul în ghips. Au încercat prin toate mijloacele să-mi îndrepte talpa. Cu neputinţă. Piciorul înţepenit de lovitura schijei rămîne în aceeaşi poziţie.

Ce-i de făcut? Voi fi nevoit să mă împrietenesc şi mai mult cu cele două cîrji, care acum dorm liniştite sub pat.

★

Noaptea îmi place să stau la fereastra salonului nostru. Văd oraşul cufundat în tăcerea neagră a camuflajului. Pe cer, o lună ciuntită, suflată cu

aur, se zbate deznădăjduită în năvodul norilor. Stelele ici strălucesc, ici pier.

Curtea spitalului e pustie. Cînd și cînd, o femeie în halat alb o străbate în grabă. Trecerea asta îmi amintește de Klava, de neobișnuita noastră întîlnire. Unde o fi acum Klava? Mă surprind gîndindu-mă la ea din ce în ce mai des. Recunosc: îmi place să mă gîndesc la Klava! Uneori o văd lîngă mine. Ședem unul lîngă altul. Ne povestim vrute și nevrute...

Pe cer, dintr-o dată, se aprind două reflectoare. Zbuciumate, fîșiile de lumină se caută în neștire de la un capăt al orizontului la celălalt. Se întîlnesc, se îmbrățișează, apoi se sting. Cerul a rămas pradă norilor neliniștiți.

Așa să fi fost și întîlnirea mea cu Klava?

*

Nu mă pot obișnui cu liniștea spitalului. Nu pot dormi în această liniște. Mă zvîrcolesc, mă trezesc. Becul roșu de serviciu însîngerează întunericul salonului. Grijuliu, să nu-mi trezesc vecinii, cobor din pat. Mă îndrept spre fereastră sprijinit în cîrji.

— Ce ai, frate, nu poți dormi?

Mă opresc. Cel care mi-a vorbit zace pe un pat special, cu o jumătate a corpului ferecată în ghips. Fumează...

— Ce-ai rămas așa? Vino mai aproape...

Atras de vorba simplă, omenoasă a rănitului, mă apropii.

— Cum te cheamă?

— Niculae! răspund eu.

— Pe mine Fedin. Ești infanterist?

— Infanterist!

Discutăm în șoaptă. Din cauza licărului de la țigară, fața lui Fedin pare o mască de ceară în bătaia unui reflector anemic. Oftează:

— Am fost şi eu infanterist. Acum nu mai sînt. De două luni zac înţepenit în ghipsul ăsta. Spun doctorii că săptămîna viitoare scap... Of, de m-aş vedea odată eliberat!

Ascultîndu-l, simt fiori de gheaţă. Omul acesta zace de două luni în ghips ca-n lanţuri. Cîtă răbdare...

— Şi dacă te-o elibera, ce-ai de gînd să faci? întreb eu curios să aflu cît mai mult despre el.

— Cum ce?! Înapoi pe front, băiete. Războiul l-am început în 41, la Odesa, vreau să-l termin la Berlin.

Spunînd aceste cuvinte, Fedin închide ochii căutînd parcă în întunecimea pleoapelor calea spre Berlin. Deodată îşi aduce aminte de ceva...

— Te văd mereu neliniştit. Nu poţi să dormi? Aşa-i la început... Noi, infanteriştii, sîntem obişnuiţi cu marşuri lungi, istovitoare, cu cîmpiile largi... Nu ne place să dormim nici atunci cînd sîntem răniţi... Totuşi, caută să dormi... grăbeşte vindecarea.

L-am ascultat. M-am întors la patul meu şi am încercat să dorm. Spre ziuă, am aţipit.

Am scris din nou acasă, deşi n-am primit nici un răspuns din partea mamei. Mai trăieşte oare? Cine ştie pe unde mă caută scrisorile ei?

Am umblat prin saloane cu gîndul că voi găsi cunoscuţi din batalionul nostru. N-am întîlnit pe nimeni. Nu înţeleg ce e cu mine. De ce mă simt atît de singur? Să fie de vină toamna, ori poate Klava?

Am trimis o scrisoare tătucului. De asemenea lui Abdurasil. În timp ce scriam, mă simţeam în largul meu. Mă revedeam în bordeiul din linia întîi stînd de vorbă cu Vasile Nikolaevici Lipioşkin şi cu Abdurasil-uzbecul.

*

Vecinul meu de pat, Mitea Kriţko, un ucrainean de pe lîngă Dniepropetrovsk, mi-a povestit cum a fost rănit Fedin...

În oraşul lituanian N. hitleriştii se ţineau cu dinţii de fiecare casă. Cu greu înaintau infanteriştii noştri. Într-un moment hotărîtor al bătăliei, nemţii au urcat un tun în podul unei case. De acolo, de la înălţime, reuşeau să ţină în loc atacul. Fedin, însoţit de încă doi ostaşi, a căpătat misiunea să distrugă tunul... Tîrîş-grăpiş, au ajuns în podul casei. Au început o luptă corp la corp cu servanţii tunului. Fedin a avut de luptat cu un neamţ de două ori cît el. L-a învins. I-a pus o piedică şi l-a azvîrlit din pod. Neamţul a mai apucat să-l tragă după el...

Sanitarii sovietici l-au găsit în nesimţire lîngă trupul fascistului învins.

*

Recitînd cartea poştală a lui Abdurasil, m-am oprit asupra rîndurilor: „Oh, cum e dor la mine la front. Aici mănîncă, culcă, mănîncă, culcă..." Citeam şi rîdeam. Abdurasil are dreptate. Grija pentru noi este impresionantă. Asistenţă medicală la vreme, hrană îmbelşugată, cinematograf, bibliotecă, conferinţe, seri artistice şi... dans pentru cei fără cîrji.

Dar Abdurasil mai scrie ceva: „Pentru mine nu-i iahşi... Pentru mine umblă... umblă la front... da, asta da..."

Abia acum îl înţeleg pe Abdurasil. Mi-e dor de tovarăşii mei de arme, de unitatea din care am făcut parte, de ciorba bucătarului din compania noastră.

*

Am ascultat următoarea discuţie:

— Tu ce-ai face în locul lui?

— Aş pleca la fata mea.
— Las-o baltă, l-ai văzut la faţă? Parcă-i Diavolul, aşa-i de urît!
— Ce-i drept e drept! Nu-i chiar atît de frumos.
— Tot de tanchistul ăsta vorbiţi? se amestecă un al treilea.
— Da, tot de el. De două zile stă într-un colţ şi nu scoate o vorbă. Nu vrea să plece acasă. Spune că n-are părinţi, numai logodnică...
— Ţi-a arătat fotografia fetei?
— E al dracului de frumoasă...
Discuţia asta despre un tanchist mutilat mi-a amintit de Nadea Zaverniaev şi Alexandru Fedorenko.

*

Soldaţii-s tot soldaţi. Noaptea, la lumina becului roşu, rînd pe rînd, fiecare povesteşte cîte ceva din viaţa lui. Povesteşte şi ucraineanul, şi turcmenul, şi georgeanul, şi tătarul, şi toate aceste povestiri, asemenea unor şuvoiaşe, se revarsă într-un măreţ fluviu — povestea oamenilor sovietici.

În salonul nostru mai există şi-un responsabil cu povestirile. El „veghează" ca nu cumva unul să povestească de două ori, iar altul niciodată. Acesta, de pe patul lui, dă cuvîntul povestitorului.

*

A intrat în salon cu paşi domoli. Căuta pe cineva. Cînd am dat cu ochii de el, m-am speriat. Avea o faţă carbonizată şi tare urîtă. Instinctiv, am vrut să-mi întorc privirea, dar pe loc m-a cuprins un puternic sentiment de ruşine. Am înţeles că omul acesta ar fi putut să fie unul dintre tanchiştii care au străpuns încercuirea de la Goldap, ar fi putut să fie tatăl lui Semion Zaverniaev, ar

fi putut să fie unul din tanchiştii care au eliberat pămîntul ţării mele.

Ochii mi s-au oprit neclintiţi, plini de recunoştinţă, în lumina tristă a ochilor săi.

*

Aş fi vrut să întreb pe cineva dacă o cunoaşte pe Klava. Dar oricine mi-ar fi răspuns: „Care Klava? Timoşenko? Klava Gromova? Klava Ladînina? Klava...?"

Doar pentru mine Klava nu putea fi decît una singură pe lume.

*

— E un prost, se răsti Fedin încercînd să se ridice. Dar ghipsul îl ţintui locului. I-o spun şi de la obraz, e un prost!

— De ce, Fedin? Gîndeşte-te şi tu, îl contrazise glasul domol al ucraineanului Griţko. Un copac e frumos atîta vreme cît e înflorit, frunzos. Cînd dă toamna şi ţi-l sluţeşte, nimeni nu se mai apropie de el. Toţi îl privesc cu milă...

— Îmi place comparaţia, e frumoasă. Am s-o folosesc şi eu, dar împotriva ta, hoholule. E drept, toamna sluţeşte copacul, dar copacul nu se dă bătut nici în faţa toamnei, nici în faţa iernii. Într-un cuvînt, el trăieşte, luptă, străbate anotimpuri grele, ca primăvara să izbucnească cu forţe noi, cu flori şi mai frumoase... El însă nu vrea să străbată un anotimp greu, dureros.

— Măi băieţi, voi filozofaţi prea mult! I-aţi văzut chipul? zise un alt rănit chinuit parcă de milă.

Berdîi, un turcmen, îi reteză vorba:

— N-ai dreptate... sînt unii care au rămas fără mîini şi fără picioare... şi trăiesc, şi vor trăi...

— Să-l lăsăm pe Fedin să vorbească...

Fedin reluă:

— Măi băieți, eu atît vă întreb: e vreunul printre voi care să nu aibă încredere în fetele noastre? Aștept răspunsul.

Răniții tăcură. Omul în ghips își roti privirea, căutînd să ghicească pe fețele celor din jur răspunsul așteptat. Trăgînd mahorcă, Grișko cerceta tavanul alb unde rotocoalele de fum desenaseră pentru o secundă — probabil — chipul unei fete. Berdîi își netezea mustața de tăciune în jurul buzelor mari, trandafirii. Eu, fără să vreau, mă gîndeam la Klava...

— Aha, tăceți, hoțomanilor?! zise Fedin izbucnind în rîs. Asta-mi place... Și din pricina rîsului, pieptul i se zbătea, încercînd parcă tăria ghipsului.

— Apăi, Marfușa mea! exclamă în cele din urmă un soldat.

— Iarăși îi dai cu Marfușa ta?

— Lasă-l să vorbească. Ce-i cu Marfușa ta?

— Păi, muncește în locul meu... și pare-mi-se chiar mai bine decît mine. Asta nu-i glumă.

— Ei, aflarăm secretul și cu Marfușa, îl necăji cineva.

Băieții izbucniră în rîs. Hohotea și cel care vorbise de Marfușa. Afară, amurgul cădea dintr-un cer portocaliu, șlefuit de ger. Pe la ferestre, o frîntură de vînt începuse să șuiere, chemînd parcă din depărtări iarna.

Fedin vorbi din nou:

— Unii își închipuie că noi, bărbații, sîntem un soi aparte de oameni, iar fetele noastre un alt soi. Nu-i drept! Oare n-am învățat împreună din aceeași carte? N-am muncit laolaltă pentru aceeași viață? Nu, tovarăși, tanchistul nostru n-are dreptate...

— De mine vorbiți?

Tresării. Recunoscui glasul uşor răguşit al tanchistului. Intrase neobservat şi ascultase, fără voia sa, cuvintele rostite de Fedin. Tot Fedin sparse tăcerea care ne înlănţuise o dată cu ivirea mutilatului...

— Da, de tine vorbeam. Şi eu spuneam că eşti un prost... (Tanchistul asculta liniştit şi cu luare-aminte vorbele lui Fedin.) Nu vrei să pleci la fata ta ? De ce ? Ţi-e teamă că-ţi va închide uşa în nas ? N-ai încredere în ea ? Ştii ce înseamnă a nu avea încredere în conştiinţa iubitei tale ? Nu ? Înseamnă a nu avea încredere în propria-ţi conştiinţă...

Tanchistul se apropie de Fedin. Se uită la chipul lui alb, lipsit de sînge, la ghipsul înnegrit care-l încătuşase, parcă gata să nu-i mai dea drumul niciodată. Vorbi cu un glas stins, oarecum ruşinat :

— Fedin, după cît se pare tu eşti un băiat care iubeşte viaţa !

— Nu greşeşti ! Iubesc viaţa.

— O întrebare ţi-aş pune...

— Aştept întrebarea.

— Dacă ai fi fată, m-ai îmbrăţişa ?

O clipă se făcu o tăcere deplină. Nu se auzea decît respiraţia gîtuită de emoţie a răniţilor. Ce va răspunde Fedin ? .

— Da, te-aş îmbrăţişa ! Pentru ce ? Pentru că sufletul tău, conştiinţa ta de om sovietic au rămas aceleaşi. Nimic sluţit. Pentru că faţa ta mutilată a oprit mutilarea patriei noastre... Ai priceput ?

Tanchistul privi în jurul său. Intîlni ochii senini ai tovarăşilor săi. Buza carbonizată îi tremura uşor. Capul îi căzu gînditor pe piept. Apoi se întoarse, porni spre uşă cu paşi cumpăniţi. Din uşă strigă cu un glas pe care nu şi-l putu stăpîni :

— Mulţumesc, Fedin... mulţumesc, tovarăşi...

*

Zilele trec. Unele mai vesele, altele mai triste. La anumite ore ale zilei, studiem armamentul german şi folosirea sa împotriva duşmanilor. E o treabă care mă pasionează.

*

Astăzi am ascultat o interesantă expunere despre situaţia internaţională. Lectorul era un maior. Adusese cu sine o hartă mare a Europei. Vorbea, şi beţişorul se plimba de-a lungul şi de-a latul bătrînului continent. Beţişorul s-a oprit şi-n dreptul ţării mele. Maiorul a vorbit de situaţia grea din Romînia, de lupta muncitorilor conduşi de comunişti.

L-aş fi ascultat ore în şir pe acest maior care, timp de zece minute, m-a purtat prin Bucureşti, explicîndu-mi ce se întîmplă pe străzile oraşului meu natal.

*

Zi de consultaţii. Berdîi s-a întors din cabinetul doctorului-şef. Geme. I s-a schimbat pansamentul. Are o rană adîncă la picior. Acum vine rîndul lui Fedin. Două surori împing patul anume construit pe rotiţe. Fedin zîmbeşte: „Azi, ori niciodată!"

Aşteptăm cu încordare revenirea lui Fedin. Un ceas mai tîrziu, aceleaşi surori îl aduc înapoi, aşezîndu-l la locul său. Fedin tace. O durere fără margini s-a aşternut peste chipul său frumos. O clipă am crezut că-l încearcă plînsul, dar m-am înşelat. Fedin îşi muşcă buzele pînă la sînge. Ne apropiem de el cu grijă.

— Ce-i, Fedin, ce s-a întîmplat?

Berdîi nu mai geme. Soarele trimite prin geamul aburit raze îngheţate. Într-un tîrziu Fedin grăieşte:

— M-a văzut profesorul...

— Cel care te-a mai văzut ?

Fedin dă din cap afirmativ. Din profil, așa cum îl văd eu, nu i se zărește decît zîmbetul amar, frînt în colțul gurii...

— Mi-a spus că trebuie să mai zac vreo patru luni de zile, nici mai mult nici mai puțin... S-au dus dracului toate socotelile mele...

— Ce socoteli, Fedin ?

Fedin nu răspunde imediat. Razele soarelui de toamnă îi cad în voie pe obrazul alb, împurpurîndu-l. Îmi aduc aminte de marea lui dorință : de a se însănătoși și de a se înapoia pe front.

— Aveam o socoteală, fraților... Berlinul... rostește Fedin mușcînd parcă din soare. Numai ghipsul ăsta nesuferit e de vină...

Rănitul, strîns în chinga albă, încearcă printr-o fluturare a genelor să alunge firele orbitoare de lumină.

— Da, măi băieți, nu-mi rămîne decît...

Fedin face o pauză. O pauză care ne sperie. Berdîi, uitînd de durerea piciorului său, sare-n sus...

— Hei, Fedin, ce-ți mai trece prin cap ?

Turcmenul a rămas în capul oaselor, căutînd să surprindă cu agerimea ochilor săi asiatici neliniștea lui Fedin.

— Ce vă zgîiți așa la mine ? se rătește în sfîrșit Fedin. Obrajii lui, ca niciodată, se îmbujorează. Voiam să spun că nu-mi rămîne decît să mă apuc de învățătură...

— De învățătură ?

— Vedeți măi băieți, eu cred... Grițko, aprinde-mi o țigară... Ucraineanul se supune. Fedin apucă țigara cu dinții. Cred — reluă rănitul — că de ghipsul ăsta nu scap nici peste patru luni. E timpul, tovarăși, să ne gîndim la ceea ce vom face după război. Nu vreau să fiu un simplu invalid, pensionar... De mîine, încep să învăț... am

să încerc să urmez prin corespondență... Ce curs? Oi vedea eu!

Fedin mai trage încă un fum. Trimite rotocoalele anume pe dunga luminoasă a soarelui, sus, către fereastră. Apoi stinge țigara de ghipsul tare ca piatra. Ne privește ce ne privește, după care se răstește copilărește:

— Și-acum duceți-vă dracului... vreau să închid puțin ochii.

*

Stau la fereastră. Pe geam s-a așternut un strat subțire de aburi. Nori negri, ca de păcură, apasă ruinele orașului. Băltoacele din curte au prins o pojghiță de gheață cenușie, sclipitoare. Cîteva frunze roșietice, de aramă, atîrnă de un plop scheletic. Îmi lipesc fruntea fierbinte de geamul rece și privesc...

S-a oprit un autobus sanitar. Sanitari în halate albe coboară răniții. O targă, acoperită cu un cearșaf alb, este coborîtă și dusă în altă direcție. Într-acolo trebuie să fie morga.

O fată a sărit din autobus cu mișcări sprintene. E de statura Klavei. Mi se pare că e ea... Nu, hotărît, trebuie să mi-o scot din cap. Mă povățuiește pînă și vîntul ce se gudură pe lîngă fereastră...

*

Astăzi după-amiază tanchistul a părăsit spitalul. Și-a luat rămas bun de la noi. Pe Fedin l-a sărutat. Tanchistul a hotărît să plece la logodnica sa, iar de acolo înapoi pe front.

Fedin spunea zîmbind:

— Ce-i și omul nostru...

*

Fedin şi-a îngrămădit în jurul lui un maldăr de cărţi. S-a apucat serios de învăţătură. Voinţa lui mi-aminteşte de Pavel Korceaghin.

E trecut de miezul nopţii. E ceasul cînd pe geamurile ferestrelor se coc ciorchini de gheaţă, ceasul cînd patrulele de recunoaştere trec pe sub sîrmele ghimpate ale inamicului, înfruntînd necunoscutul. La ceasul acesta de noapte, un fulg poznaş, desprins din comoara norilor, se rostogoleşte uşor pe toboganul negru al nopţii. Îi urmăresc zborul lin. Iată-l, acum a sărutat pămîntul şi, de ruşine ori poate de fericire, cine ştie, s-a topit. Ca într-un basm feeric, în căutarea fulgului rătăcit, au pornit-o fraţii lui mulţi şi gemeni. Ninge. Cad stele de argint... Cad într-una...

Ninge... Puţin cîte puţin, se acoperă cu omăt şi cîmpul de luptă, şi barajul de sîrmă ghimpată, şi mormintele celor căzuţi. Ninge, şi pulberea argintie a zăpezii trezeşte în sufletul meu o clipă din copilăria mea...

...Aveam pe atunci doisprezece ani. Dormeam în atelier pe un pat făcut din scaune. Capul mi-l sprijineam pe o pernă umplută cu paie, iar de învelit, mă înveleam cu o zdreanţă de palton. Era frig în atelier ca într-un răcitor. Stăpînul nu-mi dădea voie să aţîţ focul în sobă peste noapte. Aşa dormeam, cu gîndul dus la zilele călduroase ale lui cuptor.

Într-o noapte, cu chiu, cu vai, aţipisem. Cîteva ciocănituri în oblon, însoţite de înjurături, mă treziră din somnul de gheaţă. Buimac şi dîrdîind de frig, încercam să pricep ceva din întunericul atelierului. Ciocăniturile şi înjurăturile nu mai conteneau.

— Deschide, mă, n-auzi ? Grijania cui te-a făcut şi pe tine...

Era stăpînul. Încă de la ora prînzului dispăruse din atelier. Se dusese „la dracu să-l ia", cum spunea cuconița lui.

— Deschide mă, că te ia mama dracului...

În cameră la nevasta stăpînului se aprinsese o lumină. Prin ferestruica ușii ce dădea în atelier, femeia se uita la mine cu ochi îngroziți.

— Ce fac, coniță, deschid? am întrebat eu clănțănind din dinți.

— Deschide!

Am deschis. Stăpînul era „făcut". Clătinîndu-se, străbătu în grabă bezna atelierului, intrînd în odaia neveste-si. Nici una, nici două, a luat-o la palme. O bătea și-o întreba:

— Unde l-ai ascuns fă, tîrfo?

Iar femeia se văicărea:

— Ești beat ca un porc, bărbate, ca un porc.

El o ținea într-una în a lui...

— Eu beat?... Eu beat?... Unde l-ai ascuns?

Și jap... și dă-i, și jap... Fiecare lovitură mă speria... „O omoară!" îmi spuneam și, de teamă, simțeam cum îmi îngheață sîngele. Mă pitisem într-un ungher.

A bătut-o ce-a bătut-o, apoi patronul a năvălit în atelier. Îmi venise și mie rîndul.

— Unde ești, golanule? Unde te-ai ascuns? Îți dau pîine... și tu...? Tu te culci cu nevastă-mea?

Inima mi se făcuse cît un purice. Căutam o scăpare. Mi-am adus aminte că ușa ce dădea în stradă rămăsese neîncuiată.

— Nene Vasilică! am încercat eu să-l înduplec.

— Care nene, mă? Eu nene cu tine?... Amantule...

A pus mîna pe vătraiul de lîngă sobă și s-a repezit la mine. Dar s-a întîmplat o minune. L-a oprit în loc un sughiț, apoi un alt sughiț... N-am așteptat mai mult. Am zbughit-o pe ușă afară...

Peste strada încremenită de noapte și ger, ningea. Îmi uitasem ghetele în atelier și îmi tîram pi-

cioarele prin omătul rece. În primele clipe mă bucurasem de liniştea nopţii, de ninsoare. Îmi amorţiseră picioarele. Am luat-o la goană. Pînă acasă am ţinut-o într-o fugă. Tălpile mi se umflaseră ca două camere de automobil. Am ajuns acasă plîngînd de durere. Lacrimile îmi îngheţaseră pe gene. Am ciocănit în geam...

— Cine bate ? întrebă tata trezindu-se din somn.

— Eu sînt ! mai izbutii să găsesc printre sughiţuri.

Mama se speriase cel mai rău. Fără zăbavă, mă băgă în zăpadă şi începu să mă frece pînă mă trecură năduşelile. Cu suliţi de foc mă împungea omătul.

Au trecut de atunci zece ani. Îmi aduc aminte, curtea lungă era pustie. Ninsoarea albă se aşternuse peste casele mici, cocoşate ale mahalalei noastre. Ningea aşa cum ninge la ceasul acesta de noapte.

*

Şedeam pe scaun cu cîrjile strînse la piept şi urmăream cu ochi lacomi perechile de dansatori. Oh, ce-aş mai dansa ! Dar ghipsul îmi atîrnă de picior ca o ghiulea. N-am încotro ! Mă mulţumesc ca din cînd în cînd să bat tactul cu cîrja şi... să tînjesc.

*

Cînd mă cuprinde dorul de ţară, umblu nervos dintr-un salon în altul. Tîrziu, mă întorc la locul meu şi scot de sub pernă colecţia de comunicate, pe care le recitesc cu pasiune.

*

Fedin a fost evacuat mai departe în spatele frontului. În locul lui a fost adus un alt rănit. Un

tînăr cu o față palidă, cadaverică. Are o rană purulentă. Am aflat că-l cheamă Maxim Kirilovici și că este artilerist. Nu rîde, nu scoate o vorbă, nu geme. De dimineață pînă seara nu privește decît unul și același punct.

Grițko șoptește:

— Îl vezi? N-o duce mult...

*

Becul mare s-a stins. Cel roșu îi luă locul. Un rănit a început să povestească. Maxim Kirilovici asculta și el, cătînd cu încăpățînare în același punct invizibil. Mă uitam la el și-mi părea că-i place povestirea. Deodată, începu să gîfîie. Și-a întors capul către povestitor rugîndu-l:

— Taci, tovarășe, taci.

Povestitorul a tăcut. Chemarăm de urgență doctorul de serviciu. Maxim Kirilovici nu mai gîfîia, ci horcăia cuprins de spasmuri. Buzele i se strîmbaseră într-o schimonoseală dureroasă.

Sub ochii medicului mai scoase un horcăit prelung pe care și-l frînse brusc. O clipă se mai ridică în capul oaselor, privi mirat punctul de pe perete, după care, căzu pe spate.

Medicul trase cearșaful peste ochii stinși ai soldatului. Cînd l-au așezat pe targă, de sub pernă a căzut un caiet. Pe copertă erau scrise cuvintele: „Însemnările zilnice ale sergentului Maxim Kirilovici Pavlenko".

*

Astăzi am primit o scrisoare de la tătucul Ceapaev. Iată ce-mi scrie Vasile Nikolaevici Lipioșkin:

„Of, măi băiete, măi băiete, mult am mai așteptat cartea ta poștală. Două luni de zile n-am știut ce-i cu tine. In vremea asta te-am căutat peste

tot. Ziceam: „Na, s-a prăpădit romînul nostru". Nici pînă-n clipa de față nu știu cine te-a răpit de lîngă mine, din tranșee. Sînt bucuros însă că totul s-a terminat cu bine și că ești în viață. Află că noi sîntem tot acolo unde ne-ai lăsat. Stăm pe loc. Te așteptăm pe tine, ca apoi s-o pornim mai departe. Ei, ce zici, te-ntorci la noi?

Niculae, de multe ori mă gîndesc la tine. Uite — îmi zic — ai plecat dintr-o țară capitalistă și de întors te vei întoarce într-o țară nouă, în care puterea va aparține muncitorilor și țăranilor, așa cum e la noi, în Uniune. Te vei întoarce mîndru, purtînd uniforma de ostaș sovietic. Da, asta nu-i glumă și te obligă la multe... N-ai să crezi. Mă paște gîndul ca, după terminarea războiului, să vin la tine în ospeție, și-atunci om bea cîte-o țuiculiță, după datina voastră...

Îmi scrii că ești necăjit din pricina piciorului. Ascultă, să te învăț eu ce să faci. Pe doctorii noștri îi cunosc foarte bine. Niciodată nu țin seama de dorința soldatului. Dacă cumva vor să te trimeată în spatele frontului, să nu te lași. Vezi că pe lîngă fiecare spital mai e și cîte-un comandant politic. Du-te la el și spune-i hotărît că vrei să te-ntorci pe front. Auzi, așa să faci, să nu te lași dus cu una, cu două.

Măi băiete, ce să-ți zic? Zilele trecute, așa cum stăteam în tranșee și mă gîndeam la tine, mi-am adus aminte de un cîntec de demult, al infanteriștilor romîni, încă din anii primului război mondial:

Vai siracu, infanteru,
Cum îi cade moletieru...
Cum îl arde soarele,
Leano...

Am învățat și noi cîntecul ăsta, că, drept să spun, tare bine ni se mai potrivea și nouă pe vre-

mea aia. Cînd ai să fii aici la noi în unitate, am să ți-l cînt. Oleacă tot îl mai țiu eu minte.

Mă Niculae, să ai grijă de tine. Caută să mănînci și să dormi cît mai mult. Nu strică. Ascultă ce te povățuiește un soldat cu experiență! Și mai vreau să-ți spun ceva: Du-te la bibliotecă și cere cartea despre soldatul Vasile Tiorkin. Vasile ăsta, măi băiete, e un vechi prieten de-al meu. Bun băiat, nimic de spus. Bine-a făcut poetul că a scris și despre el. Și-acum te las. Aștept răspunsul tău. Te sărut,

Lipioșkin.

P.S. Abdurasil încă nu s-a întors. Nici de scris n-a mai scris."

15.XII.1944

*

Am fost la bibliotecă și-am cerut cartea *Isprăvile soldatului Vasile Tiorkin*...

*

Sînt cel mai fericit om! Astăzi medicii mi-au scos ghipsul. Rana a început să se cicatrizeze. Pentru a mă vindeca mai repede, mi se face un tratament cu parafină fierbinte. Primesc orice, numai să pot călca din nou pe ambele picioare. Cîrjile încă nu m-au părăsit.

Berdîi a trecut prin fața unei comisii medicale. L-au găsit vindecat. I s-a acordat un concediu, dar Berdîi s-a împotrivit. Mîine pleacă pe front.

*

Am terminat de citit *Vasile Tiorkin*. Bine, bine, tovarășe poet, dar nu se face una ca asta! Cartea dumitale ar trebui să fie intitulată *Vasile*

Nikolaevici Lipioşkin, ori, de nu, ar fi trebuit să fie intitulată ceva mai simplu, *Tătucul Ceapaev.*

★

Pentru prima oară, după atîtea zile de spital, am ieşit în curte, săltîndu-mă în cîrji. Am tras în piept aerul rece de iarnă. Gerul îmi frigea obrajii. De bucurie, m-am iscălit cu cîrja în omăt. Aveam chef de joacă. M-am jucat. Am făcut un bulgăre şi l-am azvîrlit într-un cal, singura fiinţă din apropiere, care dădea din cap salutîndu-mă la nesfîrşit. Mi-am completat jocul alunecînd înadins pe un strat gros şi moale de zăpadă.

Ce bine ar fi fost dacă m-aş fi întîlnit cu Klava !

★

Şi dacă m-aş întîlni cu Klava, ce i-aş spune ? I-aş spune mai întîi : „Klava"... Şi apoi ?

Da, foarte complicat ! La naiba ! De ce toate iubirile trebuie să înceapă neapărat cu declaraţii ?

★

Sub acţiunea binefăcătoare a parafinei rana se închide văzînd cu ochii. Fac gimnastică specială. Medicii spun că în curînd voi putea să umblu normal, fără cîrji. Aştept cu emoţie comisia medicală.

★

După-amiază am ieşit iarăşi singur-singurel în curtea spitalului. Umblam de colo pînă colo, fericit din cale afară. Pe neaşteptate, am auzit ecoul unui cîntec pornit din sute de piepturi soldăţeşti.

Am rămas locului trăgînd cu urechea. Desluşeam din ce în ce mai bine cuvintele cîntecului. Se cînta moldoveneşte...

> **Mărioară, lelişoară,**
> **Am un foc la inimioară.**

Ca un apucat, am alergat la poarta spitalului. Prin faţa ochilor mei treceau coloane de soldaţi. Erau flăcăii Moldovei Socialiste. Mergeau spre front. De emoţie n-am putut scoate o vorbă... Şi ce rău mi-a părut!

*

Am ajuns în faţa comisiei. Un medic cu barbă albă, profesorală mi-a cercetat cu atenţie picioarele. Ce nu mi-a făcut? Aveam impresia că se joacă cu mine. M-a legat la ochi, apoi a început să mă înţepe cu un ac. M-a înţepat ce m-a înţepat, după care m-a pus să umblu prin cameră. În cele din urmă, scrutîndu-mă prin sticlele bombate ale ochelarilor, s-a pronunţat:

— Inapt pentru serviciul militar...

Mi s-a făcut negru înaintea ochilor.

*

— Nu se poate una ca asta! Ce înseamnă inapt? Adică să nu mă mai întorc pe front?! Pe ce criterii? Sînt gras, voinic. De mers, merg chiar binişor. Atunci?

Am fost la locţiitorul politic al şefului de spital. M-a ascultat, apoi mi-a răspuns pe loc:

— În această chestiune medicii hotărăsc totul... Voi încerca totuşi să te ajut...

*

Intîmpin noul an învăţînd să merg din ce în ce mai bine. Mîine trec o nouă comisie. Doamne-ajută!

Locțiitorul politic m-a chemat la el. Mi-a comunicat rezultatul comisiei. Nu stau chiar atît de bine. Se ține seama de dorința mea. Voi fi trimis într-o unitate de rezervă, iar de acolo unde va fi nevoie...

Deci n-am să mă mai văd cu tătucul Ceapaev!

*

Arunc o privire în urmă. Clădirea mare a spitalului a rămas prinsă sub aripa unui nor negru și de necuprins. Chinuit de amărăciune, de singurătate, pornesc spre gară. Vîntul îmi plesnește cu palme de gheață obrajii încinși. Lumina zilei se subțiază, devine cenușie, sumbră. Departe, peste Niemen, cerul scapără jeratic rece. Sub bocanci zăpada scîrțîie. De pe copacii bătrîni și tineri cad fulgi de nea, asemenea unor lacrimi albe.

Străbat orașul înnegurat. Un grup de copii se dă pe gheață chiuind și sfidînd gerul, războiul. La un colț de stradă femeile au făcut coadă. Așteaptă pîine.

Iată gara. E reparată și ea. Peronul e plin de călători. Mă opresc. Fără să vreau, prind firul unei discuții. Sînt doi tineri. O fată și-un băiat. Amîndoi militari. Aud:

— O să ne mai întîlnim, Mitea?

— Ne despărțim, Nastenka, dar de întîlnit o să ne întîlnim...

— Mitea, dacă plîng te superi?

— Nu! Ți-aș săruta lacrimile...

— Uite, plîng...

Îi iscodesc cu coada ochiului. Flăcăul nu sărută lacrimile fetei, ci îi prinde buzele într-un sărut prelung.

— Să-mi scrii, Mitea!

— Nu uit jurămîntul nostru...

Cei doi se sărută din nou. Îmbrățișarea lor îmi amintește de Klava. Aici, pe peronul ăsta, am întîlnit-o. Ce-ar fi să se ivească acum, așa, dintr-o dată, cum s-a ivit atunci?

Cineva se împiedică de mine și mă trezește din visare. O locomotivă nervoasă rău zvîrle cerului puzderie de scîntei, spunîndu-i parcă: „Na, ține, încălzește-te și tu..."

Un soldat dintr-o patrulă a comandaturii mă lămurește ce trebuie să fac:

— Urci în trenul ăsta de marfă. Pleacă peste cinci minute... Ține minte, cobori la Eidchunen... Un orășel german...

Urc într-un vagon întunecos. După cîteva minute, trenul se urnește. Cei doi tineri mai stau încă de vorbă. Puțin cîte puțin, rănile peronului, pansate cu vata albă a zăpezii, rămîn în urmă, în pîntecul nopții. Apoi, alb și negru... zăpadă și noapte... zăpadă... zăpadă...

Capitolul IV

DIN NOU PE FRONT

Ianuarie.

De necrezut ! La ora patru dimineaţa am ajuns la unitate, iar cîteva ceasuri mai tîrziu s-a dezlănţuit ofensiva. Aviaţia lucrează din plin. Cerul albastru, încremenit pare o uriaşă boltă de gheaţă. E bătălie, nu glumă ! Am fost repartizat într-un batalion de transmisionişti.

*

Am înaintat cu opt sute de metri. Timpul s-a schimbat brusc. Marea Baltică s-a umflat şi suflă gheaţă. Tunurile noastre bat fără încetare. Vor să doboare viscolul care-şi face de cap pe cîmp. Gerul creşte.

*

Vîntul aspru frige obrajii soldaţilor. Talazuri uriaşe de nămeţi se năpustesc asupra noastră. Ofensiva însă nu poate fi înzăpezită. Înaintăm înotînd prin omătul rece. Sîntem doar în Prusia. Şi gîndul ăsta ne încălzeşte, ne dă forţe.

*

De fapt, aceste capete de cablu nu leagă telefon de telefon, ci suflet de suflet. Pe fir auzi bătînd inima tovarășului tău, telefonist ca și tine. Auzi cum bate inima întregului regiment. Iată, la telefon e iarăși 71, comandantul batalionului întîi. El raportează comandantului de regiment:

— Tovarășe 50, am primit creioanele, castraveții... cantitatea e suficientă. Totul e în ordine...

— Tovarășe 71, la 22,30 să fii la mine...

Pe fir e liniște. Numai tu, telefonist, ascultînd cu luare-aminte pulsațiile receptorului, știi că unitatea se pregătește pentru un nou atac, pentru o luptă grea. Nimeni nu rostește cuvîntul atac. Numai noi, telefoniștii, îl simțim alergînd pe cablu, după felul cum ne strigăm în pîlnia receptorului.

— Alo, alo, mă auzi, Tașkent?... Aici Mesteacănul... control...

Transmisionistul de la celălalt capăt al firului m-a înțeles. Îmi răspunde:

— Te aud, control, aici Tașkent.

Un sentiment de bucurie îmi cuprinde sufletul. Și, deși telefonul strălucește de curățenie, mă apuc iar să-l curăț. Îmi pregătesc tovarășul pentru atacul de mîine.

★

Atacăm. De pretutindeni telefoanele raportează: „Înaintăm". Din sistemul de apărare al inamicului au fost smulse patru tranșee. Se spune că ar mai fi încă vreo șase. Să fie! Tot le luăm! Viscolul e la pămînt. S-a înseninat. Numai gerul stăruie încercîndu-ne fierbințeala sîngelui.

★

Frînt de oboseală, am ațipit într-o tranșee. Nu știu cîtă vreme am dormit. Dintr-o dată, prin somn, aud chemările unui radiofonist.

— „Iakule"... „Iakule"... te-au prins în cerc... te-au prins în cerc... Atenţie la „Messer"-ul din stînga.

Mă trezesc. În tranşee, animaţie. Soldaţii urmăresc cu încordare o bătălie aeriană. Mă ridic şi eu în vîrful picioarelor. Amurgeşte. Soarele cu dinţi asfinţise, împurpurînd gheaţa albastră a cerului. Undeva, în dreptul poziţiilor hitleriste, văd avioane încleştate în luptă. O clipă, spaima pentru ceea ce se petrece în văzduh îmi înceţoşează ochii. Cinci „Messerschmidt"-uri au încolţit un „Iak" de-al nostru şi acum încearcă să-l împingă în spatele liniilor vrăjmaşe, căutînd să-l captureze.

Îndemnul observatorului de la aviaţie răsună fără oprire:

— „Iakule", treci la atac... la atac... Atenţiune, vorbeşte Orel...

— Pe neaşteptate, ca şi cînd ar fi înţeles frămîntarea celor din tranşee, vînătorul porneşte la atac. Încearcă să spargă cercul. E gata-gata să scape, dar un „Messer" virează vertiginos şi-i taie calea. „Iakul" e iarăşi în cerc. Totuşi, vînătorul sovietic nu se dă bătut. Asemenea unui fulger cenuşiu, se avîntă într-un nou atac. Un snop de gloanţe trasoare loveşte un „Messer". Neamţul izbucneşte în flăcări. Limbi de foc — cînd negre şi înecate în fum, cînd limpezi şi orbitor de strălucitoare — încolăcesc avionul într-o strînsoare de nedesfăcut. Cu un şuierat prelung, se prăvăleşte la pămînt, lăsînd în urmă pe cerul curat o linie neagră de fum.

Urmăresc bătălia cu sufletul la gură. Sînt gata să scot un „urrra" victorios, dar chemările radiofonistului mă opresc:

— „Iakule"... Atenţie la benzină... Atenţie la benzină... Eşti la limită...

Dar „Iakul" nu ascultă. Aviatorului sovietic nici prin gînd nu-i trece să se retragă. Ba, dimpotrivă,

își repede avionul în jos, apoi, chiar în apropierea zăpezii, îl smucește în sus. De jos în sus, trage din tunuri o altă salvă. Un proiectil lovește „burta" unui „Messer". Acesta explodează în aer împroșcînd flăcări. Vînătorul atacă. Speriate, cele trei avioane hitleriste se retrag în direcții diferite. Umbrele lor cenușii alunecă ca pe un ghețuș invizibil. „Iakul" mai face un viraj, e gata să pornească în urmărirea dușmanilor. Deodată, ceva păcănește în aer asemenea unui motor ce-și dă ultima suflare. Viteza vînătorului se potolește...

— „Iakule"... „Iakule"... Încearcă să treci linia... Curaj, „Iakule"...

Abia mai respirăm. Va scăpa, ori nu viteazul nostru aviator?

— „Iakule"... manevrează, „Iakule"...

În văzduhul întunecat de umbrele înserării, avionul — vultur rănit — își clatină aripile. Încearcă să-și păstreze echilibrul, dar nu izbutește. În tăcere, alunecă spre pămînt. Nu mă mai pot stăpîni, izbucnesc:

— Hai, încă puțin, încă...

Lîngă mine, un alt soldat bate cu pumnii în parapetul înghețat și strigă nervos:

— De-ar ajunge pînă la noi... oh, de-ar ajunge...

„Iakul" însă a căzut pe teritoriul nimănui, în apropierea tranșeei hitleriste. S-a auzit o detunătură înfundată, după care o tăcere grea, de neîndurat, a încleștat frontul.

*

S-au aprins rachete. În noapte se deslușește conturul avionului. Din depărtare, „Iakul" intrat cu botul în zăpadă pare o pasăre fantastică ce caută să-și ascundă capul.

Un infanterist, primejduindu-și viața, a pornit spre avion. S-a întors peste un ceas purtînd în circă pe curajosul aviator. Șoimul mai trăia încă.

*

Am doi tovarăși: Viktor Ceremuhin și Kolea Vorobiov. Viktor are douăzeci și patru de ani, e înalt și bine legat. Mereu se uită la mine pe sub sprîncene, bănuitor. Mișcările lui sînt repezi și aspre. La întrebări răspunde scurt: „Da!", „Nu!" Poate să stea ore în șir fără să scoată o vorbuliță. Nu-l înțeleg. Cu Vorobiov se poartă la fel. Kolea încearcă să mă liniștească spunîndu-mi:

— Lasă-l în plata Domnului... așa-i firea lui...

În schimb, Kolea este cu totul altfel. E gălăgios. Ar vorbi și ar povesti într-una. Cîntă — și mai are o meteahnă. Cînd și cînd scoate la iveală o hartă mare a Prusiei, o desface, o cercetează pătrat cu pătrat, apoi glăsuiește cu tonul unui adevărat comandant de oști:

— Da, tovarăși, acum vom face o nouă învăluire la flancul stîng al dușmanului... vom ajunge în spatele Instenburgului... iar de acolo...

Sînt gata să fiu de acord cu marele strateg și cu harta „marilor operații", cum am poreclit-o, dar Viktor mormăie încruntat:

— Taci, mă, nu mai face pe grozavul!

De ce o fi atît de nervos?

*

Într-un cătun ne-a ieșit în cale un prusac mai în vîrstă. Era primul civil pe care-l întîlneam pe pămîntul dușmanului. Ne-a zîmbit cu multă bunăvoință, după care a încercat să intre în vorbă cu noi. Ca să-l înțelegem mai bine a început să fredoneze „Internaționala".

— *Ich bin arbeiter...*[1] *Hitler Kaput.*

Era bine dispus bătrînul și eram gata-gata să-i credem sinceritatea. Dar în aceeași seară am aflat de la tovarășii mei că, în locuința bătrînului, a fost găsit un aparat de radio-recepție și fiole cu diferite bacterii.

Halal de-așa *arbeiter!*

★

Multe scrisori mai primește și Vorobiov. Numai de la fete. Îi scriu fete din Riazan, Smolensk, Voronej, Rostov. Fiecare plic îi aduce și-o fotografie. Are o colecție, nu glumă! Îl observ. Nu lasă o scrisoare fără răspuns. Are o răbdare de fier.

Numai Viktor Ceremuhin nu primește corespondență și nu scrie nimănui.

Și de ce m-o fi privind așa de încruntat acum, cînd stau în fața caietului meu?

★

Kolea a rămas de serviciu lîngă telefon. Împreună cu Vitea mă duc la baie. E ger. Baia este foarte originală. A fost construită la repezeală într-un bordei, după indicațiile plutonierului nostru, care bineînțeles nu este arhitect. Apa o încălzim în butoaie mari de metal... Un alt butoi, aflat sub presiune, este etuva. De clătit ne clătim cu ligheanele adunate de prin casele părăsite. Lipsesc aburii și măturicile de mesteacăn. N-ai ce-i face! Război!

Ne-am dezbrăcat și am intrat în baie. Numai în clipa aceasta am văzut pe pieptul lui Viktor o cicatrice mare, în forma unei stele în cinci colțuri. Asemenea cicatrici mai avea și pe spate.

---

[1] Sînt muncitor...

Semnele păreau cioplite în carne vie de mîna unui sculptor ucigaş. Am îndrăznit să-l întreb :

— De unde ai rănile astea ?

Nu mi-a răspuns, ci m-a repezit :

— Nu-i treaba ta !

De obidă mi-au dat lacrimile. Ce amărăciune o fi închizînd acest om în sufletul lui, că-l face să fie atît de aspru ?

★

I-am împărtăşit lui Kolea cele întîmplate ieri la baie. Mi-a spus :

— Nu ştiu ! Băiatul ăsta şi pentru mine-i o taină.

Taină ?! Ehei, de-aş fi lîngă tătucul Ceapaev, am dezlega noi toate tainele !

★

Înaintăm. Toată ziua nu facem decît să întindem şi să strîngem cablurile telefonice. Nici vreme să mă uit prin caietul meu nu mai am.

★

Studiind harta „marilor operaţii", Kolea Vorobiov îmi zice grav :

— Vezi, Niculae, harta asta a mea e ca şi un calendar.

— Ca un calendar ?! Cum mai vine şi asta ?

— Simplu. Dacă ştii bine s-o citeşti, afli cînd se termină războiul.

— Şi, după calendarul tău, cînd se termină ?

— În primăvară. Na, să ţii minte ce-ţi spun ; uită-te pe hartă.

Straşnic strateg mai e şi tovarăşul meu Kolea Vorobiov !

★

N-am primit nici o scrisoare de la mama. Cu siguranţă scrisorile rătăcesc mereu, în căutarea mea.

Am intrat într-o casă. Era devastată de lupte. Cercevelele smulse, uşile sparte, mobilierul vraişte. Într-o încăpere — pesemne biroul de lucru al fugitului — am dat peste un soldat şi o... bibliotecă. Soldatul şedea liniştit în genunchi şi răsfoia cărţile, rînd pe rînd, cu răbdare. Pe unele le rînduia într-o parte, frumuşel, pe o poliţă a raftului; pe altele le arunca cît colo, printre alte gunoaie. M-am uitat la cărţile puse deoparte. Erau operele complete ale lui Schiller, Goethe, Balzac. Nedumerit de îndeletnicirea ostaşului, l-am întrebat dacă a fost pus de cineva să facă operaţia asta. Soldatul m-a privit cu nişte ochi veseli.

— Aş! Cine să mă pună? Am o clipă de răgaz... Am fost pînă nu demult bibliotecar.

Schimbîndu-şi apoi tonul, soldatul a continuat cu o mînie stăpînită:

— Ce fel de intelectuali or mai fi locuit pe aici, dracu să mai înţeleagă. Uite, aici, Goethe, iar alături, *Mein Kampf*.

★

Se dau lupte pentru fiecare sat, tîrguşor, oraş. E o iarnă aspră, dar nu-i soldat s-o bage în seamă. Înaintăm în adîncul bîrlogului.

★

Autostrada bătătorită cu zăpadă străbate o pădure de molizi. Ne împresoară copaci înalţi, semeţi, cu cetini mari, bogate. Pe cetini se leagănă omăt alb, sclipitor. Liniştea adîncă, odihnitoare stăpîneşte viaţa molizilor. O clipă, pe acest pămînt prusac încerci un sentiment de bucurie. Totul ţi se înfă-

ţişează curat, paşnic, nevinovat. Dar numai pentru o clipă...

În partea dreaptă a şoselei, sub cetinile verzi ale brazilor, am numărat cincisprezece cadavre. În partea stîngă, zece. Sînt ostaşi sovietici căzuţi în prizonierat. Toţi au fost împuşcaţi în frunte. Călăii hitlerişti au tras cu gloanţe dum-dum.

Lîngă mine, Viktor Ceremuhin plîngea.

*

Stăteam într-o groapă acoperită la repezeală cu o foaie de cort. Însera. Roiuri dese de fulgi albi cădeau peste acoperămîntul nostru. Vînt de iarnă cînta jalnic în tăcerea care ne împresura.

Ne era frig. Viktor Ceremuhin se înghesuia în mine, eu în el. Încercam să ne încălzim. Receptorul prins de ureche părea mai greu decît în alte dăţi. Aici, în groapa aceasta săpată la marginea unui sat prusac, am aflat povestea lui Viktor. Spre uimirea mea, începuse să-mi vorbească stins, de parcă ar fi vorbit cu el însuşi.

În primăvara anului 1942, în bătălia de lîngă Harkov, a fost rănit. Nemţii puseseră mîna pe el. Aflîndu-l comsomolist, au început să-l schingiuiască. Voiau de la el o declaraţie de renegare a patriei socialiste. Viktor s-a împotrivit. Au tăiat din el fîşii de carne, i-au desemnat pe trup cu fierul roşu tot felul de semne, dar comsomolistul n-a îngenuncheat. În clipele cele mai amarnice voia să trăiască, să fugă, să ajungă din nou în rîndurile Armatei Roşii. A fugit, dar l-au prins cu cîinii care au muşcat din el bucăţi-bucăţi. A fugit şi a doua oară. De astă dată a izbutit... Douăzeci de zile şi de nopţi a rătăcit prin păduri, hrănindu-se cu ghindă şi rădăcini...

L-am ascultat pe Viktor Ceremuhin şi nu l-am întrebat de ce tocmai astăzi mi-a povestit viaţa lui, dar, fără să vreau, mi-am amintit de cei două-

zeci şi cinci de prizionieri sovietici împuşcaţi în împărăţia molizilor şi de lacrmile fostului prizonier.

*

Satele şi oraşele sînt părăsite. Intr-o casă am găsit un album cu fotografii multe şi interesante. Pe coperta principală a albumului, o mînă de artist gravase cu litere de aur un nume: Hans Gessler. Am deschis albumul. Citesc: „23 iunie 1920. Hans la şase luni." Fotografia înfăţişa un pui de om gol-goluţ, jucîndu-se pe o canapea. Mai departe, sărind peste multe fotografii, citesc: „Ianuarie 1923. Hans la trei ani." De astă dată, micuţul Hans, îmbrăcat în uniformă de marinar, stă pe genunchii părintelui, îmbrăcat şi el într-o uniformă... Apoi Hans... Hans şi iarăşi Hans!... La treisprezece ani în uniforma de Hitler-jugend... În 1939, Hans şi logodnica sa. Iulie 1940... Hans în faţa Turnului Eiffel. Zîmbeşte. Albumul se încheie cu o fotografie semnificativă: Hans, fără picioare, pe un cărucior cu rotiţe. Pe tunica lui de ofiţer atîrnă trei cruci de fier şi tot soiul de frunze de stejar. În spatele căruciorului, o bătrînică se uită în jos de parcă ar fi pierdut ceva. Nu i se zăresc ochii...

Sub această fotografie, proprietarul albumului n-a scris nici un cuvînt, nici măcar data fotografiei. Kolea Vorobiov a scos un creion şi a scris pe ruseşte:

„Hans Gessler, după marşul în Răsărit."

*

Viktor Ceremuhin a primit o scrisoare. A cercetat plicul şi pe o parte şi pe alta. În cele din urmă l-a deschis. Din plic a căzut fotografia unei fete. Viktor a roşit. Dar mai rău a roşit după

ce a citit scrisoarea. Înfuriat peste măsură, s-a repezit la Kolea.

— Tu... Tu ai făcut asta... Tu ai pus la cale scrisoarea.

Kolea nu şi-a pierdut cumpătul. I-a răspuns calm :

— Vitea, tu eşti nebun. Îţi închipui că am atîta trecere la fetele noastre ? Hmm, ce ciudat !

Puţin mai tîrziu, Viktor a plecat pe linie să repare cablul. Am rămas singur cu Kolea. L-am întrebat :

— Tu ai făcut-o ?

— Eu ! Dar cine altul ? E băiat tînăr, lasă să mai stea şi el de vorbă cu fetele noastre. Ce, numai eu ?

În aceeaşi noapte, întorcîndu-mă de pe linie, l-am surprins pe Vitea scriind. Privea fotografia şi scria. Într-un colţ, Kolea se prefăcea că doarme. Zărindu-mă, Vitea a ascuns fotografia...

— Ia, scriu şi eu unor prieteni, a încercat el să explice.

Kolea nu s-a mai putut stăpîni şi a izbucnit în rîs, trădîndu-se. Şi încercînd s-o dreagă a spus :

— Oh, fraţilor, am visat ceva foarte amuzant...

N-a mai povestit ce a visat. S-a răsucit pe o rînă şi a adormit de-a binelea.

*

Alergam pe cîmp să refac legătura telefonică. Obuzele vrăjmaşe răscoleau pămîntul. Ici alergam, ici mă aruncam la pămînt. Infanteriştii noştri erau în plin atac. Un ostaş a călcat pe o mină hitleristă numită „S. M.-35". Groaznica mină ! Mai întîi îţi rupe piciorul, apoi sare în aer ca o minge, şi de deasupra capului împroaşcă zeci de şrapnele ucigătoare.

*

Pămîntul se cutremura de parcă ar fi vrut să se lepede de război. Bătălia era în toi. Înaintea noastră se afla un nou oraş german. Controlam mereu legăturile...

— Alo... Vulturul... aici Stejarul... control...

Kolea stătea lîngă mine şi-mi urmărea mişcările. Apoi scoase ziarul de front şi-mi zise :

— Ştiu că scrii, că-ţi place literatura... Lasă-mă să-ţi citesc o schiţă, n-are nici o pagină.

Prin vuietul exploziilor, abia îi auzeam glasul. Citea *Ultimul cuvînt,* de Pavlenko :

„În crîncenă bătălie, un matroz din flota Mării Negre rămase rănit. Schije vrăjmaşe i-au sfîrtecat pieptul. Moartea era lîngă el. În ciuda durerilor, rănitul, într-un ultim efort, izbuti să se ridice în capul oaselor şi să privească cîmpul de luptă. Bătălia se îndepărta de el din ce în ce mai mult."

(Aici Kolea îşi întrerupse lectura. Pesemne un proiectil rupsese legătura telegrafică cu vecinul din stînga. Porni s-o refacă. Cînd se întoarse, continuă să citească printre gîfîituri.)

„Matrozii îşi continuau atacul. În urma lor alergau transmisioniştii şi pionierii. Rănitul nu cerea ajutor nici unora, nici altora. Numai cînd găsi un operator cinematografic matrozul strigă după el. Zărindu-l, operatorul se repezi la el căutîndu-şi prin buzunare pansamentul individual. Matrozul însă ridică mîna, semn că n-are nevoie de ajutor, apoi strigă :

— Filmează-mă... iată, mor şi mai vreau să spun un ultim cuvînt...

Fără zăbavă, operatorul îndreptă aparatul către rănit şi începu să filmeze. Matrozul îşi ridică braţele însîngerate şi tremurînde. Strigă cu glas tare, puternic, de parcă s-ar fi adresat întregului regiment :

— Băieţi ! Nu vă cruţaţi puterile... Trebuie să pricepeţi că...

— Glaşa, să nu plîngi...

— Copiii mei, ţineţi minte...

Numai în această clipă, operatorul pricepuse că matrozul nu ceruse să fie filmat, ci înregistrat. El voia ca ultimul său cuvînt să fie auzit. Facă-i-se în voie. Dorinţa marinarului e sfîntă."

Kolea Vorobiov tăcu. Ochii lui îi căutau pe ai mei. În şoaptă, repetă cuvintele matrozului :

— „Băieţi, nu vă cruţaţi puterile... copiii mei, ţineţi minte !"

Ascultîndu-l, mi se părea că tovarăşul meu de arme răspunde marinarului : „Nu-ţi vom uita niciodată ultimul cuvînt".

*

Ocupaserăm un conac mare, boieresc. Viktor Ceremuhin a venit la mine, m-a luat de mînă şi m-a tras după el. M-a dus printre acareturile fostului junker. Nu s-a oprit decît în dreptul unor cuşti de ciment.

— Citeşte, m-a îndemnat el.

Nu l-am înţeles ce vrea. Atunci s-a aplecat, a intrat într-una din cuşti :

— Uite aici. Citeşte, Niculae !

M-am băgat şi eu în cuşca umedă şi rece. La lumina palidă a zilei am citit cu greu, pe pereţi, mesajul unui om. Literele, cînd mici, cînd mari, erau zgîriate după toate aparenţele cu vîrful ascuţit al unui cui.

„Aici a trăit Katia A. Pankovski, originară din Smolensk. Am trăit ca un cîine legat în lanţuri. Şi botniţă mi se punea. Cînd veneau mosafiri la conac, junkerul mă punea să latru. Eu nu lătram. Atunci aruncau în mine cu pietre ca după un cîine..."

Pe un alt perete am văzut pete negre de sînge închegat. Sub ele am citit :

„Voi mai apuca ziua de mîine ?"

Într-alt loc, am silabisit :

„Fraţilor, aud tunurile ruseşti, avioanele ruseşti, cîntecele ruseşti. Boierul se plimbă prin faţa cuştii mele cu puşca de vînătoare. Fraţilor..."

*

În vîltoarea luptelor aud strigătul deznădăjduit al Katiei Pankovski.

*

Noaptea ninge. Ziua, zăpada se topeşte. Te înfunzi în noroi pînă la genunchi. Cînd reuşeşti să-ţi scoţi un picior, te înfunzi cu celălalt. Bordeiul săpat la repezeală în cîmp e umed. Mă simt ca un burete. Din cînd în cînd, ne uscăm la soba făcută dintr-o căldare stricată. Soba are şi-un burlan. E făcut din cutii de conserve.

*

Kolea Vorobiov a desfăcut harta „marilor operaţii", a cercetat-o, şi-a frecat mulţumit mîinile, apoi mi-a adresat un discurs :

— Domnilor, studiind harta, mă întreb : de ce se mai împotrivesc prusacii ? Situaţia lor e pierdută !

*

Astăzi, Viktor Ceremuhin era mai îngîndurat decît în alte rînduri. L-am întrebat ce-l frămîntă. Spre marea mea bucurie nu m-a repezit. Mi-a vorbit cu un glas domol, neobişnuit pentru el :

— Vezi, Nicolae, războiul e pe terminate... Şi eu, şi tu zărim pacea. E aproape, dar cîţi oameni vor mai cădea pînă ce steagul victoriei va fîlfîi deasupra omenirii !?

*

Ne-am retras la odihnă pentru cîteva zile. E senin. Soarele e rece. Dormim și ziua, și noaptea. Seara, într-o căsuță mică, înghesuiți, unul în altul, am văzut filmul *Omul cu arma.*

O veste a îndurerat sufletele soldaților. A murit la datorie comandantul frontului nostru, generalul de armată Gerniakovski. Va fi înmormîntat pe pămîntul lituanian eliberat de ostașii pe care i-a condus din victorie în victorie.

Mîine în zori intrăm în foc.

O lampă meșteșugită dintr-un cartuș de obuz luminează încăperea. Viktor și Kolea, zdrobiți de oboseală, dorm într-un colț pe paie. Eu sînt de jurnă. În acalmia vremelnică, tunuri singuratice, cuprinse de neliniște, prevestesc luptele de mîine. Noaptea, timpul trece greu, bătrînește, în cîrji. Nu știu cît e ora... Deodată, ca din adîncul pămîntului, izvorăște o melodie molcomă, tristă. Melodia, cîntată pe mai multe voci feminine, pătrunde în tăcerea adăpostului și mi se pare că visez, că ape liniștite mă cuprind purtîndu-mă departe, departe, către maluri însorite, primăvăratice...

O fată cîntă sfios :

„Liliacul sub fereastră freamătă
Și-și apleacă frunzele ușor.
Peste rîu se-aude un cîntec cunoscut,
Sînt privighetorile în cor."

Iar grupul de fete reia refrenul într-o potolită bucurie melodică :

„Peste rîu se-aude un cîntec cunoscut,
Sînt privighetorile în cor".

Kolea s-a trezit înfiorat, ascultă și el curgerea lină, fermecătoare a cîntecului. Parcă nu-ți vine a crede că pe front, între zidurile respingătoare ale conacelor prusace, poate înflori un cîntec omenesc atît de măiestru. Cîte puțin, tainica melodie se stinge ușor-ușor, cum se sting pe cer razele de aur ale soarelui.

Kolea a oftat:

— Frumos mai cîntă lunetistele noastre!

*

Nu puteam să dorm. Am ieșit să iau puțin aer. Era încă întuneric. Pe cer, stele de gheață. Din pivnița aflată sub încăperea ocupată de noi ies zece fete: lunetistele. Mă cuprinde o emoție nemărginită. Sînt îmbrăcate în costume de camuflaj, iar puștile-lunetă le atîrnă pe umăr soldățește. Le urmăresc cu privirea pînă ce se pierd în negura zorilor. Știu, lunetistele au plecat la vînătoare de dușmani. Cît e ziua de mare și de grea vor sta la pîndă. Noaptea, prin întuneric, se vor întoarce la odihnă.

*

S-au întors. Sînt obosit, dar nu pot ațipi. Aștept cîntecul fetelor, așa cum aștept pacea zilelor de mîine. Și din nou, răspunzînd parcă dorinței mele arzătoare, cîntecul se strecoară în adăpostul nostru.

Același glas limpede, nostalgic suspină în taină:

„Cîntec de iubire, cîntec de privighetori,
Ce frumos tu inima-mi încînți!
Dar e lungă calea spre iubirea mea,
Tu zadarnic inima-mi frămînți!"

Corul fetelor reia ultimele versuri, prelungindu-le într-o oftare duioasă. Ascult fericit și cînte-

cul parcă mă îmbie, parcă mă cheamă: „Hai, vino să vezi de unde izvorăsc!" Nu rezist chemării. Mă ridic și, sub ochii mirați ai lui Viktor Ceremuhin, părăsesc adăpostul fără să scot o vorbă. În vîrful picioarelor cobor ușor treptele pivniței, într-acolo de unde se înalță melodica șoptire a cîntecului. O foaie de cort acoperă intrarea beciului. O dau în lături un piculeț.

O lumină palidă ca și-n adăpostul nostru pîlpîie sub pămînt. Umbre mari, negre se răsfrîng neliniștite pe pereți. Cîteva fete, adunate în jurul unei sobițe, stau îmbrățișate. Altele stau trîntite pe paie, băiețește. Puțin mai la dreapta lor, o fată cu părul blond, despletit stă culcată pe spate și, sprijinindu-și capul în poalele unei prietene, privește bolta mucegăită a pivniței, de parcă ar privi adîncul cerului. E fata cu glasul limpede, nostalgic ca stepa...

„Căci dragostea mi-i pierdută-n depărtări.
După ea tînjește dorul meu.
Liliacul fremătînd îl aud în vis
Și privighetori cîntînd mereu."

Am ascultat hoțește pînă la topirea deplină a cîntecului. M-am întors în adăpost tulburat, trist. Aievea o zăream pe Klava făcîndu-mi semn cu mîna iar în urechi îmi răsuna ecoul cuvintelor:

„Căci dragostea mi-i pierdută-n depărtări,
După ea tînjește dorul meu."

Beznă. Mă întorceam de pe linie. Cădea lapoviță. Pe drumul ce ducea spre adăpost am văzut deodată umbrele unui convoi straniu. M-am apropiat. Am tresărit: erau lunetistele. Pe două tărgi făcute din mantale soldățești duceau două fete. Erau moarte.

Părul le era năclăit de sînge. Căzuseră sub focul artileriei nemțești.

În noaptea asta n-am mai auzit cîntecul de dragoste al fetelor noastre.

★

Primăvara nu poate fi omorîtă. Spargă-se oricîte proiectile în văzduh ori pe pămînt, primăvara înaintează așa cum înaintează Armata Roșie. Încă o zi, două... poate o săptămînă și vom auzi măreţul cor al păcii cîntînd:

„Liliacul sub fereastră freamătă
Și-și apleacă frunzele ușor."

★

Nu există o linie precisă a frontului. Luptele se dau cînd în față, cînd în spate. Noi înaintăm și, uneori, hitleriștii rămîn în urma noastră, zăpăciți. Nicicînd n-am văzut un avînt mai mare din partea soldaților!

★

Astăzi am citit în *Izvestia* o știre care m-a îndurerat și m-a revoltat. Pe străzile Bucureștiului a curs iarăși sîngele muncitorilor. Ce se întîmplă? Cine o mai fi și generalul Rădescu? Și cum de a îndrăznit să tragă în demonstranți? Nu, nu pricep.

★

Un vis mi-a chinuit somnul. Se făcea că eram în București, în Piața Palatului, alături de mii și mii de oameni. Deodată, ca din senin, cîteva mitraliere au început să răpăie. S-a produs învălmă-

şeală. Simţeam că mă sufoc. Cu greu am izbutit să strig :

— Sînt mitralior... daţi-mi o mitralieră !...

M-am trezit strigînd : „Daţi-mi o mitralieră !"

★

Firul a fost rupt. Alerg să-l repar. Ghiulele grele sfîrtecă văzduhul. Plouă cu noroi dintr-un cer negru, noroios. Înnod cablul într-un loc şi între timp se rupe în alt loc. Mă tîrîi prin tină. Cîteodată, focul vrăjmaş mă împinge să-mi lipesc obrajii de pămîntul clisos. În ciuda mirosului nesuferit de pulbere ce pluteşte în aer, pămîntul miroase a primăvară.

★

Kolea, după ce a cercetat harta „marilor operaţii", a anunţat :

— Domnilor, ne îndreptăm spre autostrada Königsberg-Elbing ! Aveţi ceva împotrivă ?

De astă dată a rîs şi Viktor Ceremuhin.

★

Cer de plumb. Amurg posomorît. Zloată. Cu greu înaintez prin noroi. Suflul unui obuz mă azvîrle într-o băltoacă. De aici urmăresc o luptă pe viaţă şi pe moarte.

Un singur tun, un singur tunar, în duel cu doi „Ferdinandzi". De unde s-au ivit, dracu ştie ! Pe unul a izbutit să-l incendieze, cu celălalt luptă încă. Tunarul, singur, repereazä, încarcă, trage, după care se aruncă într-o groapă, aşteptînd răspunsul hitleristului. N-a nimerit. „Ferdinandul" trăieşte. Răspunde şi el cu un proiectil. Ghiuleaua se sparge, nu departe de adăpostul soldatului. Atît a aşteptat tunarul nostru. Sare fulgerător din groapă, repereazä, încarcă, trage...

Nu ştiu cîte minute au duelat. Ştiu însă că tunarul a lovit inima „Ferdinandului". Carul de asalt a luat foc.

M-am ridicat. În clipa asta l-am văzut pe viteazul artilerist prăbuşindu-se peste afetul tunului. Am crezut că-i rănit. Am alergat la el. Mă înşelasem. Frînt de oboseală, tunarul căzuse şi adormise pe dată buştean. Cînd am ajuns la el, sforăia aşa cum numai un bun soldat ştie să sforăie.

Era un somn binemeritat.

Soldaţii nemţi azvîrlă armele şi trec de partea noastră, mulţumiţi că vor apuca pacea de mîine.

Soarele încălzeşte. Pămîntul se zvîntă. Acolo unde trebuiau să răsară primele fire de iarbă crudă, primii ghiocei, se tăvălesc leşurile hitleriştilor.

*

Hitleriştii au săvîrşit o nouă crimă. Ieri în zori, trei tancuri fasciste, rătăcite prin pădurile lăsate în urmă, au năvălit peste corturile unui spital de front. Ucigaşii au trecut peste corturi, zdrobind sub şenile răniţii fără apărare. Au omorît doctori, sanitari. Nimeni n-a scăpat cu viaţă.

Un grup de medici au încercat să se apere. S-au ascuns într-un subsol şi de acolo au deschis focul. Un tanc hitlerist s-a apropiat cu spatele de ferestruica subsolului şi a început să gazeze... Apărătorii au murit asfixiaţi.

S-a pornit în urmărirea tancurilor vrăjmaşe. Ucigaşii au fost capturaţi.

*

Kolea Vorobiov a avut dreptate. După o luptă grea, am ieşit la autostrada Königsberg-Elbing. Hitleriştii au fost înghesuiţi în orăşelul Rosenberg

şi zdrobiţi. Încotro ne vom îndrepta acum? La stînga, spre Elbing, ori la dreapta, spre Königsberg? Kolea spune că la stînga!

★

Nici la stînga, nici la dreapta. Deocamdată stăm pe loc, la marginea unei păduri. Suflă un vînt rece. Cade o ploaie măruntă. Pădurea vuieşte, scîrţîie, parcă ar voi să se smulgă din rădăcini. Mă indispun aceste meleaguri.

Tunurile nu mai bubuie. Nici un foc de armă nu mai răsună.

În apropiere, un radiofonist a deschis un aparat de radio. A prins un post. Muzică.

★

Viktor Ceremuhin s-a rătăcit prin pădure. S-a reîntors după jumătate de ceas, trăgînd după el un neamţ sfrijit, nenorocit, ceea ce nu-l împiedică să fie echipat de luptă din cap şi pînă-n picioare. Se clătina chiar sub această povară de război. Tremura şi bîiguia:

— *Volkssturm... Ich bin kein Soldat.* [1]

Am auzit de *volkssturm*. Acum aveam înaintea ochilor un reprezentant viu al acestei caste „militare". Ţi se rupea inima privindu-l şi auzindu-l:

— *Volkssturm... Ich habe Hunger...* [2]

Viktor Ceremuhin i-a adus o gamelă cu caşă şi l-a îndemnat:

— Na, mănîncă caşă: „gutt"!

„Volkssturm"-istul înfuleca şi plîngea de slăbiciune. Lacrimi amare îi picau în gamelă. Viktor Ceremuhin îl privea cu milă.

★

De data asta, Kolea Vorobiov, strategul nostru, a greşit. Ne îndreptăm spre Königsberg. Ţinînd harta pe genunchi, Kolea se apără:

---

[1] Gardă cetăţenească... Eu nu sînt soldat.

[2] Gardă cetăţenească... Mi-e foame...

— Ştiu, vă închipuiţi că am dat cu oiştea-n gard... Ei bine, domnilor, totul n-a fost decît o manevră în scopul păstrării secretului militar. Da, a sosit clipa cînd vă pot spune deschis. Vom participa la asaltul Königsbergului...

Şi din nou Viktor Ceremuhin l-a repezit:

— Taci măi, nu mai face pe grozavul!

*

Bordeiul e săpat pe un deal. De aici se vede întreaga întindere a frontului, pînă la periferiile marelui centru prusac. Se văd coşurile moarte ale uzinelor, turnurile gotice ale catedralelor şi ţigla roşie a acoperişurilor. Ţiglă şi iarăşi ţiglă. Königsbergul este prins într-un cerc de fier.

O linişte adîncă, paşnică stăruie deasupra ogoarelor brăzdate cu tranşee şi ferecate în lanţurile sîrmelor ghimpate. Marelui oraş această linişte nu-i prevesteşte nimic bun.

*

Am îndrăznit să-mi scot capul din văgăună. Vremea e frumoasă. Adie vînt cald. Soarele luceşte în chip deosebit. Îmi umflu nările trăgînd cu sete în piept primăvara... Primăvara! Mi-e dor de-o creangă înverzită, cu mugurii sparţi, cu flori albe, dulci ca ochii unui copilaş.

Adie vînt cald şi fiecare mlădiere deşteaptă în mine amintirea ţării mele, a oraşului meu drag, Bucureşti.

Îmi amintesc: niciodată n-am văzut înălţimile şi codrii Carpaţilor, dar întotdeauna le-am simţit semeţia şi frumuseţea de neasemuit.

Îmi amintesc: n-am văzut niciodată valurile spumoase, de culoarea cerului, ale Mării Negre, dar întotdeauna le-am simţit briza sărată în aerul patriei mele.

Îmi amintesc: lecțiile de geografie ne vorbeau de frumusețile plaiurilor noastre, iar eu mă întorceam de la școală și căutam aceste frumuseți în mahalaua noastră mizeră.

Primăvara! Înflorea primăvara și-n mahalaua noastră! Din durere, din amărăciune, din lacrimi... Și totuși, oamenii se bucurau. Rosteau „primăvara" ca și cînd ar fi rostit „pîine", „fericire". Și copiii țipau mai tare, și mamele strigau mai tare, și gardianul din colț fluiera mai tare, iar primăvara, pe nesimțite, pătrundea în sufletele oamenilor, înmugurindu-le visurile și nădejdile.

Ehei, ce dor îmi este de ulița copilăriei mele! Oi mai vedea-o oare?

*

Nopți calde. Nopți cu lună plină. Luna stă albă pe cer. Luminează calea primăverii. Pămîntul — cu toată povara tancurilor, tunurilor, forturilor — respiră miresme de flori, de iarbă proaspătă, de grîu.

Și noaptea îmbobocește viața!

*

Rîd cînd mă tăvălesc prin iarba umedă și aș vrea să strîng la piept pămîntul ca pe-o iubită.

*

Domnește o liniște ca într-o mare așteptare.

*

Soarele, bulgăre de foc și sînge, alunecă în Marea Baltică. Unul cîte unul apar avioanele de bombardament. Sistemul de apărare antiaeriană a dușmanului se dezvăluie. Proiectilele plesnesc în

noapte, asemenea unor rachete. Cînd şi cînd, cîte o schijă ne sfîrîie pe lîngă ureche, amintindu-ne: moartea trăieşte încă.

★

Noapte. Viktor Ceremuhin doarme. Kolea la fel. Sînt de serviciu. Receptorul îmi atîrnă greu de ureche. Gîndurile-mi zboară aiurea. În răstimpuri sînt chemat:

— Alo, Mesteacănul, aici Stejarul... control...

Răspund:

— Bine, Stejarule, te aud...

La rîndul meu, controlez şi eu legăturile cu batalioanele, cu vecinul din stînga. Nimic nou. Aşa trece ceas după ceas. E ora trei dimineaţa. Repet controlul şi constat surprins: vecinul din stînga nu răspunde. Repet:

— Alo... Alo, Taşkent... aici Mesteacănul, de ce nu răspunzi? Alo, Taşkent...

Taşkent nu răspunde. E limpede. Cablul a fost rupt. Este datoria noastră, a transmisioniştilor, de a ieşi imediat pe linie şi de a înlătura ruptura. Mă nelinişteşte însă o întrebare: „Cum de s-a rupt cablul?“ Experienţa acumulată în ultimele luni îmi spunea că trebuie să răspund cu grijă la această întrebare. Încerc să-mi amintesc dacă în timpul serviciului am observat ceva neobişnuit. Nu! Artileria inamică a tăcut. Nici un obuz vrăjmaş n-a explodat în sectorul nostru. Deci artileria nu putea să rupă cablul. Atunci? Poate un vehicul în trecere? Nici asta nu era cu putinţă. Cablul era tras peste un teren impropriu vehiculelor. Mai rămînea o posibilitate şi anume: ca legătura telefonică cu vecinul din stînga (regimentul de la flancul stîng) să fi fost întreruptă de inamic. Asta însemna că cercetaşii nemţi s-au strecurat în spatele nostru, au rupt firul şi, ascunşi undeva, aşteaptă trecerea transmisionistului. Capcană veche, pradă uşoară.

Îi trezesc pe Vitea și pe Kolea. Amîndoi mă ascultă și-mi dau dreptate. Ba mai mult, Kolea își aduce aminte că e strateg și adaugă :

— Domnilor, trebuie să acționăm urgent.

Raportăm comandantului. Ne ascultă, și, după o vreme, ne ordonă :

— Foarte bine, băieți, să transformăm capcana lor într-o capcană de-a noastră... Acționați !

Acționăm. Comanda o preia Viktor Ceremuhin. Sîntem patru ostași. Mai este cu noi și Timoftei, un siberian înalt, vînjos și tare ca piatra. El are misiunea cea mai grea și mai primejdioasă. Să meargă înaintea noastră la cîțiva metri și să dea impresia telefonistului sortit să cadă-n capcană.

Noapte întunecoasă. Luna a pierit. Doar stelele licăresc jucăușe. În beznă, spatele lat și puternic al lui Timoftei abia se deslușește. Sîntem cu ochii-n patru. O încăierare pe întuneric nu e o treabă chiar atît de ușoară ! Urmărim cu atenție pașii tovarășului nostru. Siberianul începe să cînte arătîndu-se liniștit. Noi, pe urmele cîntecului.

După un timp coborîm o vale. Aici ne așteptau nemții. Ca la o comandă, tăbărăsc asupra lui Timoftei. Vor să-l prindă viu și nevătămat. Siberianul primește lupta corp la corp cu o mare îndemînare. Nu se aud decît răsuflările greoaie ale luptătorilor, icneli, vorbe nemțești, pesemne înjurături.

La ordinul scurt al lui Viktor ne desfășurăm în semicerc. Cu un „urrra" prelung și înfiorător ne aruncăm asupra cercetașilor hitleriști. Atacul a fost brusc și neașteptat pentru inamic. Au ridicat mîinile. Unul încearcă să scape, dar îl ajunge o rafală țîșnită din automatul lui Kolea. În fața noastră, trei hitleriști stau speriați, cu brațele înălțate spre cer ca pentru o sfîntă rugăciune. Numai acum își dau seama că eram egali la număr. Prea tîrziu însă. Timoftei, ștergîndu-și sudoarea, îi poftește :

— *Soldaten, bitte...*[1] nainte, marş...
Rămîn să înnod capetele rupte ale cablului. Nodul e gata. Am telefonul la mine şi fac cuvenitul control...

— Alo, Taşkent... Aici Mesteacănul, mă auzi? Control...

Vecinul din stînga îmi răspunde. Şi, în întuneric, chemările noastre răsună ca un imn victorios.

*

Comandantul regimentului ne-a adus mulţumiri, iar Timoftei, pentru curajul său, a fost propus pentru decorare.

*

Cu toţii simţim: se apropie asaltul Königsbergului. Ziua, frontul e de nerecunoscut. Nimeni nu mişcă, nimeni nu trage un foc de armă. Aşa e şi firesc. Observatorii hitlerişti stau cocoţaţi pe coşurile uzinelor şi văd ca-n palmă.

Noaptea, socoteala-i alta. De prin cătunele învecinate apar sute şi mii de soldaţi care pregătesc poziţiile viitoarei ofensive. În zori totul dispare sub mantia nemişcării. Nici nu bănuiesc hitleriştii ce-i aşteaptă. De altfel au o foarte mare încredere în centura de apărare a oraşului. Forturi cu etaje subterane legate unul de altul stau gata să ne ţină-n loc.

Cercetaşii noştri au început tatonarea acestor cetăţi subpămîntene.

*

Astăzi în zori, difuzoarele noastre au început să se adreseze soldaţilor şi ofiţerilor germani. Se cere

[1] Soldaţi, poftim...

cruțarea populației civile și capitularea necondiționată a orașului.

Ascultam și noi, iar, din cînd în cînd, Viktor Ceremuhin rostea :

— Îngrozitor ! ! Vă dați seama, aproape întreaga populație a Prusiei s-a adăpostit în oraș ?!

Spre seară, avioanele noastre au aruncat manifeste deasupra liniilor vrăjmașe. Același apel emoționant : „Cruțați viețile oamenilor !"

*

S-a adresat un ultimatum comandantului garnizoanei din Königsberg. Megafoanele au răspîndit acest ultimatum. Din nou se cere cruțarea vieții copiilor, mamelor, bătrînilor din oraș, cruțarea monumentelor istorice, cruțarea vieții ostașilor și ofițerilor germani.

Vor capitula, ori nu ? Vor cruța viețile oamenilor, ori nu ?

*

Au trecut douăzeci și patru de ore. Ultimatumul a fost respins. A început asaltul Königsbergului. Semnalul a fost dat de Katiușa, apoi a început uraganul artileriei ușoare și grele. Cîteva ceasuri mai tîrziu a început să zboare aviația. Veneau valuri-valuri ! Din adîncul orașului se înalță primele limbi de foc. E ora 14. S-a făcut întuneric. Inima militarismului prusac — Königsbergul — arde de la un capăt la celălalt. Forturile germane se prăbușesc sub focul artileriei rusești. Pe șosea trec primii prizonieri. Soldații germani se predau. Ofițerii junkeri se încăpățînează. Vor glorie ? Vor căpăta-o.

Toată noaptea, artileria grea a cîntat, ținîndu-ne de urît. Am ajuns la periferia orașului, dincolo de forturile hitleriste. Se dau lupte grele.

De prin subsoluri, adăposturi iese la iveală populaţia civilă. Femei, bărbaţi, copii. Unii păşesc veseli, salutîndu-ne din toată inima, alţii păşesc tăcuţi, cu capetele plecate. Sînt pesemne cei care credeau în invincibilitatea lui Hitler.

*

Am văzut următoarea scenă. Era noapte. Casele ardeau asemenea unor torţe uriaşe, luminînd bezna. Canonada nu mai contenea. Pe drumul desfundat, noroios se scurgeau civilii. Călcau greu prin tină. Dintr-o dată, am auzit bocetele unei femei şi strigătul :

— *Hilfe... hilfe...* [1]

Am ieşit din adăpost. În mijlocul drumului, o bătrînă zăcea prăbuşită în noroi. Încerca să se ridice, dar pesemne, sleită de puteri, nu izbutea. Femeia implora ajutorul fraţilor ei. Dar nemţii, fraţii ei, o ocoleau şi, nepăsători, îşi vedeau mai departe de drum.

Doi soldaţi de-ai noştri s-au repezit la ea, au luat-o de subsuori, au scos-o din noroi şi au dus-o la marginea drumului, pe iarbă. Bătrîna tremura de încordare şi bîiguia :

— *Danke schön...* [2]

Băieţii au liniştit-o. I-au dat ceai cu zahăr şi pîine. I-am auzit îndemnînd-o :

— Na, mamuşca... bea ceai...

*

Lupte înverşunate de stradă. Hitleriştii au ridicat baricade. În zadar ! Nu vor scăpa de ceasul judecăţii !

*

---

[1] Ajutor... ajutor...
[2] Mulţumesc...

Am ajuns pe malul Pregelului. Această apă tulbure și murdară străbate orașul, tăindu-l în două. Noi sîntem pe un mal, nemții pe celălalt. Trag în noi de la ferestrele caselor, din poduri. Trag cu tot soiul de arme : faust-patron, tunuri, mitraliere. Trag și sniperii.

Trebuie să trecem pe celălalt mal. Înfruntînd plumbii ucigători, pionierii construiesc podul. Curînd e gata. Se întîmplă însă ceva neprevăzut. Ca la o comandă, de pe malul opus, populația civilă năvălește peste pod. Trec de partea noastră femei, copii, bătrîni. Podul s-a aglomerat. Noi stăm pe loc și urmărim aceast torent de oameni ce vor să trăiască. Le deschidem pîrtie largă. O clipă, hitleriștii nu mai trag. Și civilii trec, trec în goană podul... Deodată, înnebuniți, încep să-și mitralieze propriile familii. Se produce panică. Mamele încep să țipe. Civilii se ascund din nou prin adăposturi. Au rămas morți și răniți. Se aud gemete... Pe pod, un copil părăsit — să fi avut trei anișori — se uită speriat în jurul său, izbucnește în plîns.

— Îngrozitor ! îmi șoptește Viktor Ceremuhin...

Și ca o săgeată se aruncă spre pod. E gata să ia în brațe copilul, dar se prăbușește la picioarele lui. Un sniper hitlerist l-a țintit în cap. Nici pe țînc fasciștii nu l-au cruțat.

Așa a murit Viktor Ceremuhin, tînărul sovietic torturat cîndva de hitleriști într-un lagăr de prizonieri.

*

În plin atac, am nimerit împreună cu Kolea în subsolul unei case. Aveam misiunea să întindem cablul telefonic. Cînd colo, ce să vezi ? În subsol era o maternitate în toată regula. Lehuzele și moașele ne priveau îngrozite. Și noi aveam aceeași căutătură. Apoi mi-a venit să rîd. Pe străzi mu-

reau oamenii, iar în subsoluri se năştea viaţă omenească.

Primul şi-a venit în fire Kolea. Strategul a ridicat braţul şi s-a adresat pe ruseşte lehuzelor şi moaşelor :

— *Spakoino, tovarişci, spakoino...* [1]

Era convins că a fost înţeles. A făcut contact cu centrala telefonică şi l-a încunoştinţat pe comandantul regimentului de descoperirea făcută...

Puţin mai tîrziu au venit şi medicii noştri. Lehuzelor li s-a adus hrană. Spre seară a început evacuarea maternităţii undeva în spate, spre locuri mai puţin primejdioase.

*

În sfîrşit, astăzi, în cea de a patra zi a asaltului, comandantul Königsbergului, cu întreaga garnizoană, a capitulat. S-a făcut dintr-o dată linişte. Încă din zori au început să treacă coloanele de prizonieri. În fruntea coloanelor păşesc ofiţerii superiori. Prin faţa ochilor noştri trec „cuceritorii" de ieri. Sînt murdari, nebărbieriţi.

Mişcarea pe şosea continuă. Prin fum, răzbate pînă la urechile noastre Marseieza. Trec soldaţii francezi căzuţi în captivitatea fascistă. Sînt veseli, mulţumiţi, ne îmbrăţişează, ne cer stelele de la bonete. În urma lor vin olandezii. Sînt negri, uscaţi şi par nişte fantome. Cei care se mai pot ţine pe picioare trag după ei cărucioare cu cadavre vii ; sînt camarazii lor. În coada coloanei vin soldaţii americani. Sînt umflaţi de foame şi ne privesc cu lacrimi de recunoştinţă.

Străbatem oraşul în marş. Arde. Ziduri se prăbuşesc. Înghesuială. Mi se pare că în această îngrămădire de oameni îi voi întîlni pe tătucul Ceapaev, pe Abdurasil, pe Klava !

---

[1] Liniştiţi-vă, tovarăşelor, liniştiţi-vă...

Ne mişcăm greu. Soldaţii noştri s-au amestecat cu prizonierii germani. Din mijlocul unei pieţe, o statuie (Kolea spune că e a lui Carol cel Mare) ne priveşte nedumerită. Pesemne nu înţelege ce s-a întîmplat cu invincibilul Königsberg.

E noapte. Oraşul e alb de flăcări. Mergem înainte...

*

Sîntem dincolo de Königsberg, pe coama unui deal. De aici se vede steagul roşu fîlfîind victorios deasupra oraşului învins.

Ca întotdeauna, Kolea studiază „harta marilor operaţii"...

— Domnilor, e posibil să ne îndreptăm spre portul Pillau, ultima baricadă...

Îl aud. Şi mă cuprinde o dorinţă nemărginită ca de aici, de pe această înălţime, să strig aşa, încît să mă audă cei de acasă. Aş striga :

„Maică, Königsbergul a rămas în urmă... Fraţii noştri sînt lîngă Berlin... Ne vom vedea, maică !"

. . . .

CUPRINSUL

Lei 2,50